



საქართველოს უნივერსიტეტი



სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების პრობლემა

ავტორი: თამარ დემეტრაძე

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია
საქართველოს უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის
დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: პროფესორი მაია ჩხეიძე

თბილისი

2016

მიმოხილვა

სამყაროს სისტემური და ოპერაციული ხასიათი სინქრონიულ დონეზე იძლევა ინვარიანტულ და ვარიანტულ მიმართებათა მსგავსება-განსხვავებულობის იდენტიფიცირების პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობას, ხოლო დიაქრონულ დონეზე კი იგი უზრუნველყოფს სისტემის ელემენტთა თავისებურებასა და მათი ისტორიული განვითარების პოტენციას შორის არსებული მიმართების განსაზღვრას.

თითოეულ ენას კონცეპტუალიზაციის საკუთარი სტილი აქვს. შესაბამისად, თითოეული ენა ქმნის სამყაროს საკუთარ ხატს და ენის მატარებელი სწორედ ამ ხატის შესაბამისად ახდენს გამონათქვამის შინაარსის ორგანიზებას. ენა წარმოადგენს სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ფორმირებისა და არსებობის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას. ასახავს რა რეალობას, ადამიანი სწორედ სიტყვაში აფიქსირებს შემეცნების შედეგებს. ენობრივი ფორმით დაფიქსირებული ცოდნის ჯამი წარმოადგენს იმ ფენომენს, რასაც ეწოდება „სამყაროს ენობრივი რეპრეზენტაცია“, „სამყაროს ენობრივი მოდელი“, „სამყაროს ენობრივი ხატი“.

სამყაროს ხატის შექმნის მომენტიდან იწყება ადამიანის, როგორც ისტორიული პროცესის სუბიექტის, მოღვაწეობა. სამყაროს ხატის ჩამოყალიბების პრობლემა უშუალო კავშირიშია მსოფლმხედველობასთან, რამდენადაც, თუ სამყარო გარდაიქმნება სურათად (ხატად), ადამიანის პოზოცია განიხილება როგორც მსოფლმხედველობა.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ „სამყაროს ხატის“ ცნება აქტიურად გამოიყენება ისეთი მეცნიერებების წარმომადგენელთა მიერ, როგორცაა: ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, კულტუროლოგია, გნოსეოლოგია, კოგნიტოლოგია, ლინგვისტიკა, აღნიშნული ცნება დღემდე, უწინდებურად, რჩება მეტაფორად, რომელიც ხშირად მოკლებულია ზუსტ და ერთმნიშვნელოვან განმარტებას ერთი კონკრეტული მეცნიერების ფარგლებშიც კი.

ბუნებრივია, ჩვენი კომპეტენცია და, შესაბამისად, ინტერესიც ვრცელდება მხოლოდ ლინგვისტიკაზე. აღნიშნულ სააზროვნო სივრცეში კი, ჩვენი აზრით, სამყაროს ხატთან დაკავშირებული პრობლემის არსებობის ძირითად მიზეზს წამოადაგენს სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების ტექნიკის არასათანადო დეტალიზაცია.

რა ტიპის ერთეულის კონსტრუირება უზრუნველყოფს სამყაროს ენისმიერი ხატის ადეკვატურ მოდელირებას? რა პრინციპები უნდა იყოს ფუძემდებლური კონცეპტუალური სივრცის მოდელირებისას?

მთელი უნდა შედგებოდეს არა ცალკეული, დამოუკიდებელი ნაწილისაგან, არამედ პირიქით, ცალკეული ნაწილის მნიშვნელოვნება უნდა გამომდინარეობდეს მთელის აგებულების კანონზომიერებიდან.

კონცეპტუალურ სივრცე უნდა მართოს მთელისაგან ორგანული გამოყოფადობის კანონმა, რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ ერთმანეთს ორგანული მთელის წევრები თავიანთი ადგილის გათვალისწინებით.

ერთეულმა უნდა ასახოს ხატთა სისტემა და ხატთა შორის არსებული კავშირი, კერძოდ: წარმოდგენა სამყაროსა და ადამიანზე, მათ შორის არსებულ კავშირზე (ადამიანის კავშირი ბუნებასთან, საზოგადოებასთან და ადამიანებთან) და ადამიანის კავშირი საკუთარ თავთან.

ერთეული უნდა წარმოადგენდეს შემეცნებითი მოღვაწეობის საფუძველზე ფორმირებულ კონსტრუქტს, რომელშიც კოდირებულია სამყაროს „სახის“ მრავალრიცხოვანი დესკრიფცია.

სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირება გულისხმობს ცნობიერების ენის მასალაზე კვლევას. აღნიშნული ტიპის კვლევა კი ცხადყოფს, რომ სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია მხოლოდ პარადიგმათა სინთეზირებისა და სააზროვნო სივრცეთა ინტეგრაციის გზით. კონცეპტთა რაოდენობა ქმნის კონცეპტუალურ სფეროს, რომელიც წარმოადგენს კონცეპტების მოწესრიგებულ ერთობლიობას. ეს ერთობლიობა კი გვესმის როგორც კონკრეტული ერის ყველა კონცეპტთა პოტენციების ჯამი.

სარჩევი

შესავალი-----	5
თავი 1 - ენა და სამყაროს ხატი-----	10
1.1.სამყაროს ენობრივი და კონცეპტუალური ხატების დიფერენცირების პრობლემა-----	10
1.2. სამყაროს ხატის მარკერები-----	13
თავი 2 - კოგნიტივიზმის არსი-----	19
2.1.კოგნიტური ლინგვისტიკა-ლინგვისტური რეალობის ახალი ხედვა-----	19
2.2.კოგნიტური ლინგვისტიკა-წტაროები,ფორმირების ეტაპები და ამოცანები-----	23
2.3.კონცეპტის არსი-----	27
თავი 3 - მიდგომათა სინთეზირებისა და მნიშვნელობათა დიფერენცირების პრობლემა- 32	
3.1. ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური მიდგომები, ენობრივი და კონცეპტუალური მნიშვნელობები-----	32
3.2. ველის სეგმენტაციის პრინციპები და ველთა კვეთის პრობლემა-----	39
3.3. მიმართებათა ტიპები-----	44
3.4. „დროის“ კონცეპტუალური სივრცე თანამედროვე ინგლისურ ენაში-----	49
დასკვნა-----	98
გამოყენებული ლიტერატურა-----	100

შესავალი

ადამიანს სამყაროში ორიენტაციისათვის ესაჭიროება განსაკუთრებული სიმბოლური გამაშუალებელი სტრუქტურები - ენა, მითოლოგია, რელიგია, ხელოვნება, მეცნიერება. სწორედ აღნიშნული სტრუქტურები ასრულებს ადამიანის მოღვაწეობის რეგულატორთა ფუნქციას. სწორედ აღნიშნულ სტრუქტურათა ერთობლიობაა სამყაროს ფუძემდებლური, გლობალური ხატი, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ადამიანის, როგორც სამყაროს ხატის მატარებლის, ცნობიერებაში სამყაროს არსებით თვისებათა რეპრეზენტაცია.

უზოგადესი სახით, სამყაროს მოდელი განისაზღვრება როგორც სამყაროს შესახებ კონკრეტული ტრადიციის ფარგლებში არსებულ წარმოდგენათა ჯამის შეკუმშული და გამარტივებული ანარეკლი. სამყაროს მოდელი არ განეკუთვნება ემპირიული დონის ცნებათა რიცხვს - კონკრეტული ტრადიციის წარმომადგენლებს, შესაძლოა, არ ჰქონდეთ სრულად გაცნობიერებული სამყაროს მოდელი.

სამყაროს სისტემური და ოპერაციული ხასიათი სინქრონიულ დონეზე იძლევა ინვარიანტულ და ვარიანტულ მიმართებათა მსგავსება-განსხვავებულობის იდენტიფიცირების პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობას, ხოლო დიაქრონიულ დონეზე კი იგი უზრუნველყოფს სისტემის ელემენტთა თავისებურებასა და მათი ისტორიული განვითარების პოტენციას შორის არსებული მიმართების განსაზღვრას.

თითოეულ ენას კონცეპტუალიზაციის საკუთარი სტილი აქვს. შესაბამისად, თითოეული ენა ქმნის სამყაროს საკუთარ ხატს და ენის მატარებელი სწორედ ამ ხატის შესაბამისად ახდენს გამონათქვამის შინაარსის ორგანიზებას. ენა წარმოადგენს სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ფორმირებისა და არსებობის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას. ასახავს რა რეალობას, ადამიანი სწორედ სიტყვაში აფიქსირებს შემეცნების შედეგებს. ენობრივი ფორმით დაფიქსირებული ცოდნის ჯამი წარმოადგენს იმ ფენომენს, რასაც ეწოდება „სამყაროს ენობრივი რეპრეზენტაცია“, „სამყაროს ენობრივი მოდელი“, „სამყაროს ენისმიერი ხატი“.

სამყაროს ხატის შექმნის მომენტიდან იწყება ადამიანის, როგორც ისტორიული პროცესის სუბიექტის, მოღვაწეობა. სამყაროს ხატის ჩამოყალიბების პრობლემა უშუალო კავშირიშია მსოფლმხედველობასთან, რამდენადაც, თუ სამყარო გარდაიქმნება სურათად (ხატად), ადამიანის პოზოცია განიხილება როგორც მსოფლმხედველობა.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ „სამყაროს ხატის“ ცნება აქტიურად გამოიყენება ისეთი მეცნიერებების წარმომადგენელთა მიერ, როგორცაა: ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, კულტუროლოგია, გნოსეოლოგია, კოგნიტოლოგია, ლინგვისტიკა, აღნიშნული ცნება

დღემდე, უწინდებურად, რჩება მეტაფორად, რომელიც ხშირად მოკლებულია ზუსტ და ერთმნიშვნელოვან განმარტებას ერთი კონკრეტული მეცნიერების ფარგლებშიც კი.

ბუნებრივია, ჩვენი კომპეტენცია და, შესაბამისად, ინტერესიც ვრცელდება მხოლოდ ლინგვისტიკაზე. აღნიშნულ სააზროვნო სივრცეში კი, ჩვენი აზრით, სამყაროს ხატთან დაკავშირებული პრობლემის არსებობის ძირითად მიზეზს წამოადაგენს სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების ტექნიკის არასათანადო დეტალიზაცია.

აშკარაა ის ფაქტიც, რომ სამყაროს ხატში ძირითადი კომპონენტების იდენტიფიცირებით ჯერაც არ გამქრალა სამყაროს ხატის ამორფულობის განცდა.

უნდა ვთქვათ ისიც, რომ სხვა მეცნიერთა კვალდაკვალ, ჩვენც ვაღიარებთ სამყაროს ხატის შემდეგ მარკერთა ვალიდურობას:

- I. სამყაროს ხატი სრულად განაპირობებს მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის თავისებურებას;
- II. წარმოადგენს იმ აღქმის საფუძველს, რომელსაც ადამიანი ეყრდნობა სამყაროში ორიენტირებისას;
- III. არის ისტორიულად განპირობებული, რაც, თავისმხრივ, გულისხმობს სამყაროს ხატისა და მის სუბიექტთა მუდმივ ცვლილებას;
- IV. სწორედ სამყაროს ხატიდან მომდინარეობს ღირებულებები, იერარქიისა და სააზროვნო პარადიგმათა ტიპები, ადამიანის ქმედებათა არბიტრალურობა.

სრულად ვეთანხმებით შემდეგ მოსაზრებებსაც:

- I. ადამიანი გამოსახავს სამყაროს როგორც სურათს (ხატს);
- II. ადამიანი აცნობიერებს სამყაროს როგორც სურათს (ხატს);
- III. სამყარო გარდაისახება სურათად (ხატად);
- IV. იპყრობს რა სამყაროს, ადამიანი იპყრობს სურათს (ხატს).

და ბოლოს, ასევე ვიზიარებთ, რომ:

- I. სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა სამყაროზე დამკვირვებელ და სამყაროსთან კონტაქტში მყოფ ადამიანთა რაოდენობას;
- II. სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა ადამიანთა მსოფლხედვის პრიზმათა რაოდენობას;
- III. სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა იმ სამყაროთა რაოდენობას, რომელსაც აკვირდება ადამიანი.

თემის აქტუალობა: აშკარაა, რომ ვერც აღნიშნულ თვალსაზრისთა ჭეშმარიტება და ვერც შემოთავაზებულ დეფინიციათა ვალიდურობა ვერ აქრობს ფენომენის ხელშეუხებლობის განცდას, შესაბამისად კი, ვერ უზრუნველყოფს სამყაროს ხატის ადეკვატური მოდელირების პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობას. სწორედ აღნიშნული ფაქტი განპირობებს საკვლევით.

თემის მიზანს წარმოადგენს ენის განხილვა თანამედროვე ანთროპოცენტრული პარადიგმის ფარგლებში, რაც მოცემულ შემთხვევაში გულისხმობს ენის ფენომენის შემდეგი ტიპის გააზრებას: ენა არის იმ ნააზრევის გადმოცემის საშუალება, რომელსაც ენა „ფუთავს“ ენობრივ სტრუქტურაში. ცოდნა, რომელიც ამ დროს გამოიყენება, გულისხმობს ცოდნას ენის, სამყაროს, სოციალური კონტექსტისა და აშ. შესახებ.

საკვლევი თემის მიზანმა, შესაძლოა, მიიღოს ამგვარი ფორმულირება: მიზანია, პასუხი გაეცეს შემდეგ აქტუალურ კითხვას: რა მასალით უნდა აიგოს სამყაროს ენისმიერი ხატი, უფრო ზუსტად კი, რა ტიპის ერთეულია მაქსიმალურად ეფექტური სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირებისათვის?

დასახული მიზნის მიღწევას ემსახურება კვლევის ისეთი ეტაპების განხორციელება, როგორცაა:

- I. სპეციალური ლიტერატურის მოძიება და ანალიზი;
- II. კონცეპტის ენობრივი ობიექტივატორების განსაზღვრა თანამედროვე ინგლისურ ენაში;
- III. ენობრივ ობიექტივატორთა კოგნიტური ინტერპრეტაცია, სხვა სიტყვებით, იმ კოგნიტურ დიფერენციალურ ნიშანთა გამოვლენა, რომლებიც აყალიბებს საკვლევ კონცეპტს მენტალურ ერთეულად;
- IV. კონცეპტთა ქსელის კონფიგურაციის განსაზღვრა;
- V. კონცეპტთა ქსელის ანალიზის შედეგად კონკრეტული თეორიული დასკვნების გამოტანა.

ნაშრომის ჰიპოთეზა შემდეგნაირად ჟღერს: სავარაუდოდ, მოდელის სტატუსის მქონე ერთეულის სისრულე და ობიექტურობა მიღწევადია მხოლოდ მაშინ, თუ კონსტრუქტი წარმოადგენს კონცეპტის შინაარსის შემანარჩუნებელ თვისებრივად განსხვავებულ ძალთა შეთანხმებული მოქმედების სივრცეს. ამგვარი სივრცის გენერირება, სავარაუდოდ, შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სინთეზირებულია ორი ტიპის ანალიზი, რომელთაგან ერთი მიმართულია სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურის ექსპლიკაციაზე,

მეორე კი - იმ კონცეპტთა ძიებაზე, რომლებიც ერთიანდებიან ერთი ნიშნის გარშემო და განსაზღვრავენ ამ ნიშნის, როგორც კოგნიტური სტრუქტურის, არსებობას.

კვლევის მეთოდოლოგიას საფუძვლად უდევს პოლიპარადიგმულობა, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში გულისხმობს თანამედროვე ინგლისურ ენობრივ ცნობიერებაში არსებულ სხვადასხვა კონცეპტთა ქსელის ანალიზს როგორც ლინგვოკოგნიტურ, ისე სისტემურ-სტრუქტურულ თეორიათა ფარგლებში შემუშავებული მეთოდების სინთეზირებით. ეს მეთოდებია ანალიზის სემანტიკური და კონცეპტუალური სახეობები.

ნაშრომში გამოყენებულ მეთოდოლოგიის თავისებურებას განსაზღვრავს შემდეგი დებულების შინაარსი: ენა ერთდროულად არსებობს როგორც სისტემა და როგორც ქმედება და ეს ფაქტორი ხსნის არა მხოლოდ მისი რთული ბუნების არსებობას, არამედ ენისა და ენობრივი ერთეულების კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპების მუდმივი ძიების პროცესს.

ნაშრომში გამოყენებული მეთოდები შემუშავებულია კვლევისადმი იმანენტურ (სემური ანალიზი) და არაიმანენტურ (კონცეპტუალური ანალიზი) მიდგომათა ფარგლებში.

იმანენტური კვლევა განხორციელებულია სემური ანალიზის მეშვეობით, არაიმანენტური კვლევა კი - კონცეპტუალურ ანალიზზე დაყრდნობით.

ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების ტექნიკის დეტალიზაცია, კერძოდ კი:

- I. კონცეპტის ქსელის კონფიგურაციის განსაზღვრა თანამედროვე ინგლისურ ენაში;
- II. სამყაროს ენისმიერი ხატის ადეკვატური მოდელირებისათვის მაქსიმალურად ეფექტური ერთეულის იდენტიფიცირება;
- III. მთლიანობად გააზრებული ერთეულის ინტერპრეტაცია ანთროპოცენტრისტული, კერძოდ კი, ლინგვოკოგნიტური პერსპექტივიდან.

ენის შესახებ არსებულ თანამედროვე და უახლესი თეორიები ძირითადად ხასიათდება ურთიერთგამომრიცხავი დებულებებით. აღნიშნულ თეორიების ანალიზის საფუძველზე ერთიანი მიდგომის შემუშავება წარმოადგენს თემის მეცნიერულ სიახლეს. ენა გაიგება როგორც ადამიანის ფსიქიკური და საზოგადოებრივ-კულტურული ცხოვრების მაკავშირებელი რგოლი. აქედან გამომდინარე, ლინგვისტური კვლევა აღარ წარმოადგენს ენის კვლევას „თავის თავში“, არამედ გულისხმობს ენისა და აზროვნების ურთიერთკავშირებისა და მექანიზმების შესწავლას.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა განისაზღვრება შემდეგი ფაქტით: მოძიებული მასალა და კვლევის შედეგები ვალიდურია როგორც კოგნიტური ლინგვისტიკის, ისე

სტრუქტურული ლინგვისტიკისა და ინგლისური ენის ლექსიკოლოგიის სალექციო კურსებისათვის.

სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების პრობლემის ანალიზი ფართო შესაძლებლობებს შლის როგორც ნიშანთა ცალკეულ სისტემათა იერარქიის, ისე ცალკეული კულტურების სოციალური და ისტორიული ფესვების წვდომის თვალსაზრისით. ენა სიმბოლურად ასახავს ნაციონალური და ინდივიდუალური მენტალიტეტის გაუცნობიერებელ ინტენციებს. ამდენად, სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების შესაძლებლობათა ანალიზი კვლევის არეალში აქცევს ცნობიერებისა და კულტურის იმ კონტექსტებსაც, რომელშიც ნიშანთა ესა თუ ის სისტემა ჩამოყალიბდა და განვითარდა. სწორედ ეს ფაქტი განსაზღვრავს ნაშრომის თეორიულ ღირებულებას, რომლის დეტალიზირებული ვერსია შემდეგნაირად ჟღერს:

- I. ნაშრომში კონცეპტუალური და სემანტიკური ანალიზის მეთოდთა სინთეზირების მეშვეობით იდენტიფიცირებულია სამყაროს ენისმიერი ხატის ადეკვატური მოდელირებისათვის მაქსიმალურად ეფექტური მთლიანობა თანამედროვე ინგლისურ ენობრივ ცნობიერებაში არსებულ სხვადასხვა კონცეპტთა ქსელის ანალიზის გზით.

კვლევის მასალად გამოყენებულია ფრაზეოლოგიური ერთეულები, რომელიც მასალა მოპოვებულია ორენოვანი და განმარტებითი ლექსიკონებიდან, ასევე ბერკლის ფრეიმთა ქსელის რეპერტუარიდან.

ნაშრომის სტრუქტურა მოიცავს შესავალს, თავებს, ქვეთავებს, დასკვნებსა და ბიბლიოგრაფიას.

შესავალში დასაბუთებულია საკვლევი თემის აქტუალობა და სამეცნიერო სიახლე. განსაზღვრულია კვლევის მიზანი, მიზნის მიღწევისათვის საჭირო ამოცანები და კვლევის ეტაპები, ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება, კვლევის მეთოდოლოგია.

თავი I - ენა და სამყაროს ხატი

1.1. სამყაროს ენობრივი და კონცეპტუალური ხატების დიფერენცირების პრობლემა

სამყაროს ხატი ადამიანის ცნობიერების რეალობაა და ადამიანი ამ ცნობიერებას მთელი თავისი ცხოვრების მიზნად აქცევს: ადამიანი ცდილობს, ადეკვატური საშუალებებით შექმნას საკუთარი თავისათვის სამყაროს ხატი. ამ მცდელობის მიზანი სამყარო შეცვლაა. ეს ცვლილება კი სწორედ ხატის მეშვეობით ხორციელდება. სწორედ ამ ხატის შექმნაზე გადააქვს ადამიანს თავისი სულიერი ცხოვრების სიმძიმის ცენტრი. (Kearney/კერნი, 1975). ერის მსოფლმხედველობა „ლაგდება“ სამყაროს სურათში: ყოველი ცივილიზაცია წარმოადგენს სოციალურ სისტემას, რომელიც ხასიათდება საყაროს აღქმის განსაკუთრებულობით. ნებისმიერი ლინგვოკულტურული საზოგადოების მენტალიტეტი განპირობებულია სწორედ მისი სამყაროს ხატით, რომელშიც იკვეთება მისი წევრების (ადამიანების) მსოფლმხედველობა და სამყაროს აღქმის თავისებურება. სამყაროს ხატი იგება ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმის შესწავლით. თუკი სამყარო არის ადამიანისა და გარემოს ურთიერთკავშირი, მაშინ სამყაროს ხატი, როგორც გარემოსა და ადამიანის შესახებ ინფორმაციის გადამუშავების შედეგი, წარმოადგენს მის კავშირს ადამიანთან. ადამიანს არ გააჩნია იმ ფაქტებისა და საგნების აღქმის უნარი, რომელნიც არ არსებობს მის წარმოდგენაში სამყაროს შესახებ. (Molcar/მოლკარი, 1986).

გარე სამყაროში არსებული მოვლენები და საგნები ადამიანის ცნობიერებაში წარმოდგენილია ხატის სახით. ეს კი ნიშნავს იმის დაშვებას, რომ არსებობს განსაკუთრებული კვაზიგანზომილება, რომელიც თავისი არსით ემთხვევა ერთგვარ აზრობრივი ველს, მნიშვნელობათა სისტემას. გამოდის, რომ სამყაროს ხატი ერთგვარი წარმოსახვის სისტემაა. (Holmes/ჰოლმსი, 1967).

სხვადასხვა ადამიანებს სამყაროს სხვადასხვა კონცეპტუალური ხატი აქვთ. ხატი ვარიანტებს ეპოქის, სოციალური თუ ასაკობრივ ჯგუფების, სამეცნიერო ცოდნის სფეროების მიხედვით. ადამიანებს, რომელნიც საუბრობენ სხვადასხვა ენაზე, შეიძლება კონკრეტულ სიტუაციაში ჰქონდეთ სამყაროს მსგავსი კონცეპტუალური ხატი, ხოლო ადამიანებს, რომლებიც საუბრობენ ერთიდაიმავე ენაზე - განსხვავებული. შესაბამისად, სამყაროს კონცეპტუალურ ხატში იკვეთება კავშირი ზოგადად ადამიანურ, ნაციონალურ და პიროვნულ ფაქტორებს შორის. (Osika/ოსიკა, 1995).

სამყაროს სურათი არ არის ფოტოების, საგნების, პროცესებისა თვისებების მარტივი წყება - იგი მოიცავს არა მხოლოდ ობიექტის ასახვას, არამედ პოზიციას, რომელიც ასახავს სუბიექტს, მის დამოკიდებულებას ამ საგნების მიმართ. ამასთანავე, სუბიექტის პოზიცია

ისეთივე რეალურია, როგორც თავად ობიექტი. უფრო მეტიც, რადგანაც ადამიანის მიერ სამყაროს ასახვა არ წარმოადგენს პასიურ პროცესს, ამდენად, ობიექტთან ურთიერთობა გულისხმობს მისი შევცლის შესაძლებლობასაც. აქედან ბუნებრივად გამომდინარეობს შემდეგი დასკვნა: სოციალურ-ტიპური პოზიციების სისტემები, ურთიერთობები და შეფასებები ნიშანთა სისტემის მეშვეობით ასახვას პოულობს ნაციონალური ენის სისტემაში და იღებს მონაწილეობას სამყაროს ენობრივი სურათის კონსტრუირებაში. (Jones/ჯონსი, 1972).

შესაბამისად, სამყაროს ხატი არის მთლიანი, სამყაროს გლობალური ხატი, რომელიც არის ადამიანის მთელი სულიერი სამყაროს შედეგი. იგი წარმოიქმნება ადამიანში მისი სამყაროსთან კონტაქტის შედეგად. სამყაროს შეცნობის დროს ადამიანი იქმნის თავის შეხედულებას სამყაროზე, ანუ მის ცნობიერებაში წარმოიქმნება ერთგვარი „სამყაროს სურათი“, ან „სამყაროს ენობრივი ხატი“. რადგანაც სამყაროს ხატის/სურათის წარმოქმნა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ენასთან და მეტწილად განისაზღვრება ენის მიერ, მას უწოდებენ „სამყაროს ენობრივ ხატს“. სამყაროს კონცეპტუალური სურათი, რომელიც უფრო მდიდარია ვიდრე სამყაროს ენობრივი სურათი, ავლენს გარკვეული „მიზიდულობას“ ენისადმი, სხვა სიტყვებით, სამყაროს კონცეპტუალური ნაწილი ვერბალიზდება ენობრივი ფორმების მეშვეობით. (Huttar/ჰუტარი, 1977).

სამყაროს სურათი შეიძლება იყოს წარმოდგენილი სივრითი, რაოდენობითი, ეთიკური და სხვა პარამეტრების მეშვეობით. მის ფორმირებაზე გავლენას ახდენს ენა, კულტურა, ტრადიციები და სხვადასხვა ტიპის სოციალური ფაქტორები. სამყაროს ხატი შეიძლება იყოს მთლიანური - რელიგიური, ფილოსოფიური, ფიზიკური. სამყაროს ხატი შეიძლება გამოხატავდეს სამყაროს რაიმე ფრაგმენტსაც, უფრო ზუსტად კი, იყოს ლოკალური. (Geertz/გირცი, 1973).

ფილოსოფოსები და ლინგვისტები განასხვავებენ სამყაროს კონცეპტუალურ და ენობრივ სურათებს.

სამყაროს კონცეპტუალური სურათი სხვადასხვა ხალხს ერთნაირი აქვს, რადგან ადამიანის აზროვნება ერთიანია. სამყაროს ნაციონალური სურათი კი წარმოადგენს ერის განსაკუთრებულობის/განსხვავებულობის მანიფესტაციას.

სამყაროს ენობრივი სურათი ასახავს სამყაროს ნაციონალურ სურათს და შეიძლება გამოიხატოს სხვადასხვა დონის ენობრივ ერთეულებში.

ენა არის სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ვერბალიზაციის უმნიშვნელოვანესი საშუალება. ამ ცოდნის ერთიანობა, რომელიც გამოსახულია ენის ფორმით, წარმოადგენს

იმას, რასაც სხვადასხვა კონცეფციაში ეწოდება „ენობრივი სამყარო“, „სამყაროს ენობრივი რეპრეზენტაცია“, „სამყაროს ენობრივი მოდელი“, „სამყაროს ენობრივი ხატი“.

(Oakley/ოაკლი, 1998).

სამყაროს სურათს (რეალური სამყაროს ასახვა) და სამყაროს ენობრივ სურათს (როგორც ამ გამოხატულების ფიქსაცია) შორის ფიქსირდება რთული მიმართება: მათ შორის საზღვრები თითქოსდა არამდგრადი და არაგანსაზღვრულია. რამდენადაც სამყაროს შეცნობა ადამიანის მხრიდან არ არის უშეცდომო, ამიტომ მისი კონცეპტუალური სისტემა, მუდმივად იცვლება, „გადაიხატება“, მაშინ როცა სამყაროს ენობრივი სურათი უფრო დიდხანს ინარჩუნებს ამ შეცდომების კვალს. სამყაროს ხატი, რომელიც კოდირებულია ენობრივი სემანტიკის მეშვეობით, დროსთან ერთდ შეიძლება იყოს გაცვდეს, მოძველდეს. ენის როლი მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემით არ შემოიფარგლება, არამედ, პირველ რიგში, იმის შინაგანი ორგანიზებით, რაც მიეკუთვნება შეტყობინებას. წარმოიქმნება ერთგვარი „მნიშვნელობის სივრცე“ რომელშიც ერთმანეთს ერწყმის ნაციონალურ-კულტურული გამოცდილება. ასე ყალიბდება იმ ენაზე მოსაუბრეთა სამყარო, ანუ სამყაროს ენობრივი სურათი, რომელიც დაფიქსირებულია ლექსიკასა გრამატიკაში. (ჯონსი, 1971).

სამყაროს კონცეპტუალურ და ენობრივ სურათებს შორის არსებული მიმართების დადგენის პრობლემის გადაჭრისას, ლინგვისტები ცდილობენ დაადგონინ, თუ როგორ ფორმირდება ესა თუ ის კონცეპტი. გამოიყოფა მთელი რიგი საბაზო კოგნიტური კატეგორიები (კონცეპტები). ასეთი უნივერსალურ კონცეპტებს მიეკუთვნება: დრო; რიცხვი; მეგობრობა და ა.შ.

ადამიანის ცხოვრებაში სამყაროს ენობრივი სურათი წინ უძღვის კონცეპტუალურ სურათს და აყალიბებს მას, რადგანაც ადამიანს შეუძლია შეიცნოს/გაიგოს სამყარო და საკუთარი თავი ენის წყალობით. სწორედ ენაში დევს ისტორიული გამოცდილება, როგორც ზოგადად ადამიანური, ისე ნაციონალურიც. ერთი მხრივ, ადამიანების ცხოვრების პირობები, რომელიც მატერიალურ სამყაროს ერთვის, განსაზღვრავს ადამიანის აზროვნებისა და ქცევის სტილს, რაც გამოხატულებას ჰპოვებს ენაში. მეორე მხრივ, ადამიანი აღიქვამს სამყაროს უშუალოდ თავისი მშობლიური ენის მეშვეობით, რომელიც განსაზღვრავს ადამიანის აზროვნებისა და ქცევის სტილს. (Spradley & McCurdy/სპრედლი & მაკ კარდი, 1975).

ამკარაა, რომ სამყაროს ენობრივი ხატი/სურათი, მჭიდროდაა დაკავშირებული კონცეპტუალურ სისტემასთან. ადამიანის ცნობიერებაში ფიქსირებული სამყაროს ხატი

შეიძლება განხილულ იქნას სამყაროს მეორადი არსებობის ფორმად, რომელიც მიმაგრებულია/ჩადებულია და რეალიზებულია განსაკუთრებულ მატერიალურ ფორმაში - ენაში. ერთი და იგივე ენა, ერთი და იგივე საერთო-ნაციონალური გამოცდილება საზოგადოების კონკრეტულ ნაწილში ქმნის სამყაროს მსგავს ენობრივ სურათს/ხატს, რაც გვადლეს საშუალებას ვისაუბროთ, ერთგვარ მთლიან/განზოგადებულ ნაციონალურ სამყაროს ენობრივ ხატზე/სურათზე. (Langacker/ლანგაკერი, 1998).

მსოფლიოს სურათი ბევრი თანამედროვე ლინგვისტის მიერ გაგებულია, როგორც მსოფლიოს საწყისი გლობალური სახე, რომელიც საფუძლად უდევს ადამიანის მსოფლმხედველობას. მსოფლიოს სურათი, როგორც ობიექტური რეალობის სუბიექტური სახე, განსხეულდება გამოსახულებით ფორმებში, მაგრამ, იმავდროულად, იგი რჩება რეალობის სახედ. (Geeraerts/გერერცი, 1993).

1.2. სამყაროს ხატის მარკერები

მსოფლიოს სურათი იქმნება ისეთი პროცესების შედეგად, როგორიცაა: ექსპლიკაცია, ექსტრაპირების, განსხეულება, ობიექტივირება და გაანალიზება.

ცნებას „მსოფლიოს კონცეპტუალური სურათი“ იკვლევს სხვადასხვა მეცნიერება, რომელთაგან თითოეული განიხილავს მოცემული ცნების არსს თავისი პრობლემატიკის ჩარჩოში. ლინგვისტიკა იკვლევს ენობრივი საშუალებების მიერ შინაარსის ფიქსაციის ხერხებს. ლინგვისტიკაში ცნების „ენობრივი მსოფლიო სურათი,, გაჩენა წარმოადგენს გნოსეოლინგვისტიკის, როგორც ლინგვისტიკის ნაწილის წარმოშობის სიმპტომს, რომელიც ვითარდება ანთროპოცენტრულ საწყისებზე. (Duranti/დურანტი, 2013).

მსოფლიოს სურათი იქმნება ადამიანის შემეცნებითი საქმიანობისა და მისი აზროვნების შესაძლებლობათა მეშვეობით. მსოფლიო სურათის უმნიშვნელოვანეს თავისებურებად თვლება მთლიანობა, ხოლო ელემენტად კი - აზრი, რომელიც ხასიათდება ინვარიანტულობით, აქტუალობით, სუბიექტურობით, არასრული ექსპლიკაციით, სრული აღქმის მიუწვდომლობით, კონტინუალობით, დინამიურობით. მთლიანობასთან ერთად, გამოიყოფა მსოფლიო სურათის ისეთი მარკერები, როგორიცაა კოსმოლოგიურობა (მსოფლიოს სახის გლობალურობა), უპირობო სანდოობა სუბიექტებისათვის, სტაბილურობა, დინამიურობა, სიცხადე, ელემენტთა კონკრეტულობა. (Lucy/ლუსი, 1997).

„მსოფლიოს ენობრივი სურათი,, როგორც ტერმინი, წარმოიშვა ენის სინამდვილესთან უშუალო ურთიერთქმედების შედეგად (აზროვნების გვერდის ავლით). სინამდვილეში, ენისა და სინამდვილის ამგვარი უშუალო კონტაქტი არ არსებობს.

ენა კი არ ასახავს სინამდვილეს, არამედ გამოსახავს მას ნიშნების სახით. გამოსახვის შედეგია კონცეპტები (აზრი). მსოფლიო სურათი წარმოადგენს მტისმეტად რთულ მოვლენას - იგი ვარიაციულია და ცვალებადი. მასში ერთდროულად არის კონსტანტები, რომლებიც დამახასიათებელია ყოველი ინდივიდისათვის, რაც უზრუნველყოფს ადამიანების ურთიერთგაგებას.

ენის სტრუქტურაში აისახება ურთიერთობები საგნებსა და მატერიალური სამყაროს მოვლენებს შორის, რომლებიც არსებობს ადამიანის ცნობიერებისაგან და მისი საზოგადოებრივი მოთხოვნილობებისაგან დამოუკიდებლად. (Keesing/კისინგი, 1976). ამგვარად, ნიშნობრიობა და გამომსახველობითობა უნივერსალურია ყველა ენისათვის, რაც, სხვათა შორის, არ გამორიცხავს თითოეული მათგანის განსაკუთრებულობას. ერთ-ერთი პირველი ლინგვისტაგანი, ვინც ყურადღება მიაქცია ენისა და აზროვნების ნაციონალურ შინაარსს, იყო ვ. ფონ ჰუმბოლდტი. (Humboldt/ჰუმბოლდტი, 1985).

მეცნიერმა აღიარა, რომ ენა და აზროვნება განუყოფელადაა დაკავშირებული ერთმანეთთან. იგი ვარაუდობდა, რომ „ენის გამოყენების პროცესი განპირობებულია იმ მოთხოვნილებებით, რამელსაც აზროვნება უყენებს ენას“. ენის ბუნებაში არის ის საერთო, რაც აერთიანებს სხვადასხვა ენებს. ენა წარმოქმნის აზრს, ცნებათა სისტემას. ყოველ ადამიანს აქვს სუბიექტური სახე ერთგვარი საგნისა, რომელიც სრულად არ ემთხვევა იგივე საგნის სახეს სხვა ადამიანში, და ეს წარმოადგენს ობიექტივირდება მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გაიკვლევს „გზას ბაგეების გავლით შინაგან სამყაროში“. სიტყვა, ამგვარად, ზიდავს ტვირთს სუბიექტური წარმოდგენებისა, რომელთა განსხვავებები ექცევა განსაზღვრულ ჩარჩოებში, ვინაიდან მათი მატარებლები არიან ერთი და იმავე ენობრივი კოლექტივის წევრები, რომელთა ხასიათი და შემეცნება დეტერმინირებულია ეროვნული მარკერით. ამგვარად, ვ. ფონ ჰუმბოლდტის მიხედვით, ცნებათა სისტემისა და ფასეულობათა სისტემის ფორმირებაზე გავლენას ახდენს ენა. მისი ეს ფუნქცია უნივერსალურია ყველა ენისათვის. განსხვავებების საფუძვლს წარმოადგენს ხალხების - ენის მატარებლების - სულიერი სახის თავისებურება, მაგრამ ენების უმთავრესი განსხვავება მდგომარეობს თავად ენის ფორმაში, აზრებისა და გრძნობების გადმოცემის ხერხებში. (ჰუმბოლდტი, 1988).

და ბოლოს, ენები განსხვავდება ასევე მათში წარმოდგენილი მენტალური შინაარსით, „ინტელექტუალური მხარით“. ეს განსხვავებაც ეფუძნება ერების ნაციონალურ-სულიერ თავისებურებებს. ფანტაზია და გრძნობები იწვევენ ინდივიდუალურ სახეებს, რომლებშიც გამოსახება ერების ინდივიდუალური ხასიათი და ბადებენ ფორმათა მრავალფეროვნებას, რომლებშიც განსახიერდება ერთი და იგივე შინაარსი. მრავალ კითხვათა შორის, რომელსაც ენა „სვამს“ მკვლევარების წინაშე, ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო არის კითხვა იმის შესახებ, თუ როგორ აყალიბებს ენა მსოფლიოს სურათს. მაგრამ, თავდაპირველად, რამოდენიმე სიტყვა იმის შესახებ, თუ რა არის მსოფლიოს სურათი? რობერტ რედფილდი მსოფლიოს სურათს განსაზღვრავს, როგორც სამყაროს იმგვარ ხედვას, რომელიც დამახასიათებელია ამა თუ იმ ხალხისათვის.

(Redfield/რედფილდი, 1953). ეს არის საზოგადოების წევრთა წარმოდგენა საკუთარ თავსა და საკუთარ ქმედებებზე, საკუთარ ცხოვრებასა და სამყაროში საკუთარ აქტივობაზე. ერთერთი ჰუმანისტი ფილოსოფოსის თანახმად, „ადამიანი ფლობს გონიერებას და წარმოსახვას და ეს ფაქტი აუცილებელს ხდის, რომ მას ჰქონდეს არა მხოლოდ საკუთარი იდენტობის გრძნობა, არამედ ინტელექტუალურად ორიენტირდეს სამყაროში. რაც უფრო ვითარდება მისი გონება, მით უფრო ადეკვატური ხდება მისი ორიენტაციის სისტემა, ანუ მით უფრო უახლოვდება იგი რეალობას“. სავსებით ნათელია, რომ მსოფლიოს სურათის თავისებურება დამოკიდებულია ადამიანის გონებრივ განვითარებაზე. (Fromm/ფრომი, 1941).

მ. ჰაიდეგერის თვალსაზრისით, ადამიანს სამყარო ესმის და აღიქვამს მას, როგორც სურათს, ესე იგი, სამყარო მისთვის გადაიქცევა სურათად და სწორედ ასე სწავლობს მას. (Heidegger/ჰაიდეგერი, 1949).

რა არის ჩვენთვის მნიშვნელოვანი ენის პოზიციიდან? მსოფლიოს სურათი - ეს არის სამყაროს განსაზღვრული ხედვა და მსოფლმხედველობის კონსტრუირება ლოგიკის შესაბამისად; ეს არის სამყაროს განსაზღვრული სახე, რომელიც არასოდეს არის მისი სარკისებრი გამოსახულება, ისევე როგორც, არ არის ერთი და იგივე სახლი და სახლის ნახატი. ერთი და იგივე სახლი ხომ შეიძლება დავხატოთ სხვადასხვაგვარად, შეიძლება დავინახოთ იგი სახვასხვა მხრიდან. და ხომ არ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რომელიმე ნახატი არ არის სწორი?

ისევე, როგორც არ გვანან ცალკეული ადამიანები ერთმანეთს, ეს მაშინ, როცა ბევრი საერთო აქვთ, ასევე არ გვანან ცალკეული ერები, მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი საერთო აქვთ. (Saunders/სანდერსი, 2011). იმას, რაც ჩვენ ერთნაირი გვაქვს, უნივერსალები ქვია.

მაგრამ თუ არის უნივერსალთა, მაშინ, უნდა არსებობდეს უნიკალურიც, განუმეორებელიც. განსხვავებული ერები ისევე განსხვავდება, როგორც განსხვავებული ადამიანები - როგორც ცალკეულ ადამიანს აქვს საკუთარი წარმოდგენა სამყაროზე, ისე ცალკეულ ერს გააჩნია მსოფლიოს თავისებური ხედვა. ენა გამოხატავს მასზე მოლაპარაკე ყველა ადამიანის ზოგად წარმოდგენას იმის შესახებ, თუ როგორაა მოწყობილი სამყარო. ენა - ეს არის სარკე, რომელიც დგას ადამიანსა და სამყაროს შორის. (ჰაიდეგერი, 1989). თანამედროვე ლინგვისტიკაში აღიარებულია, რომ ყოველი ენა გამოხატავს საკუთარ მსოფლიოს სურათს, რომელიც აისახება ენაში. ამიტომ ლინგვისტიკაში ჩვენ ვსაუბრობთ მსოფლიოს ენობრივ სურათზე. ყოველი ერის ენის სიტყვებში აისახება ის, თუ როგორ იქნა დანახული და გაგებული სამყარო. (Hockett/ჰოკეტი, 1958).

სინამდვილე პროექტირდება ბუნებრივ ენაში და, უპირველეს ყოვლისა, მის სემანტიკაში. ამიტომ მსოფლიოს ენობრივი სურათი განსხვავდება ნამდვილი სამყაროსაგან. ეს აიხსნება, ჯერ ერთი ადამიანის ორგანიზმის თავისებურებებით (მაგალითად, ადამიანი ხედავს შუქს და ფერს, და ამიტომ ისინი არის მსოფლიოს ენობრივ სურათში, მაგრამ ვერ ხედავს რენტგენის სხივებს და ისინი მასში არ აისახება). მეორეც, მსოფლიოს ენობრივი სურათი განსხვავდება ნამდვილი სამყაროსაგან კონკრეტული ენებისა და კულტურების სპეციფიკიდან გამომდინარე. ენაში არსებობს გაუხმოვანებელი კოლექტიური შეთანხმება (კონვენციონალიზაცია) მოსაუბრეებისა, გამოხატონ საკუთარი აზრები განსზღვრული სახით. ამიტომ სხვადასხვა ერების მსოფლიოს სურათი სხვადასხვაგვარად ახდენს ერთი და იმავე სიტუაციათა კატეგორიზაციას. (Long/ლონგი, 1989).

რა გამომდინარეობს ამ ყველაფრიდან?

1. ყოველი ერი თავისებურად ხედავს გარემომცველ სინამდვილეს და ეს ფაქტი აისახება ენაზე;
2. სხვადასხვა ენების მატარებლები სხვადასხვაგვარად ანაწევრებენ გარემომცველ სამყაროს ფრაგმენტებად, რომლებიც იღებენ დამოუკიდებელ დასახელებებს;
3. განსხვავებები სამყაროს აღქმაში ვლინდება ენაში არა მხოლოდ ლექსიკის დონეზე, არამედ გრამატიკის, სიტყვათწარმოქმნის, ფრაზეოლოგიისა და მორფოლოგიის დონეებზეც. მაგრამ სწორედ ლექსიკა, სემანტიკა წარმოადგენს სათავსოს, სადაც თავმოყრილია ხალხის გამოცდილება სამყაროს აღქმისა. (ლანგაკერი, 1994).

ახლა კი შევეცადოთ განვაზოგადოთ ის, რაზეც ვისაუბრეთ. რითი განსხვავდება ცნებები „მსოფლიოს სურათი“ და „მსოფლიოს ენობრივი სურათი“?

1. სამყაროს ენობრივი სურათი - „სამყარო ენის სარკეში,“ - ეს არა მხოლოდ ერთგვარი კოდია და საშუალება აზრის გამოხატვისა, არამედ, ჰუმბოლდტის თანახმად, „ერის სულის გამოსახულება“;
2. მსოფლიოს სურათი ადამიანის ფსიქიკაში საგნობრივი გარემომცველი სინამდვილის გამოხატულებაა“;
3. რეალურ სამყაროსა და ენას შორის არსებული მიმართება შეიძლება, წარმოვიდგინოთ შემდეგნაირად: რეალური სამყარო, ენა, საგანი, მოვლენა, სიტყვა. თუმცა სამყაროსა და ენას შორის დგას ენის მატარებელი - მოაზროვნე ადამიანი (Lee/ლი, 2002).

მსოფლიოს ზოგადი სურათი, რომელსაც ქმნის კულტურა, მატერიალიზდება სხვადასხვა ნიშანთა სისტემაში, რომელთაგან ყველაზე უნივერსალური არის ენა. ამიტომ ენა თავისი არსით წარმოადგენს სტრუქტურულად ორგანიზებულ კლასიფიკაციას ადამიანის გამოცდილებისა. ხ.ლ. ბორხესის თქმით, „ყოველი ენა წარმოადგენს სიმბოლოთა ანბანს, რომელთა გამოყენებაც გულისხმობს თანამოსაუბრესთან გაკვეულ საერთო წარსულს“. (Borges/ბორგესი, 1999).

ენის წიაღში ყალიბდება მსოფლიო ენობრივი სურათი. მაგრამ არ შეიძლება ბუნებრივ ენაზე აღწერო სამყარო, ისე როგორც არის: ენა საწყისშივე უხატავს თავის მატარებელს განსაზღვრულ მსოფლიო სურათს, თანაც თითოეული მოცემული ენა თავისას.

ნებისმიერი ბუნებრივი ენა გამოხატავს რეალობის კლასიფიკაციას, რომელიც არსებობს კონკრეტული ნაციონალური ენის მატარებლის კოლექტიურ ენობრივ ცნობიერებაში. ბუნებრივი ადამიანური ენის დახმარებით პოულობენ გამოხატულებას მსოფლიოს სხვა სურათებიც, რომლებსაც ადამიანი ქმნის შემეცნებითი საქმიანობის პროცესში. ადამიანი ხომ სამყაროს შეიცნობს თავისი ენის ლექსიკური სისტემის საშუალებით. ასე იქმნება მეცნიერული, ფილოსოფიური, რელიგიური და სხვა მსოფლიოს სურათები, რომელთაგან თითოეული მოიცავს სამყაროს მხოლოდ ცალკეულ ასპექტში. ენის დახმარებით გამოცდილი ცოდნა, რომელსაც იღებს ცალკეული ინდივიდი, გარდაიქმნება კოლექტიურ კოლექტიურ გამოცდილებად. (Hart & Luke/ჰარტი & ლუკი, 2007).

წარმოადგენს რა ადამიანსა და რეალობას შორის შუამავალს, მსოფლიოს ენობრივი სურათი აფიქსირებს სამყაროს ნაციონალურ ხედვას. მსოფლიოს ენობრივი სურათი

აერთიანებს ცოდნის მენტალური ორგანიზების სისტემების სხვადასხვა ელემენტებს ანუ მსოფლიოს სხვადასხვა სურათებს, რომლებსაც აგებს ადამიანი.

მსოფლიოს სურათის ცალკეული ფრაგმენტები, რომლებიც კოდირებულია ენობრივი სემანტიკის საშუალებებით, დროთა განმავლობაში შეიძლება მოძველდეს. ადამიანი ითვისებს სამყაროს - წარმოიქმნება ახალი რეალიები მსოფლიოს ენობრივ სურათზე: ელექტრონული ფული, პიკის საათი, კომპიუტერი, საკრედიტო ბარათი, მონიტორინგი... მსოფლიოს ენობრივ სურათში აისახება ასევე მისი ფასეულობითი შეფასება. ენის ფაქტების მიხედვით შეიძლება თვალი ვადევნოთ, თუ როგორ აისახება მასში ზოგადსაკაცობრიო უნივერსალური ფასეულობები და ის ფასეულობები, რომლებიც გამოირჩევა ეროვნული და კულტურული კოდებით. მსოფლიოს სურათი ყოველთვის ხასიათდება ნაციონალურ-კულტურული სპეციფიკით, ვინაიდან ყალიბდება ისტორიული მოვლენების, გეოგრაფიული პირობების და ეთნოფსიქოლოგიური თავისებურებების გავლენით. თუმცა, ნაციონალურ-კულტურული სპეციფიკა ჩნდება მხოლოდ სამყაროს აღქმის ზოგადსაკაცობრიო ერთიანობის ფონზე: ენის ფაქტების ანალიზით ხელმისაწვდომი ხდება სამყაროს გლობალური ინვარიანტული სახე, რომელშიც გამოსჭვივის უნივერსალური საკვანძო ცნებები ერთიანი ზოგადსაკაცობრიო კულტურათაშორისი სივრცისა. (Günter/გუნტერი, 1992).

თავი II. კოგნიტივიზმის არსი

2.1. კოგნიტური ლინგვისტიკა - ლინგვისტური რეალობის ახალი ხედვა

კოგნიტივიზმი წარმოადგენს მეცნიერებას ცოდნის, შემეცნებისა და სამყაროს აღქმის თავისებურებათა შესახებ. იგი იკვლევს ადამიანის გონებას, აზროვნებასა და მენტალურ პროცესებს.

კოგნიტივიზმის თანახმად, ადამიანის ქმედება დეტერმინირებულია მისი შინაგანი მდგომარეობით, რომელიც, თავის მხრივ, ინტერპრეტირებულია როგორც ინფორმაციის მიღება, გადამუშავება, შენახვა და მობილიზაცია. ეს უკანასკნელი ემსახურება კონკრეტულ ამოცანათა რაციონალურად გადაჭრას. იქიდან გამომდინარე, რომ კონკრეტული ამოცანის გადაჭრა უშუალო კავშირშია ენის გამოყენებასთან, ენა მოექცა კოგნიტივისტთა ყურადღების ცენტრში. ეს ბუნებრივიცაა, ვინაიდან ყველა არსებულ სისტემას შორის, ენა ყველაზე ძლიერია სემანტიკური თვალსაზრისით - იგი არის არა მხოლოდ ინფორმაციის, ცოდნის, შეტყობინების, გადატანის და მიღების საშუალება, არამედ იგი არის მიღებული ინფორმაციის ყველაზე მძლავრი პროცესორი და „ჩარჩოთა“ კონსტრუქტორი. სწორედ აღნიშნულ „ჩარჩოთა“ მეშვეობით ლაგდება მეხსიერებაში ცოდნა და იქნება სამყაროს ენისმიერი ხატი. (Lakoff/ლაკოფი, 1990).

ვ.ა. ზვეგინცევი წერდა, რომ ცოდნის არსებითი მახასიათებელი მისი დისკრეტულობაა და რომ სწორედ ეს გარემოება გვაიძულებს, მივმართოთ ენას, რომელიც ამ შემთხვევაში ასრულებს სამ ფუნქციას: „იგი ასრულებს ცოდნის დანაწილების, ობიექტივიზაციისა და საბოლოოდ კი ინტერპრეტაციის ფუნქციებს. ეს ფუნქციები მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერთმანეთთან“. (Звегинцев/ზვეგენცევი, 1996). თავიანთ თანაარსებობაში ისინი ქმნიან იმ ნიშნებს, რომლის მიხედვითად დგინდება ენის მონაწილეობა სააზროვნო პროცესებში. შესაბამისად, ენის გარეშე წარმოუდგენელია ადამიანის ინტელექტუალური საქმიანობა.

კოგნიტური კვლევა გულისხმობს:

1. კაცობრიობის „აზროვნების მექანიზმის“ შესწავლას;
2. ინფორმაციის გადამუშავების პროცესის თავისებურებათა ანალიზს;
3. სამყაროს მენტალური მოდელების აგებას და. ა.შ. (Gonzalez-Marquez, Coulson & Spivey/ გონსალეს-მარკესი, კოულსონი & სპივეი, 2006).

კოგნიტივიზმის საწყის ანტიკურ ეპოქაში მიყვავართ - აზროვნების კანონზომიერებათა გამოვლენის აუცილებლობა დიდი ხნის წინ აღიარეს. ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა: რა

სიახლე შემოიტანა კოგნიტივიზმმა? - პასუხი შემდეგია: ძველი შეკითხვები ახლებურად დაისვა. ახლებურად დასმულ შეკითხვები კი ახალი პერსპექტივიდან ჩამოყალიბებულ პასუხებს მოითხოვს. სწორედ ამგვარი პასუხების მოძიებაა შესაძლებელი კოგნიტივიზმის ფარგლებში. ზოგიერთი მკვლევარი კოგნიტურ ლინგვისტიკას მიიჩნევს ახალ სამეცნიერო პარადიგმად. (Evans/ევანსი, 2013).

დავიწყეთ იმ საკითხებით, რომლებმაც სრულებით ახლებური იერი შეიძინა კოგნიტივიზმის კონტექსტში. ეს გახლავთ:

1. შემეცნების კვლევა, რაც გულისხმობს არა მხოლოდ ქმედებათა ობზერვაციას, არამედ ქმედებათა მენტალური რეპრეზენტაციების ანალიზი;
2. იმ სტრატეგიათა იდენტიფიცირება, რომელთა გამოყენების შედეგად გენერირდება ქმედება;
3. ენის, როგორც ადამიანის ქმედების სამეტყველო საფუძველის, ფუნქციის განსაზღვრა;
4. მოტივების, პოზიციების, ინტენციებისა და სქემების რეალიზაციის თავისებურებათა გამოვლენა და შედეგის პროგნოზირება.

აღნიშნულ საკითხთა გაერთიანების გზით მიღებული დებულება შემდეგნაირად ჟღერს: ადამიანი იღებს და ამუშავებს ინფორმაციას, რომლის რეპრეზენტაციაც ხორციელდება კონკრეტული მოტივების, პოზიციების, ინტენციებისა და სქემების მეშვეობით.

იმის კვლევამ, თუ როგორ ოპერირებს ადამიანი სიმბოლოებით, რომლის მიხედვითადაც აღიქვამს სამყაროს და საკუთარ თავს ამ სამყაროში, გააერთიანა ლინგვისტიკა იმ დისციპლინებთან, რომლებიც იკვლევდნენ ადამიანისა და საზოგადოების მიმართების საკითხს. შედეგად კი შეიქმნა კოგნიტური ლინგვისტიკა. (Coulson & Oakley/კოულსონი & ოაკლი, 2000).

ადამიანის გამოცდილების კატეგორიზაცია დაკავშირებულია ადამიანის კოგნიტურ საქმიანობასთან - ინფორმაცია, რომელსაც ადამიანი ითვისებს/იღებს სამყაროს შემეცნებისას, თავის ასახვას ჰპოვებს ენობრივ ფორმებში.

დღეს უკვე აქსიომაა, რომ ადამიანის შესახებ არსებულ ყველა მეცნიერებაში ერთმანეთს უპირისპირდება ენობრივი და ტიპის საქმიანობა. კოგნიტოლოგიაში სწორედ ენა განიხილება იმ ფენომენად, რომელსაც ყველაზე უკეთ ძალუძს ადამიანის ქცევის გაგება/ამოცნობა.

სწორედ ენა უზრუნველყოფს აზროვნებისა და ცნობიერების პროცესების მანიფესტაციის შედარებით ბუნებრივ გზას და არა იმიტომ, რომ აზროვნების პროცესი ძირითადად

ვერბალიზებულია, არამედ იმიტომ, რომ „ჩვენ სააზროვნო სტრუქტურების შესახებ ინფორმაციას ვიღებთ ენის მეშვეობით, ენის მეშვეობითვე ვსაუბრობთ ამ სტრუქტურების შესახებ და ავღწერთ მათ“. (Маслова/მასლოვა, 2004).

კოგნიტური ლინგვისტიკა ჩამოყალიბდა სტრუქტურული ლინგვისტიკის გვერდის ავლით, მაგრამ იგი არ უარყოფს სტრუქტურულ მიდგომებს, უფრო მეტიც, იგი მოიცავს და ზოგიერთ შემთხვევაში იყენებს კიდევ მას. ენის მიმართ სტრუქტურული მიდგომები ეფუძნება ენის იმანენტურ წარმოდგენას.

ლინგვისტურ სააზროვნო სივრცეში გარდამტეხი აღმოჩნდა იმ მიმართულების გამოჩენა, რომელიც თავისი არსით არ აღიარებს:

1. იმანენტური მიდგომის ადეკვატურობას ენობრივი სისტემების ფარგლებში;
2. იმ მიდგომის ღირებულებას, რომელიც უგულბებლყოფს ენის, როგორც შემოქმედის, ფუნქციას.

ახალმა ხედვამ შეცვალა ლინგვისტური სააზროვნო სივრცე - გადაფასდა ღირებულებები. კოგნიტურ ლინგვისტიკაში ოპერირების მთავარ იარაღად გვევლინება მეხსიერების ოპერატიული ერთეულები - ფრეიმები (სტერეოტიპული სიტუაციები, სცენარები), კონცეპტები (სიტყვის მიერ „დაჭერილი“ აზრთა ერთობლიობა), გემტალტები (სამყაროს ფრაგმენტების მთლიანური, კონცეპტუალური სურათები) და ა.შ. შესაბამისად, კოგნიტური ლინგვისტიკა მიმართულია ენობრივი ცნობიერების, სამყაროს ხატის მოდელირების პრობლემაზე. რა განასხვავებს კოგნიტურ ლინგვისტიკას ტრადიციული სტრუქტურული ენათმეცნიერებისაგან? - ეს ორი პერსპექტივა წარმოადგენს ლინგვისტური რეალობის არსის წვდომის სხვადასხვა გზას. (Бодуен де Куртан/ბოდუენ დე კურტენი, 1871).

კოგნიტური ლინგვისტიკა არის ლინგვისტური მიმართულება, რომლის ყურადღების ცენტრშიც ენაა, როგორც საერთო კოგნიტური მექანიზმი, როგორც კოგნიტური ინსტრუმენტი; ეს არის ნიშანთა სისტემა, რომელიც თამაშობს ინფორმაციის რეპრეზენტატორისა და ტრანსფორმტორის როლს. (Jackendoff/ჯეკენდოფი, 1993). სწორედ კოგნიტურ ლინგვისტიკაში კონცენტრირდა მკვლევართა ყურადღება ენაზე, როგორც შემეცნების პირობასა და საშუალებაზე. ენა ქმნის იმ კონსტრუქტებს, რომელთა მეშვეობითაც ენის მატარებელი აღიქვამს სამყაროს ხატს.

ადამიანის მთელი შეგნებული ცხოვრება შეიძლება, განვიხილოთ იმ უნარის რეალიზაციად, რომელიც ეხმარება ადამიანს სამყაროში ორიენტაციაში. სამყაროში ორიენტაცია კი შეუძლებელია ენის გარეშე. ენის ეს ფუნქცია უკავშირდება ობიექტის

იდენტიფიცირების პროცესს, რომელიც, თავის მხრივ, ასოცირდება კონცეპტთა წარმოქმნის პრობლემასთან. კონცეპტები აერთიანებს დაკვირვებისა და წარმოსახვის შედეგებს ერთ ნიშნულამდე - ერთ რუბრიკამდე. კონცეპტი წარმოადგენს კონცეპტუალური სისტემების კონსტრუქტორს.

რამდენადაც კოგნიტური ლინგვისტიკა განიხილება სრულიად დამოუკიდებელ სააზროვნო სივრცედ, ბუნებრივია, მას უნდა გააჩნდეს თავისი ტერმინოლოგიური სისტემა. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს უკანასკნელი ხასიათდება, არა იმდენად ტერმინთა სიახლით, რამდენადაც სხვა სააზროვნო სივრცეებისათვის რელევანტური ტერმინების ტრანსპოზიციით. (Schiffer & Steel/ შიფერი & სტილი, 1988).

კოგნიტური ლინგვისტიკის ტერმინოლოგიური სისტემის ძირითადი კონსტიტუენტებია: ცოდნა, კონცეპტი, კონცეპტუალიზაცია, კონცეპტუალური სისტემა, კონცეპტუალური სფერო, კოგნიცია, კოგნიტური ბაზა, მენტალური რეპრეზენტაცია, კოგნიტური მოდელი, კატეგორიზაცია, ვერბალიზაცია, მენტალობა, კულტურის კონსტანტები, სამყაროს ხატი და ა.შ.

ყველა ერთეული უკავშირდება ადამიანის კოგნიტურ საქმიანობას/მოღვაწეობას, ანუ იმ მოღვაწეობას, რომლის შედეგადაც ადამიანი მიდის კონრეტულ გადაწყვეტილებამდე ან ცოდნამდე. კოგნიტური საქმიანობა/მოღვაწეობა წარმოადგენს იმ პროცესს, რომელიც თან ახლავს ინფორმაციის დამუშავებას. ამ შემთხვევაში ენობრივი საქმიანობა არის კოგნიტური საქმიანობის ერთ-ერთი სახეობა. (Cruse/კრუსი, 1991).

კოგნიტური ლინგვისტიკის კონტექსტში „შეცნობა“ გულისხმობს კონცეპტების შექმნისა და ტრანზფორმაციის პროცესს. სწორედ ამიტომ წარმოადგენს კონცეპტის კვლევა კოგნიტური ლინგვისტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ვექტორს. კონცეპტი გვევლინება ჩვენი ცნობიერებისა და სამყაროს შესახებ ჩვენი ცოდნის კომპონენტებად. ყველაზე მნიშვნელოვანი კონცეპტები კოდირებულია ენაში. მაგრამ კონრეტულად სად? ზოგიერთი ლინგვისტი ირწმუნება, რომ ცენტრალური კონცეპტები ასახულია ენის გრამატიკაში, სხვათა თვალსაზრისით კი, ლექსიკა უფრო მნიშვნელოვანია კონცეპტების იდენტიფიცირების თვალსაზრისით. (ლანგაკერი, 1987).

მიუხედავად ამ საკითხის თაობაზე არსებულ თვალსაზრისთა სხვადასხვაობისა, არსებობს ერთიანი თვალსაზრისიც და იგი შემდეგნაირად ჟღერს: ენა წარმოადგენს კონცეპტების აღწერისა და განსაზღვრის საუკეთესო საშუალებას.

ამასთანავე, ზოგი მკვლევარი მიიჩნევს, რომ მარტივია კონცეპტი,თუ იგი ერთი სიტყვით არის წარმოდგენილი,ხოლო რთულია კონცეპტი, რომელიც რეპრეზენტაციაც ერთზე მეტ

სიტყვას საჭიროებს. მკვლევართა ერთი ნაწილი კონცეპტს სემანტიკურ ჭრილში განიხილავს და თვლის, რომ კონცეპტების იდენტიფიცირების გზას ლექსიკის კომპონენტური ანალიზი წარმოადგენს.

მეცნიერთა უმრავლესობა იზიარებს იმ თვალსაზრისს, რომ მხოლოდ კონცეპტუალური ინფორმაციის ნაწილი ფლობს ენობრივ რეპრეზენტაციას და რომ ფსიქიკაში დაცული ინფორმაციის რეპრეზენტაცია არ არის ენობრივი - ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს მენტალური რეპრეზენტაციის ისეთ სახეობებთან, როგორცაა: ნახატი, სქემა, სურათი. კონცეპტების ანალიზი საშუალებას გვაძლევს მივიღოთ სარწმუნო ინფორმაცია ერების მსოფლმედველობის შესახებ, როგორც უნივერსალურ, ისე უნიკალურ ჭრილში. შესაბამისად, კონცეპტების ანალიზის შედეგად მიღებული ინფორმაცია ვალიდურია ისეთი ფენომენის კვლევისათვის, როგორცაა ერის სული. (Barsalou/ზარსალოუ, 1992).

2.2. კოგნიტური ლინგვისტიკა - წყაროები, ფორმირების ეტაპები და ამოცადები

კოგნიტური ლინგვისტიკა ჩამოყალიბდა სხვადასხვა სააზროვნო სივრცეთა ურთიერთქმედების შედეგად. (Croft & Cruse/კროფტი & კრუსი, 2000).

კოგნიტური მეცნიერების შესწავლის საგანს წარმოადგენს ადამიანის ცოდნის რეპრეზენტაცია. კოგნიტური ლინგვისტიკა ჩამოყალიბდა ისეთი სააზროვნო სივრცის წიაღში, როგორცაა ხელოვნული ინტელექტი.

ადამიანის ტვინისა და კომპიუტერის ფუნქციონირების მსგავსება იკვეთება ადამიანისა და მანქანის მიერ ინფორმაციის დამუშავების შესაძლებლობათა ფონზე.

ინფორმაციის თეორიიდან კოგნიტური მეცნიერება სესხულობს:

1. ინფორმაციის აღქმისა და ცოდნის სეგმენტაციის მეთოდებს;
2. ინფორმაციის დამუშავებისა და მეხსიერებაში მისი შენახვის მარკერებს;
3. ინფორმაციის რეპრეზენტაციის პრინციპებს ადამიანის ცნობიერებასა და ენობრივ ფორმებში.

კოგნიტური ლინგვისტიკა ცდილობს, პასუხი გასცეს შემდეგ შეკითხვებს:

1. როგორ არის ორგანიზებული ადამიანის ცნობიერება?
2. როგორ შეიმეცნებს ადამიანი სამყაროს?
3. სამყაროს შესახებ არსებული რა ტიპის მონაცემები შეიძლება, იქცეს ცოდნად?
4. როგორ იქნება მენტალური სივრცეები? (Fauconnier/ფაუკონიერი, 1994).

კოგნიტური მეცნიერება ეფუძნება შემდეგ იდეებს:

1. აზროვნება წარმოადგენს ისეთი მენტალური რეპრეზენტაციებით მანიპულირების შედეგს, როგორებიცაა: ფრეიმი, სცენარი, მოდელი და ა.შ.
2. ჩვენ ვაზროვნებთ კონცეპტებით, რომელიც წარმოადგენს გლობალური კვანტებით სტრუქტურირებულ ცონდას. (კროფტი & კრუსი, 2004).

თავად ტერმინი „კოგნიტური მეცნიერება“ 70-იან წლებში გამოიყენებოდა იმ სფეროს განსამარტად, რომლის ფარგლებშიც იკვლევდნენ ადამიანის მიერ ინფორმაციის ათვისების, აკუმულაციისა და გამოყენების პროცესებს. (Величковский /ველიჩკოვსი, 1983).

კოგნიტური ფსიქოლოგიის თვალსაზრისით, ადამიანის ტვინის უმთავრესი ფინქცია სამყაროს საგნებისა და მოვლენების კლასიფიცირება და კატეგორიზაცია. კატეგორია, როგორც ჩვენი კოგნიტური მოღვაწეობის შედეგი, წარმოადგენს მეხსიერებაში ხანგრძლივად ფიქსირებულ კონცეპტს.

70-იან წლებში ჩამოყალიბდა თვალსაზრისი, რომ ის პროცესები, რომელთა მოდელირებას ახდენს ხელოვნური ინტელექტი, არ დაიყვანება ადამიანის აზროვნების უნივერსალურ კანონამდე. ადამიანის მიერ გადაჭრილ ინტელექტუალურ ამოცანათა უმრავლესობა წყდება არა ვაკუუმში და არა სუფთა ფურცლიდან, არამედ უკვე არსებულ ცოდნაზე დამყარებით.

დღის წესრიგში დადგა ცოდნით ოპერირების საკითხი, რაც გულისხმობს ცოდნის ძიების, წარმოდგენის, შენახვისა და დამუშავების პრობლემებს კომპიუტერულ პროგრამებში. ამგვარად, კოგნიტოლოგია წარმოადგენს არა მხოლოდ ინტერდისციპლინარულ არამედ სინთეზურ მეცნიერებასაც, რომელიც ადამიანის კოგნიტური პროცესების შესწავლისას აერთიანებს, მათემატიკას, ფილოსოფიას, ლინგვისტიკას, ფსიქოლოგიას, ინფორმაციის თეორიას. (Risjord/რიჟორდი, 1996).

კოგნიტური ლინგვისტიკის წყაროდ იქცა კოგნიტური ფსიქოლოგია. კოგნიტური ლინგვისტიკა კოგნიტური ფსიქოლოგიისაგან სესხულობს კონცეპტუალური და კოგნიტური მოდელების არსის ახსნის პრინციპებს. ეს კავშიორი ბუნებრივია იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ:

1. ენის ფუნქციონირება ეყრდნობა ფსიქოლოგიურ მექანიზმებს;
2. ენა წარმოადგენს აკუმულირებული გამოცდილებისა და კატეგორიზირებული ცოდნის რეპრეზენტაციის მექანიზმს;

3. გამოცდილების საფუძველს წარმოადგენს აღქმა და მეხსიერება;
4. ენის კვლევა შუძლებელი პერცეპციული პროცესების გათვალისწინების გარეშე.
(Hunt & Agnoli/ჰანტი & აგნოლი, 1991).

მიხედვად იმისა, რომ ორი, მეთოდოლოგიის თვალსაზრისით, ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული სააზროვნო სივრცის კავშირი, ერთი შეხედვით, საეჭვოა, აღნიშნული დებულებები ამ კავშირს სრულად ბუნებრივ და ლოგიკურ ჩარჩოში აქცევს. ამ ჩარჩოდ განიხილება გეშტალთფსქოლოგია, რომელმაც ძლიერი გავლენა იქონია კოგნიტური ლინგვისტიკის ჩამოყალიბებაზე. (ლაკოფი, 1977).

ცნობილია, რომ ლინგვისტიკა თავისი განვითარების გზაზე რამდენჯერმე „შეხვდა“ ფსიქოლოგიას და ყოველი „შეხვედრა“ შეიძლება, განვიხილოთ „სესხებისა და სინთეზირების“ წარმატებულ შემთხვევად.

კოგნიტური ლინგვისტიკის კიდევ ერთ წაყროდ განიხილება ლინგვისტური სემანტიკა. ზოგი მკვლევარი კოგნიტურ ლინგვისტიკას მიიჩნევს „ღრმა სემანტიკად“, სხვა სიტყვებით, ზოგი მკვლევარი კოგნიტურ ლინგვისტიკას უწოდებს სემანტიკური იდეების ბუნებრივ განვითარებას. (Talmy/ტალმი, 2000). ამ თვალსაზრისი მომხრენი სემანტიკური კატეგორიების მიღმა ხედავენ უფრო ზოგად კატეგორიებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ეს თვალსაზრისი ვერ „წვდება“ ყველა სფეროში მიღებულ შედეგებს: შედეგი, რომელიც მიღებულია კოგნიტურ ლინგვისტიკაში, გამოიყენება არა მხოლოდ ენის სმენატიკასთან მიმართებაში; კოგნიტურ ლინგვისტიკაში დამუშავებული პროტოტიპები ასევე გამოიყენება ფონოლოგიაში, მორფოლოგიაში, დიალექტიკაში და ა.შ. აღნიშნულ სააზროვნო სივრცეთა გარდა, კოგნიტური ლინგვისტიკის ჩამოყალიბებაში წავლილი შეიტანა ასევე:

1. ლინგვისტურმა ტიპოლოგიამ და ეთნოლოგიამ;
2. ნეიროლინგვისტიკამ, რომელიც ენას მოიაზრებს როგორც ადამიანის მენტალური საქმიანობის ინტეგრალად;
3. ფსიქოლონგვისტიკამ, რომელიც უკავშირდება ენის ფლობისა და გამოყენების მექანიზმებს უნივერსალური სტრატეგიების გამოყენებით;
4. კულტურილოგიამ, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია კულტურის როლის განსაზღვრა კონცეპტების ჩამოყალიბებისა და ფუნქციონირების პროცესში.

კოგნიტური ლინგვისტიკის ჩამოყალიბების პროცესში შესაძლოა შემდეგი ეტაპების გამოყოფა:

კოგნიტური ლინგვისტიკის განვითარების ამ ეტაპზე იკვეთება შემდეგი პრობლემები:

1. ენობრივი ცოდნის ბუნების წვდომა;
2. ინტერპრეტაციის წესების იდენტიფიცირება;
3. ენობრივი ცოდნის ათვისებისა და გამოყენების თავისებურებათა გამოვლენა;
4. ცოდნის ტიპების დიფერენციაცია;
5. ენობრივ ნიშნებსა და კულტურულ რეალიებს შორის არსებულ მიმართებათა განსაზღვრა.

კოგნიტურ ლინგვისტიკაში ცენტრალური პრობლემის სახით ხშირად გვევლინება საკითხი, რომელიც უკავშირდება კოგნიტურ რგოლში გაერთიანებულ კომპონენტთა შორის არსებულ მიმართებათა თავისებურებას. აღნიშნულ კომპონენტებს წარმოადგენს გონება - ენა - რეპრეზენტაცია - კონცეპტუალიზაცია - კატეგორიზაცია - აღქმა.

(Győri/გიური, 2002).

ლინგვისტური თეორია არა მხოლოდ უნდა პასუხობდეს შეკითხვას „რა არის ენა“?

ლინგვისტური თეორია უნდა ხსნიდეს იმას, თუ რას აღწევს ადამიანი ენის მეშვეობით. ამ პერსპექტივიდან კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემტიკა შემდეგნაირად გამოიყურება:

(Dirven & Verspoor დირვენ/კოულსონი & ვერსპური, 1998).

1. ენის როლის განსაზღვრა სამყაროს შემეცნების პროცესში;
2. ენობრივი ცოდნის როლის განსაზღვრა სამყაროს შესახებ ინფორმაციის მიღების, დამუშავების და გადაცემის პროცესში;
3. ენობრივი კატეგორიზაციების და კონცეპტუალიზაციის მექანიზმთა დესკრიფცია;
4. კულტურის კონსტანტათა როლის განსაზღვრა ცოდნის კატეგორიზაციისა და კონცეპტუალიზაციის პროცესში;
5. კონცეპტთა სისტემების დესკრიფცია;
6. კონცეპტუალური სფეროს სტრუქტურაცია;
7. სამყაროს ენობრივი ხატის კონფიგურაციის განსაზღვრა.

კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემტიკის განზოგადებული ვერსია შემდეგნაირად გამოიყურება:

1. ენობრივი ერთეულებისა და კატეგორიების თავისებურებათა განსაზღვრა;
2. ენობრივი ერთეულებისა და კატეგორიების დაკავშირება მეხსიერებასთან, აღქმასა და აზროვნებასთან;
3. ენის კონცეპტუალური სფეროს „შენების“ სტრატეგიების ჩამოყალიბება.

კონცეპტის არსის წვდომა კოგნიტური ლინგვისტიკის არსის წვდომას გულისხმობს. ეს კი არც ისე იოლია! ამ მიმართულებით განხორციელებული ნებისმიერი მცდელობა „ეჯახება“ ტერმინოლოგიური მრავალფეროვნებისა და მსგავსთა კონტრასტირების სირთულეს. ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნეში მკვლევართა მცდელობების რაოდენობა თითქმის უტოლდებოდა თვალსაზრისთა რაოდენობას.

ბოლო ათწლეუში ბევრი რამ შიცვალა - სიმკვეთრე შეიძინა კონცეპტის განმარტებამ. დაზუსტდა კონცეპტის სხვა ერთეულებისაგან დიფერენცირების კრიტერიუმებიც. შედეგად, მივიღეთ შემდეგი დებულებები: (Hampton/ჰემპტონი, 1997).

1. კონცეპტი არის შუამავალი სიტყვასა და ესქსტრალინგვისტურ რეალობას შორის;
2. სიტყვის მნიშვნელობა არ უტოლდება კონცეპტის მნიშვნელობას;
3. კონცეპტი გაცილებით ფართოა ვიდრე ლექსიკური მნიშვნელობა;
4. კონცეპტი არ არის დამოკიდებული ენაზე და არ არის შემთხვევითია ის, რომ მხოლოდ კონცეპტთა ნაწილი და არა განურჩევლად ყველა კონცეპტი, იძენს თავის ენობრივ ობიექტივიზაციას.

სახეზეა გარკვეული დაპირისპირება „კონცეპტუალურსა“ და „სემანტიკურს“ შორის. ამ დაპირისპირებას გააჩნია ლოგიკური საფუძველი: სხვადასხვა ენაში სხვადასხვაგვარად ჯგუფდება უნივერსალური კონცეპტებიც კი, სხვა სიტყვებით, უნივერსალური კონცეპტებიც კი სხვადასხვაგვარად ვერბალიზდება სხვადასხვა ენებში. ეს ფაქტი კი წარმოადგენს შემდეგი დებულების მანიფესტაცია: კონცეპტი მჭიდრო კავშირშია თავის ლინგვისტიკურ, გრამატიკულ და კულტუროლოგიურ ფაქტორებთან. (Johnson/ჯონსონი, 1992).

კოგნიტური ლინგვისტიკის ფარგლებში სრულიად ბუნებრივად ჟღერს შემდეგი თვალსაზრისი: სიტყვის სალექსიკონო მნიშვნელობა არის ვიწრო, არასაკმარისი, კოგნიტური რეალობისაგან დისტანცირებული და ზოგ შემთხვევაში კი - არაადეკვატური. (Houdé/ჰოდუდი, 2008).

2.3. კონცეპტის არსი

ადამიანის მთელი შემეცნებითი მოღვაწეობა უკავშირდება ობიექტების იდენტიფიცირებას, ანალოგიზაციასა და კონტრასტირებას. კოგნიცია შეიძლება, განვიხილოთ როგორც საყარსთან ადაპტაციის უნარი, სამყაროში ორიენტაციის უნარი.

მე-20 საუკუნის ბოლოს ლინგვისტიკმა აღიარეს, რომ კონრეტული ენის მატარებელი არის კონკრეტული კონცეპტუალური სისტემების მატარებელი. კონცეფტები არის მენტალურობის არსი. შესაბამისად, მე-20 საუკუნის ბოლოსვე წინა პლანზე წამოიწია კონცეპტის ფენომენმა.

ჯერ კიდევ დისკუსიურ საკითხთა წყებას განეკუთვნება კონცეპტის წარმოშობა, თუმცა დადგინდა, რომ კონცეპტის წარმოქმნის პროცესი, ზოგადი გაგებით, აზრის წარმოქმნის პროცესია.

აზროვნების პროცესში ადამიანი ოპერირებს კონცეფტებით, რომლებიც ასახავს ცოდნასა და გამოცდილებას, სამყაროს შემეცნების პროცესსა და კაცობრიობის მთელი შემეცნებითი მოღვაწეობის შედეგს. (Palmer/პალმერი, 1996).

დღეს ლინგვისტიკაში დომინირებს სამი მიდგომა კონცეპტის არსისადმი:

1. პირველი მიდგომის მიხედვით, კონცეპტის განხილვისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ლინგვოკულტურულ ასპექტს. აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში კონცეფტი განიხილება კულტურის ძირითად ნაწილად, როემლიც ფიქსირებულია ადამიანის მენტალურ სამყაროში. კონცეპტს უკავია უნიშვნელოვანესი ადგილი კოლექტიურ ენობრივი ცნობიერებაში. ტერმინის ამგვარი გაგებით ენის როლი მეორეხარისხოვანია; ენა არის მხოლოდ დამხმარე საშუალება, გამოხატვის ფორმა, რომელიც მჭიდროდ არის დაკავშირებული კონცეპტის კულტურასთან. (მასლოვა, 2001).
2. მეორე მიდგომის ფარგლებში კონცეფტის არსის გახსნისათვის მიმართავენ ენობრივი ნიშნის სემანტიკას; სემანტიკა განიხილება კონცეპტის ფორმირების ერთადერთ გზად. (Coulson/კოულსონი, 2001).
3. მესამე მიდგომის მხარდამჭერნი მიიჩნევენ, რომ კონცეპტი გამომდინარეობს არა უშუალოდ სიტყვის მნიშვნელობიდან, არამედ წარმოადგენს ადამიანის ეროვნული გამოცდილებისა და სიტყვის მნიშვნელობის შერწყმის შედეგს. შესაბამისად, კონცეფტი არის შუამავალი სიტყვასა და რეალობას შორის.

ე.ს. კუბრიაკოვას მიხედვით, კონცეპტი არის მენტალური ლექსიკონის, კონცეპტუალური სისტემის, სამყაროს მთელი სურათის, მეხსიერების ერთეული, რომელიც ფიქსირებულია ადამიანის ფსიქიკაში. მკვლევარის აზრით, თუ ენა გამოხატავს სამყაროს განსაკუთრებულ ხედვას, მაშინ მასში ასახული დამკვირვებლის პოზიციებიც შეესაბამება „საერთო სუბიექტურობას“, რომელიც დაფიქსირებულია ენის კონცეპტში. არ შეიძლება, არ დავეთახნოთ ამ მოსაზრებას, რადგან ერთი და იგივე მოვლენა შეიძლება, აღწერილ იქნას

სხვადასხვაგვარად და სხვადასხვა ენობრივი საშუალებების გამოყენებით.

(Курякова/კუბრიაკოვა, 2001). სწორედ ამიტომ ხდება შესაძლებელი სხვადასხვა დეტალების, თვისებებისა და ნიშნების აღწერა.

ე.ს. კუბრიაკოვას აზრით, მნიშვნელობის განსაზღვრა კონცეპტუალური სტრუქტურების მეშვეობით წარმოადგენს ახალ მიდგომას, რომელიც უზრუნველყოფს მნიშვნელობასა და ცოდნას შორის არსებული მიმართების ახსნას. (კუბრიაკოვა, 1995).

მკვლევარი გვთავაზებს კონცეპტის გააზრების ვერსიას, რომელიც ეფუძნება შემდეგ ფაქტორებს:

1. ყოველი ბუნებრივი ენა ასახავს სამყაროს აღქმისა და ორგანიზების კონკრეტულ საშუალებას; მასში გამოხატული მნიშვნელობები ლაგდება შეხედულებების ერთიან სისტემაში, ერთგვარ კოლექტიურ ფილოსოფიაში;
2. ენისათვის დამახასიათებელი სამყაროს კონცეპტუალიზაციის უნარი უნივერსალურია, ნაწილობრივ კი - ეროვნულობით დეტერმინირებული.

ბევრი მკვლევარი, რომელიც აღიქვამს კონცეპტს ფართო გაგებით, იზიარებს რ.

ჯეკენდორფის აზრს იმის შესახებ, რომ კონცეპტუალური სისტემის ძირითად შემადგენელს წარმოადგენს კონცეფტი, რომელიც ახლოს დგას სემანტიკურ ელემენტთან. (ჯეკენდორფი, 1993).

აღნიშნულ მიდგომათათვის საერთოა შემდეგი დებულებები:

1. ენასა და კულტურას შორის არსებობს აშკარა კავშირი;
2. აზრთა სხვადასხვაობა განპირობებულია იმითი, რომ ენის როლი გასხვავებულია სხვადასხვა კონცეპტის ფორმირებისას;
3. სამყაროს ობიექტი მხოლოდ მაშინ ხდება „კულტურული ობიექტი“, როცა მათ შესახებ წარმოდგენა სტრუქტურირდება ეთნოენობრივი აზროვნებით.

კონცეპტის არსის სრულად გახსნის მიზნით, შემოგთავაზებთ სხვადასხვა მკვლევართა მოსაზრებებს:

1. კონცეპტი წარმოადგენს სამყაროს იდეალურ ობიექტს, რომელსაც აქვს სახელი და რომელიც ასახავს კულტურით განპირობებულ წარმოდგენას საყაროს შესახებ. (Wierzbicka/ვერჟბიცკა, 1984).
2. კონცეპტი არის “მნიშვნელობის ალგებრული გამოხატულება“, რომლითაც ადამიანი ოპერირებს მეტყველებაში;
3. კონცეპტი არის ვერბალიზებული აზრი, რომელიც აისახება კულტურის კატეგორიებში;

4. კონცეფტი არის ადამიანის აზროვნების პროდუქტი, რომელიც დამახასიათებელია ადამიანის ცნობიერებისათვის და რომელსაც გააჩნია ენობრივი გამოხატულება.
5. კონცეპტი არის ერთეული, რომელიც კი არ წამოიქმნება, არამედ „რეკონსტრუირდება“ თავის ენობრივ გამოხატულებასა და არაენობრივ ცოდნაში. (ჯეკენდოფი, 1991).
6. კონცეპტი არის ტერმინი, რომელიც ემსახურება ჩვენი ცნობიერების მენტალური ერთეულებისა და ფსიქიკური რესურსების ახსნას, იმ ინფრომაციული სტრუქტურების გააზრებას, რომელიც ასახავს ადამიანის ცოდნასა და გამოცდილებას;
7. კონცეპტი წარმოადგენს მეხსიერების, მენტალური ლექსიკონის, კონცეპტუალური სისტემისა და ენის, სამყაროს ხატის ერთეულს, რომელიც ასახულია ადამიანის ფსიქიკაში; (ლანგაკერი, 1967).
8. კონცეპტი არის კულტურულად მარკირებული ვერბალიზებული აზრი, რომელიც წარმოდგენილია მთელი რიგი ენობრივი გამოხატულებებით და რომელიც წარმოქმნის შესაბამის ლექსიკურ-სემანტიკურ პარადიგმას; (Marc/მარკი, 1992). კონცეპტი არის კოლექტიური ცოდნის ერთეული, რომელსაც გააჩნია ენობრივი გამოხატულება და აღბეჭდილია ეთნოკულტურული სპეციფიკით.

კონცეპტის განმარტებათა ანალიზი იძლევა კონცეპტში ინვარიანტული ნიშნების იდენტიფიცირების საშუალებას. მაშ ასე, კონცეპტი არის:

1. ადამიანის გამოცდილების მინიმალური ერთეული, რომელიც ვერბალიზდება სიტყვის მეშვეობით და რომელიც ხასიათდება სტრუქტურული თავისებურებით;
2. ცოდნის დამუშავების, შენახვის და გადაცემის ძირითადი ერთეული;
3. ერთეული, რომელსაც გააჩნია მოძრავი საზღვრები და კონკრეტული ფუნქციები;
4. სოციალური მოვლენაა და მისი ასოციაციური ველი განსაზღვრავს მის სტრუქტურას;
5. კულტურით დეტერმინირებული ერთეული.

ერთიანი განსაზღვრების ჩამოყალიბების სირთულე განპირობებულია შემდეგი ფაქტით: კონცეპტს აქვს რთული, მრავალგანზომილებიანი სტრუქტურა, რომელიც მოიცავს არა მხოლოდ კონცეპტუალურ, არამედ სოციალურ, ფსიქოლოგიურ და კულტურულ პლასტებსაც. კონცეპტი მოიცავს ასოციაციებს, ემოციებს, შეფასებებს, ნაციონალურ

ნიშნებს და კონოტაციებს, რომელიც დამახასიათებელია კონკრეტული კულტურისათვის. (Smith & Medin/ სმიტი & მედინი, 1981).

და მაინც, თანამედროვე ლინგვისტიკაში მაინც გაჩნდა განმარტება, რომელსაც აქვს პრეტენზია სისრულესა და ლოგიკურობაზე. ეს განმარტება შემდეგნაირად ჟღერს: კონცეპტი არის ლინგვო-კულტურული სპეციფიკით აღბეჭდილი ერთეული, რომელიც ასახავს ეთნიკურ მსოფლმხედველობას, სამყაროს კულტურული და ენობრივი ხატების თავისებურებას. ამასთანავე, კონცეპტი წარმოადგენს ცოდნის ერთგვარ ბირთვს, რომელიც ასახავს მთელი კაცობრიობის მოღვაწეობას. კონცეპტი შეიძლება განვიხილოთ როგორც შედეგი, რომელიც დადგა სიტყვის ლექსიკონური მნიშვნელობისა და ადამიანის გამოცდილების „შეჯახებისას“.

აღნიშნულ განმარტებათა კონდესირების შედეგად შესაძლოა, ჩამოვყალიბოთ განმარტების ვერსია, რომელიც ამგვარად ჟღერს: კონცეპტი წარმოადგენს სამყაროს ხატის ელემენტს. (Hatfield/ჰეტფილდი, 1997).

კონცეპტი ადამიანის ცნობიერებაში წარმოიქმნება ქმედების, სამყაროს შეცნობის, სოციალიზაციის შედეგად. ნებისმიერი კონცეპტი თავისთავში აერთიანებს ზოგადი მნიშვნელობის მრავალ ფორმას, რომელიც გამოხატულია ბუნებრივ ენაში, ასევე ადამიანის ცხოვრების იმ სფეროებში, რომლებიც დეტერმინირებულია ერთ მიერ და წარმოუდგენელია მის გარეშე. კონცეპტი წარმოიქმნება გონებაში, როგორც ენობრივი გამოცდილების „გამოძახილი“.

კონცეპტი, როგორც აზრის ინტერპრეტატორი, მუდმივად განიცდის მოდიფიკაციას. დროთა განმავლობაში კონცეპტები ექცევიან ერთმანეთის ზეგავლენის ქვეშ და იცვლებიან. სხვადასხვა სიტუაციაში კონცეპტის სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობა იწვევს კონცეპტთა რაოდენობის მუდმივ ცვლილებას. რადგანაც ადამიანები მუდმივად იმეცნებენ სიახლეს და რადგანაც სამყარო მუდმივად იცვლება, ადამიანი იძულებულია, შეეგუოს სიახლეს. სწორედ ამიტომ უნდა იყოს ცოდნის გადაცემის და შენახვის ძირითადი ერთეული მოქნილი და მოძრავი. (Heit/ჰეითი, 1997).

კოგნიტური ლინგვისტიკის კვლევის საგანს წარმოადგენს კონცეპტუალური სისტემის „შენებისათვის“ ვალიდური კონცეპტები. ეს ის კონცეპტებია, რომლებიც თავად ქმნიან კონცეპტუალურ სივრცეს და გვევლინებიან ამ სივრცის მთავარი კატეგორიად. ამ ტიპის კონცეპტებს მიეკუთვნება: დრო, სივრცე, რიცხვი, ცხოვრება, სიკვდილი, თავისუფლება, სიმართლე, ცოდნა და ა.შ.

თავი III. მიდგომათა სინთეზირებისა და მნიშვნელობათა დიფერენცირების პრობლემა

3.1. ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური მიდგომები, ენობრივი და კონცეპტუალური მნიშვნელობები.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ „სამყაროს ხატის“ ცნება აქტიურად გამოიყენება ისეთი მეცნიერებების წარმომადგენელთა მიერ, როგორცაა: ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, კულტუროლოგია, გნოსეოლოგია, კოგნიტოლოგია, ლინგვისტიკა, აღნიშნული ცნება დღემდე, უწინდებურად, რჩება მეტაფორად, რომელიც ხშირად მოკლებულია ზუსტ და ერთმნიშვნელოვან განმარტებას ერთი კონკრეტული მეცნიერების ფარგლებშიც კი.

(Corson/კორსონი, 1995).

ბუნებრივია, ჩვენი კომპეტენცია და, შესაბამისად, ინტერესიც ვრცელდება მხოლოდ ლინგვისტიკაზე. აღნიშნულ სააზროვნო სივრცეში კი, ჩვენი აზრით, სამყაროს ხატთან დაკავშირებული პრობლემის არსებობის ძირითად მიზეზს წამოადაგენს სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების ტექნიკის არასათანადო დეტალიზაცია.

აშკარაა, რომ სამყაროს ხატში ძირითადი კომპონენტების - მსოფლმხედველობის, მსოფლალქმისა და მსოფლგანცდის - იდენტიფიცირებით, ჯერაც არ გამქრალა სამყაროს ხატის ამორფულობის განცდა. (Erickson & Murphy/ერიქსონი & მერფი, 2003).

აქვე უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენ სრულად ვაცნობიერებთ აღნიშნულ კომპონენტთა მნიშვნელოვნებას და ვაღიარებთ შემდეგ დეფინიციათა ჭეშმარიტებას:

1. მსოფლმხედვა კონცეპტუალური კომპონენტია, რომელიც წარმოადგენილია სივრცის, დროის, მოძრაობისა და ა.შ. ზოგადი კატეგორიებით. სამყაროს ხატის, როგორც კონსტრუქტის, ძირითადი, მაშტაბური ელემენტები წარმოადგენს ფუძემდებლური პრინციპებისა და სამყაროს შესახებ არსებული წარმოდგენების კრებულს, რომელიც რელევანტურია კონკრეტული სიტუაციისათვის. აღნიშნული პრინციპები და წარმოდგენები, შესაძლოა, არ იყოს გაცნობიერებული ადამიანის მიერ, თუმცა ისინი „ჩაშენებულია“ სამყაროს ხატში და გამოიყენება კონკრეტული სიტუაციის ინტერპრეტაციისათვის - სიტუაციის აღქმისა და შეფასებისათვის. ისეთი ფუძემდებლური პრინციპები და წარმოდგენები, როგორცაა: მოძრაობა, მიზეზ-შედეგობრიობა, მიზანდასახულობა, მსგავსება, ეკვივალენტურობა, დრო და სივრცე, შესაძლოა, ეფუძნებოდეს ადამიანის თანდაყოლილ თვისებებს. ისეთი კატეგორიები, როგორცაა: სიკეთე და ბოროტება, დამოკიდებულება სიცოცხლესა და სიკვდილის, საკუთარი თავისა და სხვათა მიმართ, ყალიბდება განვითარების პროცესში; (Omazic/ომაზიკი, 2005).

2. მსოფლგანცდა წარმოადგენს აზროვნების განსაკუთრებულ სტილს - კატეგორიათა და ცნებათა შორის არსებულ მიმართებათა ინდივიდუალურ სისტემას. საზოგადოების განვითარების სტადიათა ცვლა, ჩვეულებრივ, იწვევს სამყაროს ხატის ტრანსფორმაციას - სამყაროს ფენომენის ახსნის ახალ ეტალონთა დამკვიდრებას; (Verspoor/ვერსპური, 1998).
3. ახალი მსოფლმხედველობა აყალიბებს ახალი ტიპის მსოფლადქმასა და მსოფლგანცდას, რაც, საბოლოო ჯამში, ხდება სამყაროს ახალი ხატის შექმნის საკმარისი პირობა. პროგრესი - ადამიანისა და კაცობრიობის განვითარება - წარმოადგენს ინდივიდუალურ და კოლექტიურ სამყაროს ხატთა ცვლილების, ძველის ახლით ჩანაცვლების პროცესს. (Hayward/ჰეივორდი, 1997).

უნდა ვთქვათ ისიც, რომ სხვა მეცნიერთა კვალდაკვალ, ჩვენც ვაღიარებთ სამყაროს ხატის შემდეგ მარკერთა ვალიდურობას:

1. სამყაროს ხატი სრულად განაპირობებს მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის თავისებურებას; (Fedoseyev/ფედოსიევი, 1978).
2. წარმოადგენს იმ აღქმის საფუძველს, რომელსაც ადამიანი ეყრდნობა სამყაროში ორიენტირებისას;
3. არის ისტორიულად განპირობებული, რაც, თავისმხრივ, გულისხმობს სამყაროს ხატისა და მის სუბიექტთა მუდმივ ცვლილებას;
4. სწორედ სამყაროს ხატიდან მომდინარეობს ღირებულებები, იერარქიისა და სააზროვნო პარადიგმათა ტიპები, ადამიანის ქმედებათა არბიტრალურობა. (Hymes/ჰიმესი, 1974).

სრულად ვეთანხმებით შემდეგ მოსაზრებებსაც:

1. ადამიანი გამოსახავს სამყაროს როგორც სურათს (ხატს);
2. ადამიანი აცნობიერებს სამყაროს როგორც სურათს (ხატს);
3. სამყარო გარდაისახება სურათად (ხატად);
4. იპყრობს რა სამყაროს, ადამიანი იპყრობს სურათს (ხატს).

და ბოლოს, ასევე ვიზიარებთ, რომ:

1. სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა სამყაროზე დამკვირვებელ და სამყაროსთან კონტაქტში მყოფ ადამიანთა რაოდენობას;
2. სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა ადამიანთა მსოფლმხედვის პრიზმათა რაოდენობას;

3. სამყაროს ხატთა რაოდენობა ემთხვევა იმ სამყაროთა რაოდენობას, რომელსაც აკვირდება ადამიანი.

ამკარაა, რომ ვერც აღნიშნულ თვალსაზრისთა ჭეშმარიტება და ვერც შემოთავაზებულ დეფინიციათა ვალიდურობა ვერ აქრობს ფენომენის ხელშეუხებლობის განცდას, შესაბამისად კი, ვერ უზრუნველყოფს სამყაროს ხატის ადეკვატური მოდელირების პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობას.

სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების პრობლემის ანალიზი ფართო შესაძლებლობებს შლის როგორც ნიშანთა ცალკეულ სისტემათა იერარქიის, ისე ცალკეული კულტურების სოციალური და ისტორიული ფესვების წვდომის თვალსაზრისით. ენა სიმბოლურად ასახავს ნაციონალური და ინდივიდუალური მენტალიტეტის გაუცნობიერებელ ინტენციებს. ამდენად, სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების შესაძლებლობათა ანალიზი კვლევის არეალში აქცევს ცნობიერებისა და კულტურის იმ კონტექსტებსაც, რომელშიც ნიშანთა ესა თუ ის სისტემა ჩამოყალიბდა და განვითარდა.

მოდით, შევითხვების სახით ჩამოვყალიბოთ კვლევის პროცესში დაფიქსირებული პრობლემები:

1. რა ტიპის მეთოდოლოგია „გაწვდება“ იმ მასალის სისტემატიზაციას, რომლითაც უნდა აიგოს სამყაროს ენისმიერი ხატი?
2. რა ტიპის ერთეულია მაქსიმალურად ეფექტური სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირებისათვის?

ის ფაქტი, რომ საქმე გვექნებოდა რთული სისტემის აგების პრობლემასთან, ნათელი იყო კვლევის საწყის ეტაპზე. პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობის თვალსაზრისით შევამოწმეთ ლინგვისტურ კვლევებში გამოყენებული მეთოდოლოგიის სახობათა ძირითადი ტიპები და აღმოვაჩინეთ საკმაოდ არასახარბიელო მეცნიერული სიტუაცია:

1. მეთოდოლოგიის ინტერდისციპლინარულობა და ექსპანსიურობა დეკლარირებულია, თუმცა არარეალიზებული;
2. დეკლარირებულია, თუმცა არარეალიზებული რთული სისტემების კონსტრუირებისათვის საჭირო მეთოდოლოგიის ძიების აუცილებლობა სისტემოლოგიაში.

იმდენად, რამდენადაც მიზანს წარმოადგენდა არა რთული და იმავდროულად, ადეკვატური სისტემის აგების შეუძლებლობის დამტკიცება, არამედ რთული და იმავდროულად, ადეკვატური სისტემის აგება, მოგვიწია, მიგვემართა

სისტემოლოგიისათვის. აღმოჩნდა, რომ სწორედ ამ სააზროვნო სივრცეში იკვეთებოდა ჩვენი კვლევის განხორციელებადობის მოდუსი. და მაინც, ეს არ იყო მარტივი გზა - დაგვიჩინდა რთული სისტემების დაპროექტებისადმი არსებულ მიდგომათა ინტეგრაცია. არჩევანი შევაჩერეთ სტრუქტურულ და ობიექტურ მიდგომათა ინტეგრირებულ ფორმაზე, რომელსაც პირობითად ვუწოდეთ ობიექტურ-სტრუქტურული მიდგომა.

დღეს, როცა სისტემა აგებულია, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს იყო გონივრული არჩევანი, რომელმაც უზრუნველყო ისეთი შესაძლებლობები, როგორიცაა:

1. დეკომპოზიციის იდეაზე დაფუძნებული ანალიზი, რომლის ფარგლებშიც თითოეული ობიექტი განიხილება როგორც განსაზღვრული კლასის ეგზემპლარი;
2. ტიპიზაციაზე დაფუძნებულ ანალიზი, რომელიც უზრუნველყოფს ცნებების კლასში ქვეკლასების გამოყოფას თვისებების ნაწილობრივი მემკვიდრეობითობით.

აღნიშნული მეთოდოლოგია, სწორედ თავისი ექსპანსიულობისა და ინტეგრაციულობის წყალობით, კი არ ამცირებს, პირიქით, გაცილებით მკაფიოს ხდის ფენომენის როგორც წმინდა ლინგვისტური, ისე ექსტრალინგვისტური ანალიზის მეთოდების ღირებულებას. მინდა, შემოგთავაზოთ მოკლე ექსკურსი წარსულში, რომელიც წარმოადგენდა შეკითხვებზე პასუხის გაცემის ზოგჯერ წარმატებულ, ზოგჯერ კი წარუმატებელ ცდას. კვლევის პროცესში ხან ფართოვდებოდა, ხან კი ვიწროვდებოდა შეკითხვათა რაოდენობა, იცლებოდა შეკითხვათა ტიპებიც.

დღეს შემოგთავაზებთ შეკითხვათა უკვე გაცხრილულ ნუსხას და პასუხებს, რომელთა ობიექტურობაც კვლევის პროცესში დადასტურდა.

მაშ ასე, კითხვები და პასუხები:

1. არის თუ არა საკმარისი სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურის ექსპლიკაციაზე, სიტყვის დენოტატური, სიგნიფიკატური და კონოტაციური მნიშვნელობების დაზუსტებაზე ორიენტირებული ანალიზი კანონზომიერებათა ჩამოყალიბებისათვის? - ბუნებრივია, რომ - არა, ვინაიდან ამ ტიპის ანალიზი არ ითვალისწინებს იმ კონცეპტთა ძიებას, რომლებიც ერთიანდებიან ერთი ნიშნის გარშემო და განსაზღვრავენ ამ ნიშნის, როგორც კოგნიტური სტრუქტურის, არსებობას. ერთი შეხედვით, კონცეპტუალური ანალიზი სემანტიკურ ანალიზს ჰგავს, თუმცა სემანტიკური ანალიზის მიზანი სიტყვის ახსნაა, კონცეპტუალური ანალიზისა კი - სამყაროს შესახებ არსებული ცოდნის თავისებურების წარმოდგენა.

2. რა ტიპის ერთეულია კონცეპტი? - კონცეპტი წარმოადგენს ადამიანის ცნობიერების გლობალურ ერთეულს. იგი არის, იდეა, რომელიც ხასიათდება აბსტრაქტული, კონკრეტულ-ასოციაციური და ემოციურ-შეფასებითი მარკერებით.
3. რა ტიპის გაერთიანებას ქმნის კონცეპტთა გარკვეული რაოდენობა? - კონცეპტთა რაოდენობა ქმნის კონცეპტუალურ სფეროს, რომელიც წარმოადგენს კონცეპტების მოწესრიგებულ ერთობლიობას. ეს ერთობლიობა კი გვესმის როგორც კონკრეტული ერის ყველა კონცეპტთა პოტენციების ჯამი.
4. როგორ უნდა განხორციელდეს კონცეპტის, როგორც მენტალური ერთეულის, არსის წვდომა? - ანალიზმა ცხადყო, რომ ეს შესაძლებელია ენაში კონცეპტის ობიექტივიზაციის საშუალებათა ანალიზის გზით.
5. რა ტიპის ერთეული წარმოადგენს იმ ენობრივ საშუალებათა ერთობლიობას, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება კონცეპტის ობიექტივიზაცია (ვერბალიზაცია, რეპრეზენტაცია) საზოგადოების განვითარების კონკრეტულ ეტაპზე? - კვლევამ დაადასტურა, რომ ამ ტიპის ერთეულს წარმოადგენს კონცეპტის ნომინაციური ველი.
6. რა ტიპის მიმართება ფიქსირდება კონცეპტუალური სფეროსა და ენის სემანტიკურ სივრცეს შორის? - კონცეპტუალური სფერო წმინდა აზროვნების სფეროა. იგი შედგება კონცეპტებისაგან, რომელიც არსებობს აზრობრივი ხატების, სქემების, ცნებების, ფრეიმების, სცენარების სახით. ენის სემანტიკური სივრცე წარმოადგენს კონცეპტუალური სფეროს ნაწილს, რომელმაც მიიღო გამოხატულება ენობრივი ნიშნების, მნიშვნელობების მეშვეობით.
7. რა ტიპის მიმართება მყარდება კონცეპტსა და მნიშვნელობას შორის? - მნიშვნელობასა და კონცეპტს შორის არსებობს მსგავსებაც (ორივე ასახვას სინამდვილეს) და განსხვავებაც (კონცეპტი ადამიანის კოგნიტური ცნობიერების პროდუქტია, მნიშვნელობა კი - ენობრივი ცნობიერების).
8. რა მიმართებაში იმყოფება მნიშვნელობა კონცეპტთან? - ანალიზმა ცხადყო, რომ ეს გახლავთ მთლიანისა და ნაწილის მიმართება: მნიშვნელობა წარმოადგენს კონცეპტის ნაწილს. ლექსიკური მნიშვნელობის კომპონენტები გამოხატავენ ნიშანთა კონცეპტუალურ თვისებებს, მაგრამ არასრულად. კონცეპტი უფრო ფართოა ვიდრე სიტყვის ლექსიკური მნიშვნელობა. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელობა და კონცეპტი ერთმანეთთან იმყოფებიან კომუნიკაციურად რელევანტური ნაწილისა და მენტალური მთლიანობის მიმართებაში.

9. რა მარკერებია დიფერენციალური ლექსემისა და კონცეპტისათვის? - ლექსემა ხასიათდება სემანტიკით, კონცეპტი კი - შინაარსით. ლექსემათა სემანტიკა იყოფა სემანტიკურ კომპონენტებად, კონცეპტის შინაარსი კი - კონცეპტუალურ ნიშნებად. ანალიზი, რომელიც მიმართულია „სიტყვის სემანტიკიდან კონცეპტის შინაარსისაკენ“ იძლევა კონცეპტუალური ნიშნების გამოკვეთის შესაძლებლობას. სიტყვის გამოყენების შესაძლო კონტექსტებში აქტუალიზირებულ სემათა ანალიზის შედეგად გამოვლენილი ნიშნები ქმნიან კონცეპტის შინაარსს.

პრინციპში, თუ ცხრა კითხვას გავაერთიანებთ, მივიღებთ ერთს, რომელიც შემდეგნაირად ჟღერს: როგორ იკვლევს ლინგვისტიკა ცნობიერებას ენის მასალაზე დაყრდნობით?

დამეთანხმებით, რომ ეს კითხვა მეტისმეტად ჯენარალისტურია. თუ შევეცდებით მის კონკრეტიზირებას, მივიღებთ შემდეგი ტიპის კითხვას: როგორ უნდა ვიკვლიოთ ენობრივ ფორმასა და მის მენტალურ რეპრეზენტაციას შორის არსებული მიმართება?

სწორედ ამ კითხვაზე პასუხი წარმოადგენს იმ ძალისხმევის შედეგს, რასაც ნაშრომის მეცნიერული ღირებულება ეწოდება. ეს პასუხი ფიგურალურად, შესაძლოა, ასეც

ჩამოვაცალიბოთ: Great ship asks deep waters (დიდ გემს ღრმა წყალი სჭირდება). ჩვენი

კვლევის ფარგლებში სიდიდე გულისხმობს საკვლევი ფენომენის

მრავალგანზომილებიანობას. ფრაზის დემეტაფორიზაციის შედეგი კი ასე გამოიყურება:

1. განზომილებას სივრცე სჭირდება;
2. ყველა განზომილებას „თავისი განსაკუთრებული სივრცე“ სჭირდება;
3. ბევრ განზომილებას დიდი სივრცე სჭირდება;
4. ერთმანეთისაგან განსხვავებული სივრცეები ქმნიან ჰეტროგენულ სივრცეს, რომელიც შედგება იერარქიზირებული სეგმენტებისაგან;
5. ჰეტროგენული სივრცე გრადუალურია - აქვს სიღრმე;
6. სიღრმის კვლევა არ არის საკმარისი ზედაპირის კვლევისათვის საკმარისი მეთოდებით;
7. სწორედ ამ სიღრმის კვლევას უზრუნველყოფს სხვადასხვა სააზროვნო სივრცეთა ინტეგრაცია სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების პრობლემის გადასაჭრელად.

კვლევის პროცესმა ცხადყო, რომ ენობრივ და კონცეპტუალურ მნიშვნელობათა დიფერენცირების პრობლემა, პირველ რიგში, აიხსნება იმით, რომ მათი ანალიზისას საქმე გვაქვს შინაარსობრივი თვალსაზრისის/მიმართულების არსთან, და არა მკვლევართა მონაცემებით უშუალოდ ათვისებასთან.

როგორც წმინდა ლინგვისტური ფენომენი, მნიშვნელობა იღებს განმარტებების უჩვეულოდ სხვადასხვაგვარ დიაპაზონს, რაც ძალზედ ართულებს მიმართებათა სისტემაში მისი ადგილის განსაზღვრას შეპირისპირებადი მოვლენებით, კონცეპტის ჩათვლით.

ვიდრე, წარმოგიდგენდეთ ნაშრომის პრაქტიკული ნაწილის ფრაგმენტს, გვინდა მოკლედ ჩამოვაცალიხოთ ის დებულებები, რომელთაც ეფუძნება ჩვენი კვლევა:

1. მნიშვნელობაში მოიაზრება არა მხოლოდ ექსპლიციტური, არამედ იმპლიციტურიც, რაც ხშირად რჩება ლექსიკონური დეფინიციის მიღმა;
2. ცოდნის მნიშვნელოვანი წილი ინახება ცნობიერებაში როგორც სხვადასხვა ხარისხის აბსტრაქციის აზრობრივი სტრუქტურები - ფრეიმები, სკრიპტები, გემტალტები, კონცეპტები;
3. კონცეპტი გვესმის როგორც აზროვნების რთული ორგანიზების სტრუქტურა, როგორც მოცემული სიტყვის მრავალი შესაძლო მნიშვნელობის ერთობლიობა. კონცეპტი ენის მატარებელთა არქეტიპული და მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილების, კულტურის, რწმენის საცავია, გატარებული ენობრივი პიროვნების ფილტრში. მაშასადამე, კონცეპტი მრავალგანზომილებიანი იდეალიზირებული წარმონაქმნია, რომელიც მოიცავს ენობრივ, კულტურულ, მენტალურ და კოგნიტურ ელემენტებს;
4. შესაბამისად, კონცეპტი წარმოადგენს სტრუქტურული ცოდნის „კვანტს“, ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური ცოდნის „ნაერთს“.

და ბოლოს, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ჩვენი კვლევისათვის ფუძემდებელი პრინციპების არსის განსაზღვრა.

კონცეპტის ობიექტივიზაციისათვის საჭირო ერთეულთა ორგანიზება ნაშრომში განხორციელებულია შემდეგი მოსაზრებების გათვალისწინებით:

1. მთელი შედგება არა ცალკეული, დამოუკიდებელი ნაწილებისაგან, არამედ პირიქით, მნიშვნელობის მქონე განსაზღვრულობა ცალკეული სიტყვისაგან მომდინარეობს მთელის აგებულების კანონზომიერებიდან;
2. ყოველი ელემენტი, როგორც ღირებულებათა სისტემის წევრი, განისაზღვრება სხვა ელემენტებით. ეს ნიშნავს, რომ სისტემა განსაზღვრავს მის ელემენტებს და პირიქით;
3. ენობრივ მნიშვნელობათა მთლიანობრივი პრინციპი და მისგან გამომდინარე შინაარსობრივი ურთიერთგანსაზღვრულობის თვალსაზრისი იძლევა ენობრივ მნიშვნელობათა სწორედ შინაარსეულად კვლევის

საშუალებას, მითუმეტეს, რომ ეს შესაძლებლობა გამომდინარეობს თავად ენიდან, რომლის შინაარსეული სფეროც ველის კანონით მნიშვნელოვნადაა განსაზღვრული;

4. ენობრივი ველი აგებულია როგორც ორგანულ დანაწევრებაში მყოფი ერთად მოქმედი ენობრივი ნიშნების მთლიანობა;
5. ენობრივ ველებს არსებობის საკუთარი კანონი აქვთ - მთელისაგან ორგანული გამოყოფადობის კანონი, რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ ერთმანეთს ორგანული მთელის წევრები თავიანთი ადგილის გათვალისწინებით;
6. ენობრივი ველების რეპერტუარი იმყოფება თანდათანობით დარღვევად და აღდგენადი წონასწორობის მდგომარეობაში. აქ საქმე გვაქვს წონასწორობის იმ მოდელთან, რომლის ყველა ელემენტი მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული და ზემოქმედებენ ერთმანეთზე. ცვლილებას მოძრაობაში მოჰყავს მთელი სისტემა. სისტემა მუდმივ მოძრაობაშია და ეს მოძრაობა “დინამიკურ წონასწორობას” უზრუნველყოფს. (ჯეკენდოფი, 1992).

3.2. ველის სემანტიკის პრინციპები და ველთა კვეთის პრობლემა

კონცეპტის ობიექტივიზაციისათვის საჭირო ერთეულთა ორგანიზება ნაშრომში განხორციელებულია შემდეგი მოსაზრებების გათვალისწინებით:

1. მთელი შედგება არა ცალკეული, დამოუკიდებელი ნაწილებისაგან, არამედ პირიქით, მნიშვნელობის მქონე განსაზღვრულობა ცალკეული სიტყვისაგან გამომდინარეობს მთელის აგებულების კანონზომიერებიდან;
2. ყოველი ელემენტი, როგორც ღირებულებათა სისტემის წევრი, განისაზღვრება სხვა ელემენტებით. ეს ნიშნავს, რომ სისტემა განსაზღვრავს მის ელემენტებს და პირიქით;
3. ენობრივ მნიშვნელობათა მთლიანობრივი პრინციპი და მისგან გამომდინარე შინაარსობრივი ურთიერთგანსაზღვრულობის თვალსაზრისი იძლევა ენობრივ მნიშვნელობათა სწორედ შინაარსეულად კვლევის საშუალებას, მითუმეტეს, რომ ეს შესაძლებლობა გამომდინარეობს თავად ენიდან, რომლის შინაარსეული სფეროც ველის კანონით მნიშვნელოვნადაა განსაზღვრული;

4. ენობრივი ველი აგებულია როგორც ორგანულ დანაწევრებაში მყოფი ერთად მოქმედი ენობრივი ნიშნების მთლიანობა;
5. ენობრივ ველებს არსებობის საკუთარი კანონი აქვთ - მთელისაგან ორგანული გამოყოფადობის კანონი, რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ ერთმანეთს ორგანული მთელის წევრები თავიანთი ადგილის გათვალისწინებით.

„დროის“ კონცეპტის სტრუქტურის ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ:

1. კატეგორიზაციის პრინციპით კონსტრუირებული „დროის“ სემანტიკური ფრეიმი ქმნის ქვეფრეიმთა, ფრეიმებისა და ქვეფრეიმების ლექსიკალიზაციის საშუალების - ნომინაციურ ველთა - იერარქიულ ქსელს, რომელიც წარმოადგენს ჰიპონიმის პრინციპით მოწესრიგებულ, ერთმანეთთან სუბორდინაციულ მიმართებაში მყოფ ერთეულთა სივრცეს;
2. სემანტიკურ ფრეიმთა სივრცის კონტექსტში სუბორდინაციულ მიმართებას განვმარტავთ როგორც ექსტენსიონალისა და ინტენსიონალის მიმართებაში მყოფ ერთეულთა მიმართებას, რომლის მანიფესტაციასაც წარმოადგენს სემანტიკურ ფრეიმთა სივრცის სტრუქტურული არაერთგვაროვნება, კერძოდ კი, სემანტიკურ ფრეიმთა სივრცეში ერთმანეთის მიმართ დომინანტურ სეგმენტთა - ბირთვის, ახლო და შორეული პერიფერიების - არსებობას;
3. ანალიზის შედეგად აღმოჩნდა, რომ „დროის“ სემანტიკურ ფრეიმთა ლექსიკალიზაცია ხდება სიბრტყისებური (ზედაპირული) ერთფენოვანი სტრუქტურის მქონე ნომინაციური ველების მეშვეობით;
4. სიბრტყისებური (ზედაპირული) ერთფენოვანი სტრუქტურის სეგმენტაცია ხდება ერთი თვალსაზრისის, კონკრეტულ შემთხვევაში კი, „დროის“ სემის არსებობა/არარსებობა ლექსიკურ-სემანტიკური ველის ელემენტთა სემანტიკურ სტრუქტურაში;
5. სიბრტყისებური (ზედაპირული) ერთფენოვანი სტრუქტურის მანიფესტაციას წარმოადგენს სტრუქტურის არა გრადუალურობა, რომელსაც შემდეგნაირად განვმარტავთ: არაგრადუალურია შინაარსობრივი განსაზღვრულობის მქონე ერთეულის სტრუქტურა, რომელიც ხასიათდება ველის სიტყვა-იდენტიფიკატორის მიერ დასახელებული შინაარსის შენარჩუნების იდენტური უნარის მქონე ძალთა არსებობით;

6. შინაარსის შენარჩუნების იდენტური უნარის მქონე ძალებში ვგულისხმობთ შინაარსეული განსაზღვრულობის მქონე ერთეულის სიტყვა-იდენტიფიკატორსა და ერთეულში შემავალ ყველა ელემენტს შორის ერთი და იმავე სიმძლავრის კავშირის ფორმის - ერთეულის სიტყვა-იდენტიფიკატორსა და ერთეულში შემავალ ყველა ელემენტს შორის ერთი და იმავე „სემანტიკური „მანძილის“ - არსებობის ფაქტს, რაც შინაარსეული განსაზღვრულობის მქონე ერთეულის აგებულების არაგრადუალურობაში ვლინდება;
7. შინაარსეული განსაზღვრულობის მქონე ერთეულში შემავალ ელემენტთა შორის არსებული ინტენსიურობის მხრივ ერთგვაროვანი სემანტიკური მიმართებები ერთეულის სიტყვა-იდენტიფიკატორთან მიმართებაში მისი შინაარსის შემანარჩუნებელ ერთ ძალაში უნიფიცირდებიან.

ნებისმიერი ორი ველი დაკავშირებულია ერთმანეთთან - ველებს შორის ფიქსირდება ატრაქცია. მასალის ანალიზმა ცხადყო, რომ ველები არ არის ჩაკეტილი, მათი საზღვრები არ არის მკაფიო. ეს ფაქტი მიუთითებს იმაზე, რომ გარე ენობრივი სამყაროს მსგავსად, ენის სემანტიკური სივრცეც უწყვეტია. ველები კვეთენ ერთმანეთს, გრძელდებიან ერთმანეთში, მაგალითად, „სიკვდილის“ აღმნიშვნელ ელემენტთა ველში შედის ყველა ის ელემენტიც, რომლის სემანტიკურ სტრუქტურაშიც ფიქსირდება „სიკვდილის“ სემა, თუმცა აღმოჩნდა, რომ „სიკვდილის“ სემა ფიქსირდება „სიცოცხლის“ აღმნიშვნელ ველშიც. „სიკვდილის“ აღმნიშვნელ ელემენტთა ფრაზეოლოგიური ველის კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები: „meet one's death“, „pass away“, „breathe one's last“ და ა.შ. ეს გახლავთ ის ელემენტები, რომელთა სემანტიკური სტრუქტურის ბირთვულ სემას წარმოადგენს „სიკვდილი, როგორც დამდგარი ფაქტი“. აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ველის შემადგენლობა მრავალფეროვანია როგორც ინგლისურ, ისე ქართულ ენაში, მაგალითად: სულის განტევა; სულის უფლისათვის მიბარება; სულის ამოძრომა; სულის აღმოხდომა; გარდაცვალება; ცხოვრების დატოვება; გაღმა გასვლა; მარილზე გასვლა; ბავშვების დაობლება; შავები ჩააცვა ცოლ-შვილს. აღნიშნული ერთეულების ერთი ჯგუფის სემანტიკური სტრუქტურის ბირთვს ქმნის სული ან სულის სახეცვლილება, რაც ქრისტიანული რელიგიის გავლენის დასტურია ენასა და ცნობიერებაზე - იგულისხმება ისეთი ფრაზეოლოგიური ერთეულები, როგორცაა: სულის განტევა; სულის უფლისათვის მიბარება; გარდაცვალება და ა.შ.

გარდა აღნიშნული ელემენტებისა, „სიკვდილის“ აღმნიშვნელ ელემენტთა ფრაზეოლოგიური ველის კონფიგურაციას ქმნის ისეთი ელემენტებიც, როგორცაა: „one's

days are numbered“, „on one’s last legs“, „not long for this world“, „be on the verge of death“ და ა.შ. ეს გახლავთ ის ელემენტები, რომელთა სემანტიკური სტრუქტურის ბირთვულ სემას წარმოადგენს „სიკვდილის მოახლოება“. აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ველის შემადგენლობა მრავალფეროვანია როგორც ინგლისურ, ისე ქართულ ენაში, მაგალითად: უკანასკნელ დღეშია; ფეხზე ბატკანი ჰყავს გამობმული; სიკვდილის ბუზი დააჯდა; ესტუმრა მიქელ-გაბრიელი; სასიკვდილო სარეცელზეა, მისი დრო დათვლილია; მისი დღეები დათვლილია - Breathe one’s last; At death’s door; One’s number is up; Dead man walking და ა. შ.

ფაქტია, რომ ადამიანის მდგომარეობა, „რომლის დღეებიც დათვლილია“, შეიძლება, იყოს:

1. ადამიანი, რომლის გამოჯანმრთელების ალბათობა ნულის ტოლია;
2. ადამიანი, რომლიც სრულიად ჯანმრთელია, მაგრამ, ვიღაც აპირებს მის მოკვლას.

დასკვნა შემდეგია: ეს ადამიანი ცოცხლია და არა - მკვდარი. ამ დასკვნის მიღმა იკვეთება საკმაოდ სერიოზული პრობლემა, რომელიც შემდეგში მდგომარეობს: დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ რაიმე წესით მოცემული სამყარო სიტყვიერებაში, ანუ ენაში ყოველთვის აისახება. ამასთან, ენა მართლ აისახვის კი არა, სამყაროს წესრიგის ერთ-ერთი ძირითადი მატარებელი და ახალი მიმართებების ფორმირების საშუალებაცაა. მაგრამ ზოგჯერ ველების ფორმირება ვერ უზრუნველყოფს ადამიანური სამყაროს ადეკვატურ და დეტალურ სტრუქტურირებას. სწორედ აქ ჩნდება ენობრივ ველთა გარკვეულ „ჩარჩოში“ მოთავსების აუცილებლობა. ეს ჩარჩო უნდა იყოს ის „ზოგადი“, რომლის ფარგლებშიც რელევანტური იქნება „სიკვდილისა“ და „სიცოცხლის დასასრულის“ სემებით გაერთიანებულ ელემენტთა თანარსებობა. ასეთი „ჩარჩოს“ ფუნქციის შესრულება შეუძლია ფრეიმს. სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია ფრეიმისა და მისი ნომინაციური ველების კონსტრუირება სამყაროს ენისმიერი ხატის ადეკვატური მოდელირებისათვის აუცილებელ და საკმარის პირობას.

და ბოლოს, ვუპასუხებთ რამდენიმე მნიშვნელოვან კითხვას:

1. „რა ტიპის ერთეულის კონსტრუირება უზრუნველყოფს სამყაროს ენისმიერი ხატის ადეკვატურ მოდელირებას?“ - ერთეულმა უნდა აისახოს ხატთა სისტემა და ხატთა შორის არსებული კავშირი, კერძოდ: წარმოდგენა სამყაროსა და ადამიანზე, მათ შორის არსებულ კავშირზე (ადამიანის კავშირი ბუნებასთან, საზოგადოებასთან და ადამიანებთან) და ადამიანის კავშირი საკუთარ თავთან.
2. ერთეულში უნდა გამოვლინდეს მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის სპეციფიკა;

3. ერთეულში უნდა ფიქსირდებოდეს ლინგვისტურისა და ექსტრალინგვისტურის სინთეზი; სწორედ აღნიშნული სინთეზი წარმოადგენს ენის ჭეშმარიტი კვლევის საფუძველს;
4. ერთეული უნდა წარმოადგენდეს სოციუმის შემეცნებითი და ტექსტობრივი მოღვაწეობის საფუძველზე ფორმირებულ კონსტრუქტს, რომელშიც კოდირებულია სამყაროს „სახის“ მრავალრიცხოვანი დესკრიფცია;
5. ერთეული უნდა შედგებოდეს ისეთი კომპონენტებისაგან, როგორცაა: ენობრივი ცოდნა; ექსტრალინგვისტური ცოდნა (ცოდნა სიტუაციის კონტექსტისა და ადრესატის შესახებ); ზოგადი ფონური ცოდნა; ცოდნის აღნიშნულ სახეობათა ერთიანობა, ადამიანის ცნობიერების ყველა ასპექტის ინტეგრირება ჯამში ქმნის ერთეულს, რომელიც ერთდროულად პიროვნულ-ინდივიდუალურიცაა და საზოგადოებრივ-სოციალურიც;
6. ენაში ინახება სამყაროს შესახებ კონკრეტული ენობრივი კოლექტივის ცოდნისა და წარმოდგენების მთელი კომპლექსი. ამგვარი უნივერსალური, გლობალური ცოდნა, როგორც კოლექტიური ცნობიერების ფუნქციონირების შედეგი, უპირველეს ყოვლისა, ფიქსირდება ენის ლექსიკურ ფონდში. მაგრამ არსებობს ადამიანის ცნობიერების სხვადასხვა სახეობა: ცალკეული ინდივიდის ცნობიერება, ერის კოლექტიური ცნობიერება და მეცნიერული ცნობიერება. სამყაროს გააზრების შედეგი შემეცნების ყველა სახეობის შემთხვევაში ფიქსირდება ენის მატრიცებში, რომელიც ემსახურება ცნობიერების მოცემულ სახეობას;
7. სიტყვა წარმოადგენს არა უბრალოდ საგნისა თუ მოვლენის დასახელებას, სამყაროს „ნაწილს“. სინამდვილის აღნიშნულმა „ნაწილმა“ გაიარა ადამიანის ცნობიერება და სამყაროს ასახვის პროცესში შეიძინა განსაკუთრებული თვისებები. ეს თვისებები რელევანტურია კონკრეტული ეროვნული ცნობიერებისათვის;
8. ფრეიმში ლინგვისტურისა და ექსტრალინგვისტურის სინთეზი გულისხმობს ერთეულში შინაარსობრივი განსაზღვრულობის მქონე ერთეულთა ისეთი ტიპების ინტეგრაციას, როგორცაა: სინონიმური რიგები, ანტონომური წყვილები, ლექსიკურ-სემანტიკური ველები;

რას უნდა ასახავდეს სამყაროს ენობრივი ხატი? - ხატის კონფიგურაციაში უნდა აღიბეჭდოს ადამიანთა პოზიციები, იდეალები, აღქმის პრინციპები, საქმიანობა, ღირებულებითი ორიენტაციები და სულიერი ორიენტირების თავისებურებები. ხატი,

როგორც რთული, სტრუქტურირებული მთლიანობა, უნდა მოიცავდეს სამ ძირითად კომპონენტს: მსოფლმხედველობას, მსოფლადქმასა და მსოფლგანცდას.

თითოეული ენა ქმნის სამყაროს საკუთარ ხატს, რომლის შესაბამისადაც ახდენს ენის მატარებელი გამონათქვამის შინაარსის ორგანიზებას. ენა წარმოადგენს სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ფორმირებისა და არსებობის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას. ასახავს რა რეალობას, ადამიანი სწორედ სიტყვაში აფიქსირებს შემეცნების შედეგებს. ენობრივი ფორმით დაფიქსირებული ცოდნის ჯამი წარმოადგენს იმ ფენომენს, რასაც ვუწოდებთ „სამყაროს ენობრივ რეპრეზენტაციას“ – „სამყაროს ენობრივ ხატს“.

3.3. მიმართებათა ტიპები

ენათმეცნიერებაში პირველად, 1924 წელს ტერიმინი „მნიშვნელობის ველი“ გამოიყენა ჰ. იპსენმა. „ველის თეორიის“ შემქმნელების -ჯ. ტერიის, ლ. ვაისგერბერისა და ვ. პორციგის -ძირითადი ამოსავალი მოსაზრება ეყრდნობა იმას, რომ ენობრივ შინაარსთა სფერო არის არა მექანიკური აგლომერაცია, არამედ შინაგანად ორგანიზებული, სისტემური ბუნების მქონე, რომ რეალობის ნებისმიერი სეგმენტაცია ხდება მრავალგანზომილებაში, რომელთაგან თითოეული ცალკეულ სტრუქტურას- ველს-ქმნის. (Trier/ტერიი, 1973).

თუკი ტრადიციულ სემანტიკასა და ლექსიკოლოგიაში საკვლევ ობიექტად იზოლირებული სიტყვა იყო მიჩნეული, ველის თეორიაში სიტყვა განიხილება, როგორც გარკვეული მიკრო სისტემის ნაწილი, მისი მნიშვნელოვნება შეისწავლება დანაწევრებული მთლიანობიდან ამოსვლით, ველის სხვა წევრებთან ურთიერთობის გათვალისწინებით.

ენობრივი ველის მოძღვრების თეორიული საფუძველი ეყრდნობა ჰიპოთეზას, რომ ენის ლექსიკა წარმოადგენს არა სიტყვათა უბრალო გროვას, არამედ სიტყვათა ურთიერთმართობების ბადეს. ველი წარმოადგენს შინაარსის შემანარჩუნებელ ყველა ძალთა შეთანხმებული მოქმედების თანამონაწილეს.

საგულისხმოა ენობრივ მნიშვნელობათა მთლიანობრივი პრინციპი და მისგან გამომდინარე შინაარსობრივი ურთიერთგანსაზღვრულობის თვალსაზრისი. ეს პრინციპები იძლევა ენობრივ მნიშვნელობათა სწორედ შინაარსეულად კვლევის საშუალებას, მითუმეტეს, რომ ეს შესაძლებლობა გამომდინარეობს თავად ენიდან,

რომლის შინაარსეული სფეროც „ველის კანონით“ მნიშვნელოვნადაა განსაზღვრული. (ტრირი, (1931).

ამით ისიცაა ნათქვამი, რომ ეს სფერო შედგება არა იზოლირებულ სიტყვათა უბრალო ჯამისაგან, არამედ დანაწევრებული ურთიერთდამოკიდებულებებისაგან. ამაზევე მიუთითებს ადამიანის ენობრივი ალლო, რომელიც ახდენს ენობრივ ფორმათა სწორ არჩევანს მიზეზის გაუცნობიერებლად. ენობრივი ალლოს მეშვეობით სიტყვათა სწორი შერჩევა, შეფარდება გულისხმობს მათ შორის არსებულ ურთიერთდამოკიდებულებებსა თუ სიახლოვეს. ის, რაც გაუცნობიერებლად ვლინდება ენობრივ ალლოში, ახსნას პოულობს ველის ცნებაში, რომელსაც ვაისგერბერი შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „ენობრივი ველი“ არის (...) ენობრივი შუაფენის მონაკვეთი, რომელიც აგებულია როგორც ორგანულ დანაწევრებაში მყოფი ერთად მოქმედი ენობრივი ნიშნების მთლიანობა. (Weisgerber/ვაისგერბერი, 1929).

ენობრივ ველებს არსებობის საკუთარი კანონი აქვთ- მთელისაგან ორგანული გამოყოფადობის კანონი, რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ ერთმანეთს ორგანული მთელის წევრები თავიანთი ადგილის გათვალისწინებით ველში. ენობრივი ველის სტრუქტურაზე მსჯელობისას სწორედ ორგანული გამოყოფადობის ცნებაა ფუძემდებლური.

ვაისგერბერისა და ტრირის შემდგომ ლინგვისტურ ლიტერატურაში ენობრივი ველის შესახებ გაჩნდა საკმაოდ მრავალი მოსაზრება, რომელთაგან ზოგი ემთხვევა ერთმანეთს, ზოგი კი ურთიერთსაწინააღმდეგოა, მაგრამ წინააღმდეგობები ცალკეულ დეტალებს ეხება. მთლიანობაში კი ეს შეხედულებები ერთი კონცეფციის ფარგლებში თავსდება, რომელიც ი. ტრირისა და ლ. ვაისგერბერის ენობრივი ველის თეორიიდანაა აღმოცენებული.

გამოყოფთ ველის იმ მახასიათებლებს, რომელთაც ყველა მკვლევარი აღიარებს: ველის მახასიათებელი ამის ელემენტთა შორის კავშირის არსებობა; ამ კავშირის თაობაზე სხვადასხვა აზრია. კერძოდ, თვლიან, რომ:

1. იგი განპირობებულია მნიშვნელობათა სემანტიკური მსგავსებით, ან სიახლოვით.
2. იგი მყარდება სხვადასხვა სახის სემანტიკური კორელაციების ხარჯზე.
3. ამ კავშირის საფუძველს ველში შემავალი ყველა ელემენტის სემანტიკურ სტრუქტურაში მნიშვნელობის საერთო კომპონენტის არსებობა წარმოადგენს.

ი. ტრირთან და ლ. ვაისგერბერთან სამივე ნახსენები მომენტია ნაგულისხმევი მათი დიფერენციაციის გარეშე და ეს ბუნებრივიცაა.

ჩვენი ფიქრით, ეს სამივე მომენტი, ფაქტიურად, ერთსადაიმავე მოვლენას გულისხმობს, მხოლოდ სხვადასხვა წახნაგიდან დანახულს: სემანტიკური მსგავსება არ არსებობს სემანტიკური კორელაციის გარეშე და ელემენტთა სემანტიკურ სტრუქტურაში მნიშვნელობის საერთო კომპონენტის არსებობა კი სწორედ კორელაციის გამოვლინებაა. ამდენად, აღნიშნულ შეხედულებათა სხვაობა, ჩვენი ფიქრით, არსებითად არ არსებულა და აქედან გამომდინარე, დავა, რომელიც ამ შეხედულებათა დამცველ ავტორებს შორის არსებობს, უსაგნოა.

ველის მეორე ნიშნად აღიარებულია ველის სტრუქტურული თავისებურება- არაერთგვაროვნება.

ველში გამოყოფენ: ა) ცენტრს, გარდამავალ სფეროსა და პერიფერიას ან ბ) ბირთვის, ცენტრსა და პერიფერიას.

მკვლევარები გამოყოფენ ნიშნებს, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია ელემენტის ადგილის განსაზღვრა ველის სტრუქტურაში.

ველის ბირთვულ ელემენტთა თავისებურებანი დეტალურადაა განხილული კ. ფილიფსის ნაშრომში. (Phillips/ფილიფსი, 1996).

მისი თვალსაზრისით, ველის ბირთვულ ელემენტთა თავისებურებებია:

1. ელემენტის მნიშვნელობის ზოგადი ხასიათი;
2. უდიდესი ფსიქოლოგიური მნიშვნელობა;
3. მარტივი მორფოლოგიური შემადგენლობა;
4. გამოყენების სიხშირის უმაღლესი ხარისხი;
5. ნულოვანი სტილისტური ნიშნადობა.

აღნიშნული თავისებურებანი, რომელთა მიხედვითაც უნდა მოხდეს ველის სტრუქტურაში ელემენტთა განაწილება, წარმოადგენს ველის ელემენტებსა და ველის სიტყვა-იდენტიფიკატორს შორის არსებული კავშირის სიმძლავრის ფორმას. სიტყვა-იდენტიფიკატორს უწოდებენ სიტყვას, რომელიც აღნიშნავს ელემენტთა მნიშვნელობებს შორის არსებული კავშირის საფუძველს მაქსიმალურად განზოგადებული ფორმით.

ველის ერთ-ერთ ნიშნადაა აგრეთვე მიჩნეული მის ელემენტთა

ურთიერთგანმსაზღვრელობა.

აღნიშნული ნიშნები უზრუნველყოფს ველის მთლიანობასა და გამოყოფადობას. მთელი შედგება არა ცალკეული, დამოუკიდებელი ნაწილებისაგან, არამედ პირიქით, მნიშვნელობის მქონე განსაზღვრულობა ცალკეული სიტყვისა გამომდინარეობს მთელის აგებულების კანონზომიერებიდან.

ველში სიტყვები გაერთიანებულია არა ქაოტურად, არამედ ჰიპონიმის პრინციპის-კლასიფიკაციური კავშირების ერთ-ერთი სახეობის -მიხედვით. ჰიპონიმია წარმოადგენს გვარობით-სახეობით კავშირს, რომლის დროსაც ორი მნიშვნელობიდან ერთ-ერთი ჩართულია მეორეში და ჰიპერსემას წარმოადგენს. (ფილიფსი, 2001).

უფრო სპეციფიკური მნიშვნელობის მქონე სიტყვა ყოველთვის ჩართულია უფრო ზოგადი სიტყვის მნიშვნელობაში – ესა თუ ის წევრი გაერთიანებულია რაღაც კლასში. რაც უფრო ნაკლებია სიტყვის ექსტენსიონალი, მით უფრო დიდია იმის ალბათობა, რომ ასეთი სიტყვა ყოველთვის ჩართული აღმოჩნდება გარკვეულ ზოგად კლასებში. ამიტომ სიტყვის ჰიპონიმია სიტყვის ექსტენსიონალზეა დამოკიდებული: უფრო ზოგადი მნიშვნელობის მქონე სიტყვა ერთი სემანტიკური ველის ფარგლებში ყოველთვის იქვემდებარებს უფრო სპეციფიკური მნიშვნელობის მქონე სიტყვას.

ჰიპონიმის შემთხვევაში ცალმხრივ იმპლიკაციასთან გვაქვს საქმე: წევრი გულსხმობს იმ მნიშვნელობას, რომელიც კლასისთვის არის დამახასიათებელი და სწორედ ამიტომ არის იგი (წევრი) გაერთიანებული მოცემულ კლასში, მაგრამ კლასი არ გულისხმობს თავისი წევრის მნიშვნელობას. ერთი სიტყვით, სემანტიკურ ველში წევრებიდან კლასზე გადასვლა ხდება ჰიპონიმის პრინციპის დაცვით, რის შედეგადაც ვლელობით გარკვეულ იერარქიულ სისტემებს, რომლებშიც უფრო ზოგადი მნიშვნელობის სიტყვა იქვემდებარებს კერძო მნიშვნელობის მქონე სიტყვას და ამ გზით წარმოიქმნება სუბორდინაციული მიმართება კლასსა და მის წევრს შორის. ასეთი სუბორდინაციული მიმართება შეიძლება გვეჩვენოს კლასების დონეზეც. მაგალითად, ფერების აღმნიშვნელი ზედსართავების სემანტიკური ველი ერთიანდება ზედსართავების უფროზოგად კლასში – ფიზიკური თვისების კლასში.

თუ ენის ლექსიკა მოწესრიგებული სიმრავლის შთაბეჭდილებას ტოვებს, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ სემანტიკურ ველებსა და მის წევრებს შორის ან თვითონ სემანტიკურ ველებს შორის სუბორდინაციის მიმართება გვაქვს. (ბარსალოუ, 1992).

სემანტიკური ველების საკითხთან მჭიდრო კავშირშია ექსტენსიონალისა და ინტენსიონალის ცნებები. სიტყვის ექსტენსიონალი ეწოდება საგანთა იმ კლასს, რომლებთანაც მოცემული სიტყვა მიმართებას ამყარებს, ხოლო სიტყვის ინტენსიონალია იმ თვისებების ერთობლიობა, რომელიც ახასიათებს მოცემულ სიტყვასთან მიმართებაში მყოფ საგანს. ექსტენსიონალი და ინტენსიონალი ერთმანეთთან უკუპროპორციულ მიმართებაშია: რაც უფრო მეტია სიტყვის ექსტენსიონალი, მით უფრო ნაკლებია მისი ინტენსიონალი და პირიქით. ამიტომ რაც უფრო აბსტრაქტულ სემანტიკურ ველში

ერთიანდება ესა თუ ის სიტყვა, მით უფრო იზრდება მისი ექსტენსიონალი, მაგრამ მცირდება ინტენსიონალი. პირიქით, სემანტიკური ველიდან კონკრეტულ სიტყვებზე თანდათანობით გადასვლა ამცირებს სიტყვათა ექსტენსიონალს, მაგრამ ზრდის მათ ინტენსიონალს. ერთი სიტყვით, სემანტიკური ველის ექსტენსიონალი უფრო მეტია, ვიდრე ამ ველში შემავალი სიტყვებისა, მაგრამ ერთ სემანტიკურ ველში გაერთიანებული სიტყვების ინტენსიონალი უფრო მეტია, ვიდრე თვითონ სემანტიკური ველისა.

(Brinton/ბრინტონი, 2000).

ენის ლექსიკური ფონდი – არ არის მოუწერსიგებელი სიმრავლე, ლექსემების უბრალო გაერთიანება. ნებისმიერი ენის ლექსიკა სისტემაა, მის ელემენტებს შორის კანონზომიერი მიმართებები არსებობს.

ლექსიკა უფრო ცვალებადია, ვიდრე ენის მკაცრად ორგანიზებული ქვესისტემები.

ლექსიკურ ერთეულთა ინვენტარის სწრაფი ცვალებადობა აიხსნება მათი მნიშვნელობების უშუალო კავშირით გარე ენობრივ სინამდვილესთან; ლექსემათა სიმრავლეში თვალსაჩინოდ აისახება ის გარდაქმნები, რომელიც სამყაროში ხდება.

ლექსიკური სისტემა ღიაა, შეღწევადია, შეიცავს განუსაზღვრელი რაოდენობის ელემენტებს. ახალი რეალიების გაჩენასთან ერთად ლექსიკურ ერთეულთა ინვენტარი ივსება, ამავე დროს ზოგიერთი ლექსემა გამოდის საყოველთაო ხმარებიდან. ლექსიკა იმყოფება თანდათანობით დარღვევად და აღდგენადი წონასწორობის მდგომარეობაში. აქ საქმე გვაქვს წონასწორობის იმ მოდელთან, რომლის ყველა ელემენტი მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული და ზემოქმედებენ ერთმანეთზე. ცვლილებას მოძრაობაში მოჰყავს მთელი სისტემა. სისტემა მუდმივ მოძრაობაშია და ეს მოძრაობა “დინამიკურ წონასწორობას” უზრუნველყოფს. (Jackson/ჯექსონი, 2000).

აღსანიშნი ფაქტების ცნებითი, საგნობრივი და ფუნქციური მსგავსება აისახება ლექსიკურ ერთეულთა ვრცელ გაერთიანებებში –ველებში. სწორედ ველის ცნებას უკავშირდება ლექსემათა სემანტიკური ნათესაობის ცნება. გარე ენობრივი სამყაროს მსგავსად, ენის “სემანტიკური სივრცე” უწყვეტია. ველები არ არის ჩაკეტილი, მათი საზღვრები არა მკაფიოა. ნებისმიერი ორი ველი დაკავშირებულია ერთმანეთთან. ველებს შორის ფიქსირდება.

ველების შემადგენლობაში გამოიყოფა ბირთვული (ცენტრალური), გარდამავალი და პერიფერიული სფეროები. ბირთვულ, გარდამავალ და პერიფერიულ სფეროთა განსხვავება ენის უნივერსალური თვისებაა, რომელიც სხვადასხვა ასპექტში ვლინდება. ბირთვისათვის დამახასიათებელია ტიპობრივი მოდელები, ფორმები და მნიშვნელობები,

გარდამავალი სფეროსათვის - შუალედური ფორმები და მნიშვნელობები, პერიფერიისათვის – ტიპობრივი მოდელისაგან მნიშვნელოვანად განსხვავებული, სხვა დაჯგუფებებისა თუ კატეგორიის მომიჯნავე ფორმები და მნიშვნელობები.

(Fillmore/ფილმორი, 1982).

სემანტიკურ ველებად დაყოფა ლექსიკონის სტრუქტურის უნივერსალური თვისებაა.

ლექსიკა ცვალებადია ველის ფარგლებში, მაგრამ ეს ცვლილებები თვით ველს არ აუქმებენ, მხოლოდ ცვლიან მათ შედგენილობას. (გერერცი, 1997).

3.4. „დროის“ კონცეპტუალური სივრცე თანამედროვე ინგლისურ ენაში

„დროის შეფასების“ ფრეიმი

„დროის შეფასების“ ფრეიმის ლექსიკალიზაცია ხდება იმ ფრაზეოლოგიური ველის მეშვეობით, რომლის ელემენტთა სემანტიკურ სტრუქტურაში წამოდგენილია „დროის მნიშვნელოვნების“, „წარმავლობისა“ და „ცვალებადობის“ მარკერები.

Only time will tell; Time is a great healer; Time works wonders; Time is money; Time is of the essence; Every minute counts; Times change and we with time; Life is short and time is swift; Time flies; Time does sail; Time is ticking away; Tooth of the time.

Time is a great healer (დრო შესანიშნავი მკურნალია)

“She remembered him smiling, and realized that time, that great old healer, had finally accomplished its work, and now, across the years, the face of love no longer stirred up agonies of grief and bitterness. Rather, one was left feeling simply grateful. For how unimaginably empty the past would be without him to remember.” --- Rosamunde Pilcher, *The Shell Seekers*

“People say that time is a great healer. Which people? What are they talking about? I think some feelings you experience in your life are written in indelible ink and the best you can hope for is that they fade a little over the years.” --- Allison Pearson, *I Don't Know How She Does It: The Life of Kate Reddy, Working Mother*

“Whatever you believe, and however, each of us deals with these events in our lives, one thing is for certain the truism, time is a great healer, is of no consolation at that moment of intense, all-consuming grief. From *GLASS HALF FULL*” --- Sarah Jane Butfield

Times change and we with time (დრო იცვლება და ჩვენც მასთან ერთად)

“When we least expect it, life sets us a challenge to test our courage and willingness to change; at such a moment, there is no point in pretending that nothing has happened or in saying that we are not yet ready. The challenge will not wait. Life does not look back. A week is more than enough time for us to decide whether or not to accept our destiny.” --- Paulo Coelho, *The Devil and Miss Prym*

“Closing your eyes isn't going to change anything. Nothing's going to disappear just because you can't see what's going on. In fact, things will even be worse the next time you open your eyes. That's the kind of world we live in. Keep your eyes wide open. Only a coward closes his eyes. Closing your eyes and plugging up your ears won't make time stand still.” --- Haruki Murakami, *Kafka on the Shore*

“It amazes me how easy it is for things to change, how easy it is to start off down the same road you always take and wind up somewhere new. Just one false step, one pause, one detour, and you end up with new friends or a bad reputation or a boyfriend or a breakup. It's never occurred to me before; I've never been able to see it. And it makes me feel, weirdly, like maybe all of these different possibilities exist at the same time, like each moment we live has a thousand other moments layered underneath it that look different.” --- Lauren Oliver, *Before I Fall*

“We all do things we desperately wish we could undo. Those regrets just become part of who we are, along with everything else. To spend time trying to change that, well, it's like chasing clouds.” --- Libba Bray

Time flies (დრო მოფრინავს)

“Dumbledore watched her fly away, and as her silvery glow faded he turned back to Snape, and his eyes were full of tears.

"After all this time?"

"Always," said Snape.”--- J.K. Rowling, *Harry Potter and the Deathly Hallows*

“If neurotic is wanting two mutually exclusive things at one and the same time, then I'm neurotic as hell. I'll be flying back and forth between one mutually exclusive thing and another for the rest of my days.” ---Sylvia Plath, *The Bell Jar*

“Never love a wild thing, Mr. Bell,' Holly advised him. 'That was Doc's mistake. He was always lugging home wild things. A hawk with a hurt wing. One time it was a full-grown bobcat with a broken leg. But you can't give your heart to a wild thing: the more you do, the stronger they get. Until they're strong enough to run into the woods. Or fly into a tree. Then a taller tree. Then the sky. That's how you'll end up, Mr. Bell. If you let yourself love a wild thing. You'll end up looking at the sky.”

"She's drunk," Joe Bell informed me.

"Moderately," Holly confessed....Holly lifted her martini. "Let's wish the Doc luck, too," she said, touching her glass against mine. "Good luck: and believe me, dearest Doc -- it's better to look at the sky than live there. Such an empty place; so vague. Just a country where the thunder goes and things disappear." --- Truman Capote, *Breakfast at Tiffany's*

“So come with me, where dreams are born, and time is never planned. Just think of happy things, and your heart will fly on wings, forever, in Never Never Land!”--- J.M. Barrie, *Peter Pan: Fairy Tales*.

SCRIPT “DURATION”

განმარტება: In this frame, an Agent or Cause changes the duration of an Event. The Event will then take place for a New duration, rather than the Initial duration. This can be done with by certain Means, in a certain Manner or to a certain Degree.

1. Don't let him PROLONG the discussion to an absurd length.
2. Harsh weather made it necessary to CUT the tour SHORT from its original four months to three.
3. Don't let him PROLONG the discussion to an absurd length.

მიზეზი: An event that causes the change in Event duration.

1. Rain so cruelly CUT SHORT the game against Bangladesh.

მოვლენა: The Event's duration is changed.

1. Don't let him PROLONG the discussion to an absurd length.

ხარისხი: The extent to which the initial and final durations differ from each other.

1. Too bad we can't EXTEND our vacation even more.

ახსნა: A state of affairs that the Agent is responding to in bringing about the change of duration.

1. Why would someone CUT our time SHORT like that?

საწყისი ხანგრძლივობა: The planned duration of the Event before the change takes place.

1. Harsh weather combined made it necessary to CUT the tour SHORT from its original four monthsto three.

მანერა: Any description of the event causing the change of the Event which is not covered by more specific FEs, including epistemic modification (probably, presumably, mysteriously), secondary effects (quietly, loudly), and general descriptions comparing events (the same way). It may also indicate salient characteristics of the Agent that also affect the action (deliberately, eagerly, carefully).

1. Rain so cruelly CUT SHORT the game against Bangladesh.

სამუქალება: An intentional action performed by the Agent (or event resulting from the Cause) that produces a change in the Event's duration.

1. It seems they are bent on PROLONGING conflict by ignoring normal wartime conventions.

ახალი ხანგრძლივობა: The new duration of the Event.

1. Don't let him PROLONG the discussion to an absurd length.

მიზანი: An action that the Agent intends to accomplish by changing the duration of the Event.

თარიღი/დრო: The time at which the change in duration of the Event is caused.

1. Last week, he unnecessarily PROLONGED the agony, thinking that he could tough it out.

„დროის ხანგრძლივობის“ ფრეიმი

„დროის ხანგრძლივობის“ ფრეიმის ლექსიკალიზაცია ხდება იმ ფრაზეოლოგიური ველის მეშვეობით, რომლის ელემენტთა სემანტიკურ სტრუქტურაში წამოადგენილია

„სისწრაფის“ და „საკმარისობა/არასაკმარისობის“ მარკერები, შესაბამისად, „დროის ხანგრძლივობის“ ფრეიმის ლექსიკალიზაცია ხდება შემდეგი ფრაზეოლოგიური ველების მეშვეობით: „სწრაფად“, „ნელა“, „დიდი ხნის განმავლობაში“, „ბევრი დრო“, „საკმარისი დრო“, „არასაკმარისი დრო“.

Time flies; Time goes; Yesterday wouldn't be too soon; in (just) a second; in (just) a minute; in less than no time; in next to no time; in no time flat; in short order; in the blink of an eye; in one stroke; in a split second; in leaps and bounds; in an instant; mile a minute; like there's no tomorrow; like a light; on the fly; from one moment to the next; no flies on someone; at a good clip; in two shakes of a lamb's tail; like a bat out of hell; like greased lightning; like a shot; like wildfire; nineteen to the dozen; quick as a dog can lick a dish; a race against time; a race against the clock; quick as a wink; quick as a flash; quick as (greased) lightning; swift as lightning; quick off the mark; thick and fast; on the fast track; fast and furious; mile a minute; all at once; fight against time; make good time; at the drop of a hat; at one fell swoop; before the ink is dry; go hell for leather; make good time; make up for lost time.

SCRIPT “SPEED”

განმარტება: An Entity is in motion at a particular Speed, a momentaneous description of distance traveled per time.

1. The car went by real FAST.
2. The car is really FAST.
3. Oh yeah, Maseratis are FAST!
4. The SPEED of the car was 25 mph when it ran into the obstacle.

Elements of this frame are commonly involved in a semantic construction in which, instead of describing the current Speed, they rather describe some other Speed saliently associated with the Entity, such as maximum possible Speed of the Entity or (for an Entity used as an implement) Speed when in operation. This construction can be defined as follows: A phrase describing a temporary (stage-level) property (A) of an entity (B) is pumped to a phrase describing an individual-level property predicating or attributing the entity's (B's) salient association with such a property (A) under some salient conditions, especially the conditions of use of the entity. E.g., in the Temperature or Location of light frames:

1. I can never bake anything in my oven because it 's too hot.
2. She gave him a really bright flashlight for Christmas.

სტრიქტი: The feature of an Entity which is a function of the distance that the Entity moves in a given duration. With the adjectives of this frame this Frame Element is generally incorporated.

ხარისხი: A modifier expressing the deviation of the Speed from the norm.

სისწრაფე: A quantity or other characterization of the Entity's speed.

გარემოებები: Some specification of the Circumstances under which the Entity has a particular Speed.

ახსნა: The reason why the Entity or Attribute is at a certain speed.

თარიღი/დრო: The Time during which the Entity is in the state of having a particular Speed.

In leaps and bounds (წამიერად)

“The body grows slowly and steadily but the soul grows by leaps and bounds. It may come to its full stature in an hour.” --- L.M. Montgomery, *Rilla of Ingleside*

“Falling in love is like leaping from a cliff. Your brain screams that it’s not a good idea and that hurt and pain will inevitably come to you. But your heart believes you can soar, glide and fly.” --- Marie Coulson, *Bound Together*

“The Balrog reached the bridge. Gandalf stood in the middle of the span, leaning on the staff in his left hand, but in his other hand Glamdring gleamed, cold and white. His enemy halted again, facing him, and the shadow about it reached out like two vast wings. It raised the whip, and the thongs whined and cracked. Fire came from its nostrils. But Gandalf stood firm.

'You cannot pass,' he said. The orcs stood still, and a dead silence fell. 'I am a servant of the Secret Fire, wielder of the flame of Anor. You cannot pass. The dark fire will not avail you, flame of Udûn. Go back to the Shadow! You cannot pass.'

The Balrog made no answer. The fire in it seemed to die, but the darkness grew. It stepped forward slowly onto the bridge, and suddenly it drew itself up to a great height, and its wings were spread

from wall to wall; but still Gandalf could be seen, glimmering in the gloom; he seemed small, and altogether alone: grey and bent, like a wizened tree before the onset of a storm.

From out of the shadow a red sword leaped flaming.

Glamdring glittered white in answer.

There was a ringing clash and a stab of white fire. The Balrog fell back and its sword flew up in molten fragments. The wizard swayed on the bridge, stepped back a pace, and then again stood still.

'You cannot pass!' he said.

With a bound the Balrog leaped full upon the bridge. Its whip whirled and hissed.

'He cannot stand alone!' cried Aragorn suddenly and ran back along the bridge. 'Elendil!' he shouted. 'I am with you, Gandalf!'

'Gondor!' cried Boromir and leaped after him.

At that moment Gandalf lifted his staff, and crying aloud he smote the bridge before him. The staff broke asunder and fell from his hand. A blinding sheet of white flame sprang up. The bridge cracked. Right at the Balrog's feet it broke, and the stone upon which it stood crashed into the gulf, while the rest remained, poised, quivering like a tongue of rock thrust out into emptiness.

With a terrible cry the Balrog fell forward, and its shadow plunged down and vanished. But even as it fell it swung its whip, and the thongs lashed and curled about the wizard's knees, dragging him to the brink. He staggered and fell, grasped vainly at the stone, and slid into the abyss. 'Fly, you fools!' he cried, and was gone." --- J.R.R. Tolkien, *The Fellowship of the Ring*

“From the beginning, she had sat looking at him fixedly. As he now leaned back in his chair, and bent his deep-set eyes upon her in his turn, perhaps he might have seen one wavering moment in her, when she was impelled to throw herself upon his breast, and give him the pent-up confidences of her heart. But, to see it, he must have overleaped at a bound the artificial barriers he had for many years been erecting, between himself and all those subtle essences of humanity which will elude the utmost cunning of algebra until the last trumpet ever to be sounded shall blow even algebra to wreck. The barriers were too many and too high for such a leap. With his unbending, utilitarian, matter-of-fact face, he hardened her again; and the moment shot away into the plumbless depths of the past, to mingle with all the lost opportunities that are drowned there.” --- Charles Dickens, *Hard Times*

“They changed the way I thought - once I could read, especially, it seemed the world grew in leaps and bounds with every passing day. There was so much I wanted to talk about, but no one wanted to listen” --- Danielle L. Jensen, *Stolen Songbird*

Like there's no tomorrow (მცობიერად)

“Maybe you can afford to wait. Maybe for you there's a tomorrow. Maybe for you there's one thousand tomorrows, or three thousand, or ten, so much time you can bathe in it, roll around it, let it slide like coins through you fingers. So much time you can waste it.

But for some of us there's only today. And the truth is, you never really know.” --- Lauren Oliver, Before I Fall

“She seems so cool, so focused, so quiet, yet her eyes remain fixed upon the horizon. You think you know all there is to know about her immediately upon meeting her, but everything you think you know is wrong. Passion flows through her like a river of blood.

She only looked away for a moment, and the mask slipped, and you fell. All your tomorrows start here.” --- Neil Gaiman, Fragile Things: Short Fictions and Wonders

“You only need one man to love you. But him to love you free like a wildfire, crazy like the moon, always like tomorrow, sudden like an inhale and overcoming like the tides. Only one man and all of this.” --- C. JoyBell C.

SCRIPT “SLOW”

განმარტება: An Activity takes some Time length to complete. If an Agent is involved they may stand in metonymically for the Activity. For some LUs (e.g., fast, speedy) the Degree to which the Activity is conceived of as taking less time than usual can be expressed.

1. How long will this TAKE?
2. The ride was SPEEDY and often bumpy.
3. Under high-pressure situations, police officers are very FAST at reacting to danger.

ქმედება: The event which requires some Time length for completion.

1. Mona had a SPEEDY recovery.

ხანგრძლივობა: The amount of time required for the Activity.

1. It'll only TAKE 20 seconds.

ატრიბუტი: The durational feature of the Activity.

1. In actual experiential time, sorting the beads TAKES an extremely long time.

გარემოებები: Some specification of the Circumstances under which the Activity takes a particular amount of time.

1. In the rain, biking to work TAKES me a lot longer

თარიღი/დრო: The Time at which the Activity takes place.

1. That TOOK an hour last week.

ფრაზეოლოგიური ველის „ნელა“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

Rome was not built in a day; snail's pace; step by step; one step at a time; time hangs on somebody's hands; slow off the mark; step by step; one step at a time;

Rome was not built in a day (რომი ერთ დღეში არ აშენებულა)

“It is has been a long time since I have written one of my statuses about life. I have been very busy trying to promote my Fan page, Friends and services, and my books. However, I can tell you all one thing for certain. I am not a Quitter. I will not stop writing books. I will not stop pushing myself to succeed. I will not stop being who I am.

I am a winner. Winning is an attitude. You take the good with the bad and you keep on going. It gets hard, you get tired and sometimes burnt out but you keep on going anyway, because you can.

Winners have setbacks, but winners learn tighten their belts and go on. Winner look at what has gone wrong and instead of complaining they find ways of doing it better. Winners know that Rome was not built in a day and take every day as it comes.

Winners do not whine, they roar.” --- Alexander Stone

“As the old saying went, the Manhattan Project wasn't built in a day. Or was that Rome? Something to do with Earth, anyway.” --- Alastair Reynolds

“I will journey to the black heart of a corrupt empire to root out my foes. But Rome wasn't built in a day and it won't be restored by a lone Assassin. I am Ezio Auditore Da Firenze. This is my Brotherhood.” --- Oliver Bowden

“Got what you needed?” he asked over his shoulder.

„Not quite, but Rome wasn't built in a day.” --- Vicki Lewis Thompson, Wanted!

One step at a time (ნელნელა)

“Sometimes fate is like a small sandstorm that keeps changing directions. You change direction but the sandstorm chases you. You turn again, but the storm adjusts. Over and over you play this out, like some ominous dance with death just before dawn. Why? Because this storm isn't something that blew in from far away, something that has nothing to do with you. This storm is you. Something inside of you. So all you can do is give in to it, step right inside the storm, closing your eyes and plugging up your ears so the sand doesn't get in, and walk through it, step by step. There's no sun there, no moon, no direction, no sense of time. Just fine white sand swirling up into the sky like pulverized bones.

That's the kind of sandstorm you need to imagine.

An you really will have to make it through that violent, metaphysical, symbolic storm. No matter how metaphysical or symbolic it might be, make no mistake about it: it will cut through flesh like a

thousand razor blades. People will bleed there, and you will bleed too. Hot, red blood. You'll catch that blood in your hands, your own blood and the blood of others.

And once the storm is over you won't remember how you made it through, how you managed to survive. You won't even be sure, in fact, whether the storm is really over. But one thing is certain. When you come out of the storm you won't be the same person who walked in. That's what this storm's all about.” --- Haruki Murakami, *Kafka on the Shore*

“It amazes me how easy it is for things to change, how easy it is to start off down the same road you always take and wind up somewhere new. Just one false step, one pause, one detour, and you end up with new friends or a bad reputation or a boyfriend or a breakup. It's never occurred to me before; I've never been able to see it. And it makes me feel, weirdly, like maybe all of these different possibilities exist at the same time, like each moment we live has a thousand other moments layered underneath it that look different.” --- Lauren Oliver, *Before I Fall*.

ფრაზეოლოგიური ველის „დიდი ხნის განმავლობაში“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

day and night; all the livelong day; in a coon's age; month of Sundays; for hours on end; forever and ever; მარადიული; forever and a day; go on for an age; in an age of years; for days/months/weeks on end; until the cows come home; in all my born days; forever and a day; donkey's years; in the fullness of time; since time immemorial; stand the test of time;

All the livelong day (დაუსრულებელი)

“The first week of August hangs at the very top of the summer, the top of the live-long year, like the highest seat of a Ferris wheel when it pauses in its turning. The weeks that come before are only a climb from balmy spring, and those that follow a drop to the chill of autumn, but the first week of August is motionless, and hot. It is curiously silent, too, with blank white dawns and glaring noons, and sunsets smeared with too much color. Often at night there is lightning, but it quivers all alone. There is no thunder, no relieving rain. These are strange and breathless days, the dog days, when people are led to do things they are sure to be sorry for after.” --- Natalie Babbitt, *Tuck Everlasting*

Donkey's years (უსასრულოდ)

“Years ago I predicted that these suffragettes, tried out by victory, would turn out to be idiots. They are now hard at work proving it. Half of them devote themselves to advocating reforms, chiefly of a sexual character, so utterly preposterous that even male politicians and newspaper editors laugh at them; the other half succumb absurdly to the blandishments of the old-time male politicians, and so

enroll themselves in the great political parties. A woman who joins one of these parties simply becomes an imitation man, which is to say, a donkey.” --- H.L. Mencken, In Defense Of Women.

“You can find things in the traditional religions which are very benign and decent and wonderful and so on, but I mean, the Bible is probably the most genocidal book in the literary canon. The God of the Bible - not only did He order His chosen people to carry out literal genocide - I mean, wipe out every Amalekite to the last man, woman, child, and, you know, donkey and so on, because hundreds of years ago they got in your way when you were trying to cross the desert - not only did He do things like that, but, after all, the God of the Bible was ready to destroy every living creature on earth because some humans irritated Him. That's the story of Noah. I mean, that's beyond genocide - you don't know how to describe this creature. Somebody offended Him, and He was going to destroy every living being on earth? And then He was talked into allowing two of each species to stay alive - that's supposed to be gentle and wonderful.” --- Noam Chomsky.

In the fullness of time (საჭირო დროს)

“Dumbledore watched her fly away, and as her silvery glow faded he turned back to Snape, and his eyes were full of tears.

"After all this time?"

"Always," said Snape.” --- J.K. Rowling, Harry Potter and the Deathly Hallows

“Aren't they supposed to be hiring someone else to train me full-time anyway?"

“Yes,” he said, getting up and pulling her to her feet along with him,“ and I'm worried that if you get into the habit of making out with your instructors, you'll wind up making out with him, too.”

“ Don't be sexist. They could find me a female instructor.”

“In that case you have my permission to make out with her, as long as I can watch.” --- Cassandra Clare, City of Fallen Angels

Since time immemorial (უხსოვარი დროიდან)

“Before reaching the final line, however, he had already understood that he would never leave that room, for it was foreseen that the city of mirrors (or mirages) would be wiped out by the wind and exiled from the memory of men at the precise moment

when Aureliano Babilonia would finish deciphering the parchments, and that everything written on them was unrepeatable since time immemorial and forever more, because races condemned to one hundred years of solitude did not have a second opportunity on earth.” --- Gabriel Garcí-a Márquez, One Hundred Years of Solitude

ფრაზეოლოგიური ველის „ბევრი დრო“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

have time to kill; time on your hands; all the time in the world; have time on one's hands; have time is on your side.

Have time to kill (უამრავი დრო)

“You didn't kill him. He would have killed you, but you didn't kill him.”

“So? He was stupid. If I killed everyone who was stupid, I wouldn't have time to sleep.” --- Tamora Pierce, *In the Hand of the Goddess*

“I have wanted to kill myself a hundred times, but somehow I am still in love with life. This ridiculous weakness is perhaps one of our more stupid melancholy propensities, for is there anything more stupid than to be eager to go on carrying a burden which one would gladly throw away, to loathe one's very being and yet to hold it fast, to fondle the snake that devours us until it has eaten our hearts away?” --- Voltaire, *Candide: or, Optimism*

ფრაზეოლოგიური ველის „საკმარისი დრო“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

have the time; take the time to do something; take your time; in your own time; cut things fine; time to catch one's breath;

Cut things fine (საკმარისი დრო)

“Sometimes fate is like a small sandstorm that keeps changing directions. You change direction but the sandstorm chases you. You turn again, but the storm adjusts. Over and over you play this out, like some ominous dance with death just before dawn. Why? Because this storm isn't something that blew in from far away, something that has nothing to do with you. This storm is you. Something inside of you. So all you can do is give in to it, step right inside the storm, closing your eyes and plugging up your ears so the sand doesn't get in, and walk through it, step by step. There's no sun there, no moon, no direction, no sense of time. Just fine white sand swirling up into the sky like pulverized bones. That's the kind of sandstorm you need to imagine.

And you really will have to make it through that violent, metaphysical, symbolic storm. No matter how metaphysical or symbolic it might be, make no mistake about it: it will cut through flesh like a thousand razor blades. People will bleed there, and you will bleed too. Hot, red blood. You'll catch that blood in your hands, your own blood and the blood of others.

And once the storm is over you won't remember how you made it through, how you managed to survive. You won't even be sure, in fact, whether the storm is really over. But one thing is certain. When you come out of the storm you won't be the same person who walked in. That's what this storm's all about.” --- Franz Kafka

“Did you think it was my intention to murder Whiskey Jack? Do you think I just cut down honourable men and loyal soldiers out of spite? ... They got in my way, damn you! Just as you're doing now! ...

The Tiste andii's faint smile nearly broke Kallor's heart. No, he understands. All to well. This will be his last battle, in Rake's name, and anyone's name.

Kallor drew out his sword. "Does it occur, to any of you, what these things do to me? No, of course not. the High King is cursed to fail, but never to fall. the High King is but... What? Oh, the physical manifestation of ambition. Walking proof of its inevitable price. Fine." he readied his two handed weapon.

"Fuck you, too".” --- Steven Erikson, Gardens of the Moon

“It's a strange thing, but somehow we expect more of girls than of boys. It is the sisters and wives and mothers, you know, Caddie, who keep the world sweet and beautiful. What a rough world it would be if there were only men and boys in it, doing things in their rough way! A woman's task is to teach them gentleness and courtesy and love and kindness. It's a big task, too, Caddie--harder than cutting trees or building mills or damming rivers. It takes nerve and courage and patience, but good women have those things. They have them just as much as the men who build bridges and carve roads through the wilderness. A woman's work is something fine and noble to grow up to, and it is just as important as a man's.” --- Carol Ryrie Brink, Caddie Woodlawn

“When I'd lost him the first time, before Culloden, I'd remembered. Every moment of our last night together. Tiny things would come back to me through the years: the taste of salt on his temple and the curve of his skull as I cupped his head; the soft fine hair at the base of his neck, thick and damp in my fingers ... the sudden, magical well of his blood in dawning light when I'd cut his hand and marked him forever as my own. Those things had kept him by me.” --- Diana Gabaldon, Written in My Own Heart's Blood

Time to catch one's breath (უამრავი დრო)

“His eyes were on his heart, completely caught up in his work. 'Just something kicking around in my head. Reminds me of you. Fiery and sweet, all at the same time. A flame in the dark, lighting my way.' His voice... his words... I recognized one of his spirit-driven moments. It should've unnerved me, but there was something sensual about the way he spoke, something that made my breath catch. A flame in the dark.” --- Richelle Mead, The Indigo Spell

ფრაზეოლოგიური ველის „არასაკმარისი დრო“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

There aren't enough hours in the day; Time is up; a race against time; a race against the clock; fight against time; pressed for time; run out of time; no time to lose; out of time;

Run out of Time (დროის ამოწურვა)

“Try to imagine a life without timekeeping. You probably can't. You know the month, the year, the day of the week. There is a clock on your wall or the dashboard of your car. You have a schedule, a calendar, a time for dinner or a movie. Yet all around you, timekeeping is ignored. Birds are not late. A dog does not check its watch. Deer do not fret over passing birthdays. an alone measures time. Man alone chimes the hour. And, because of this, man alone suffers a paralyzing fear that no other creature endures. A fear of time running out.” --- Mitch Albom, *The Time Keeper*

Pressed for time (დროში შეზღუდული)

“Some things don't last forever, but some things do. Like a good song, or a good book, or a good memory you can take out and unfold in your darkest times, pressing down on the corners and peering in close, hoping you still recognize the person you see there.” --- Sarah Dessen, *This Lullaby*

“Isn't it odd how much fatter a book gets when you've read it several times?" Mo had said..."As if something were left between the pages every time you read it. Feelings, thoughts, sounds, smells...and then, when you look at the book again many years later, you find yourself there, too, a slightly younger self, slightly different, as if the book had preserved you like a pressed flower...both strange and familiar.” --- Cornelia Funke, *Inkspell*

ფრეიმის „დროის ლინეალური სტრუქტურული ორგანიზაცია“ ლექსიკალიზაცია ხდება იმ ფრაზეოლოგიური ველების მეშვეობით, რომლის ელემენტთა სემანტიკურ სტრუქტურაში წამოდგენილია „წარსული“, „აწმყო“ და „მომავალი დროის“ მარკერები, შესაბამისად, „დროის ლინეალური სტრუქტურული ორგანიზაცია“ ფრეიმის ლექსიკალიზაცია ხდება შემდეგი ფრაზეოლოგიური ველების მეშვეობით: როგორცაა: „წარსული“, „აწმყო“, „მომავალი“.

SCRIPT “PAST”

განმარტება: These words relate to the relative ordering of two events or times. There are two major types of relations evoked by the words of this frame.

Some of the words (e.g. follow.v, antecedent.a, previous.a) describe the (definitively) stative relationship between two events (the Landmark occasion and the Focal occasion). This first type will be moved to the Time vector frame.

1. AFTER she arrived , she laid out her papers on the desk.
2. The FOLLOWING morning, she tried to figure out what it meant . DNI

Others (e.g. belated.a, early.a) refer to the change or deviation of an event from the Landmark occasion (which is expected or usual at a particular time) to the Focal occasion (which occurs at a different time). Quite often, a Focal participant who is saliently involved in the Focal occasion stands in for the occasion.

1. My flight is EARLY by 20 minutes.
2. I 'm LATE for my departure !

შემთხვევა: The Focal occasion is the event which is being located in time with respect to some other event: The Focal occasion is profiled, in contrast to the Landmark occasion, which is backgrounded.

1. Hours of eating and drinking FOLLOWED the wedding ceremony.
2. Her BELATED party was still a success.
3. During the PREVIOUS week, he had eaten 5 mangoes.

მონაწილე: The Focal participant is the participant in the Focal occasion which is profiled as being in a relation of relative time to the Landmark occasion.

1. We were LATE for dinner.

ახსნა: Used for the Explanation or explanation for the Focal occasion being early or late.

ინტერვალი: Frequently, the Interval between the Reference and Focal Occasions is expressed: The article in the Times closely FOLLOWED the singer's announcement that he was retiring.

მანერა: Manner of performing an action.

ფრაზეოლოგიური ველის „წარსული“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

from the old school and of the old school; from way back; a blast from the past; a thing of the past; ancient history; gone but not forgotten; the glory days (of something); of late; just now; the halcyon days; those were the days; the other day; old hat; one's old stamping ground; the old country; open/reopen old wounds; of old; an old wives' tale; at one time; date back; before someone's time; lost in the mists of time; once upon a time; since time immemorial; time was (when); time warp; time out of mind; turn back the hands of time; have seen better days; an old flame; have had its day; before last; ancient history; the good old days;

From the old school and of the old school (ძველი და გამოცდილი)

"They made a major mistake," he blurted out, "the dumb bastards, when they didn't start by killing you first."

"Benjamin Thomas Parish, that was the sweetest and most bizarre compliment anyone's ever given me."

I kissed him on the cheek. He kissed me on the mouth.

"You know," I whispered, "a year ago, I would have sold my soul for that."

He shook his head. "Not worth it." And, for one-ten thousandth of a second, all of it fell away, the despair and grief and anger and pain and hunger, and the old Ben Parish rose from the dead. The eyes that impaled. The smile that slayed. In another moment, he would fade, slide back into the new Ben, the one called Zombie, and I understood something I hadn't before: He was dead, the object of my schoolgirl desires, just as the schoolgirl who desired him was dead." --- Rick Yancey, *The Infinite Sea*

"Me, and thousands of others in this country like me, are half-baked, because we were never allowed to complete our schooling. Open our skulls, look in with a penlight, and you'll find an odd museum of ideas: sentences of history or mathematics remembered from school textbooks (no boy remembers his schooling like the one who was taken out of school, let me assure you), sentences about politics read in a newspaper while waiting for someone to come to an office, triangles and pyramids seen on the torn pages of the old geometry textbooks which every tea shop in this country uses to wrap its snacks in, bits of All India Radio news bulletins, things that drop into your mind, like lizards from the ceiling, in the half hour before falling asleep--all these ideas, half formed and half digested and half correct, mix up with other half-cooked ideas in your head, and I guess these half-formed ideas bugger one another, and make more half-formed ideas, and this is what you act on and live with." ---

Aravind Adiga, *The White Tiger*

"[On school uniforms] Don't these schools do enough damage making all these kids think alike, now they have to make them look alike too? It's not a new idea, either. I first saw it in old newsreels from the 1930s, but it was hard to understand because the narration was in German." --- George Carlin

A blast from the past (წარსულის გადმონაშთი)

"I've seen how cigarettes went from being advertised in every type of media to being something found to be deadly... they can't kill me no matter how many of them I smoke but I've seen humans die from smoking them... if I were you I would stop smoking them."

"Why should I? You smoke 'em all the time, you chain-smoke cigarettes," Mandy pointed out.

"Yeah, I started doing that back in the Sixties... for reasons you likely saw on those VHS tapes... but I'm not a person, I'm Pollution, things like that aren't dangerous to me but they are to you," Alecto told her. "It's not a good idea." --- Rebecca McNutt, *Smog City*

"To positively discriminate in favour of groups that have been negatively discriminated against in the past." Ben Elton, *Blast from the Past*

“you see, I’m just an old man. Tryin’ hard, do what I can!” Yeah, yeah. Snatches of 80’s tunes. Men at Work, I think. What a buggered up name for a band. Good tunes, though. If I had a band (which I don’t), I’d call it— Well, what the devil was that lyric going through my head for? Those old Takion videos from last night. Distribu-channel. I’d have to stop watching ‘Blasts from the Past’ and ‘Fun on the Farm’. Bad for the brain—whatever was left. It didn’t matter. It was 2019, for Pete’s sake, and I was practically done in. SPECIAL BULLETIN! KK Bottoms down-and-out, OLDish man, 48 going on 70, has one mental lapse with mid life crisis. Isn’t Mr. Bottoms a scream when he gets plastered and shit-faced? No? Come on, give him some credit. You wonder what this has to do with any science or lenses, well, it starts like— I’d been much in love. My last wife had left me high and dry, like a kite—literally left me, without a dime. True, I missed her sexy ass and her husky laugh—but what of that? Easy come, easy go. You have one, you lose one. Bunny, bunny, run down the hill, and take a pill. Ah, there I was wandering off again. It was a nasty habit, a reckless disease. Too much rum and tequila, and assorted pills, mixed in unhealthy ratios. I could go on, list all the crap clichés. But I won’t. The sudden, jarring, heart-bottoming memory of Elija. Oh, but could she put out when she wanted!—and I, the boozier loser, didn’t even know what” --- Chris Turner, A Simple Lens

The glory days (of something) (როგორც კარგ ძველ დროში)

“Will God ever ask you to do something you are not able to do? The answer is yes--all the time! It must be that way, for God's glory and kingdom. If we function according to our ability alone, we get the glory; if we function according to the power of the Spirit within us, God gets the glory. He wants to reveal Himself to a watching world.” --- Henry T. Blackaby, Experiencing the Spirit: The Power of Pentecost Every Day

“another tradition to politics, a tradition (of politics) that stretched from the days of the country’s founding to the glory of the civil rights movement, a tradition based on the simple idea that we have a stake in one another, and that what binds us together is greater than what drives us apart, and that if enough people believe in the truth of that proposition and act on it, then we might not solve every problem, but we can get something meaningful done.” --- Barack Obama, The Audacity of Hope: Thoughts on Reclaiming the American Dream

The halcyon (ბედნიერი დღეები)

“Before I lost my father, I never understood the rituals surrounding funerals: the wake, the service itself, the reception afterward, the dinners prepared by well-meaning friends and delivered in plastic containers, even the popular habit of making poster boards filled with photos of the dear departed. But now I know why we do those things. It's busywork, all of it. I had so much to take care of, so many arrangements to make, so many people to inform, I didn't have a moment to be engulfed by the ocean

of grief that was lapping at my heels. Instead, I waded through the shallows, performing task after task, grateful to have duties to propel me forward.” --- Wendy Webb, *The Tale of Halcyon Crane*

“[Professor Kinnerton] Has the fact that we have about 97 percent of our DNA in common with chimpanzees escaped you? How can you still argue we are special and have a soul when we are so obviously animals? ... [Al Gleeson] With due respect sir, the 97 percent is precisely the problem. Are chimpanzees 97 percent of the way to splitting the atom? Are they 97 percent of the way to writing their first sonnet? Someone tittered at the back of the room. Are bonobos 97 percent of the way to putting the first bonobo on the moon? Is there an orangutan somewhere with a simian Mona Lisa 97 percent finished?” --- Peter Kazmaier, *The Halcyon Dislocation*

“My world has changed so much. Everything around me has perceptibly shifted in a direction I hadn’t seen coming. The people around me, the ones I once thought I knew so well have transformed into strangers. Worst of all, I can’t recognize the person I have become.” --- Cacey Hopper, *London Escape*

ფრაზეოლოგიური ველის „აწმყო“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

There’s no time like the present; at the present time; at this point in time; history in the making; gone but not forgotten; for the moment; for the time being; of the moment; live for the moment; from this day on; from this day forward; the here and now; for the moment and for the time being; to date; in this day and age; in existence; up-to-date the hero of the day;

From this day on (აწ და მარადის)

“In a way, it's nice to know that there are Greek gods out there, because you have somebody to blame when things go wrong. For instance, when you're walking away from a bus that's just been attacked by monster hags and blown up by lightning, and it's raining on top of everything else, most people might think that's just really bad luck; when you're a half-blood, you understand that some devine force is really trying to mess up your day.” --- Rick Riordan, *The Titan's Curse*

“He was gone, and I did not have time to tell him what I had just now realized: that I forgave him, and that she forgave us, and that we had to forgive to survive in the labyrinth. There were so many of us who would have to live with things done and things left undone that day. Things that did not go right, things that seemed okay at the time because we could not see the future. If only we could see the endless string of consequences that result from our smallest actions. But we can’t know better until knowing better is useless. And as I walked back to give Takumi’s note to the Colonel, I saw that I would never know. I would never know her well enough to know her thoughts in those last minutes,

would never know if she left us on purpose. But the not-knowing would not keep me from caring, and I would always love Alaska Young, my crooked neighbor, with all my crooked heart.” --- John Green, Looking for Alaska

“Anyway, I keep picturing all these little kids playing some game in this big field of rye and all. Thousands of little kids, and nobody's around - nobody big, I mean - except me. And I'm standing on the edge of some crazy cliff. What I have to do, I have to catch everybody if they start to go over the cliff - I mean if they're running and they don't look where they're going I have to come out from somewhere and catch them. That's all I do all day. I'd just be the catcher in the rye and all. I know it's crazy, but that's the only thing I'd really like to be.” --- J.D. Salinger, The Catcher in the Rye

“Seventeen, eh!” said Hagrid as he accepted a bucket-sized glass of wine from Fred.

"Six years to the day we met, Harry, d'yeh remember it?"

"Vaguely," said Harry, grinning up at him. "Didn't you smash down the front door, give Dudley a pig's tail, and tell me I was a wizard?"

"I forge' the details," Hagrid chortled.” --- J.K. Rowling, Harry Potter and the Deathly Hallows

The hero of the day(ღღის გმირი)

“Percy smiled. He knew the stakes were high. He knew this day could go horribly wrong. But he also knew that Annabeth was on that ship.If things went right, this would be the best day of his life. He threw one arm around Hazel and one arm around Frank.

"Come on," he said. "Let me introduce you to my other family.” --- Rick Riordan, The Son of Neptune

“I vowed after that day that I would be your hero too, no matter how long it took” --- Lauren Oliver, Before I Fall

“But there were some things I believed in. Some things I had faith in. And faith isn't about perfect attendance to services, or how much money you put on the little plate. It isn't about going skyclad to the Holy Rites, or meditating each day upon the divine.

Faith is about what you do. It's about aspiring to be better and nobler and kinder than you are. It's about making sacrifices for the good of others - even when there's not going to be anyone telling you what a hero you are.” --- Jim Butcher, Changes

“We are all ordinary. We are all boring. We are all spectacular. We are all shy. We are all bold. We are all heroes. We are all helpless. It just depends on the day.” --- Brad Meltzer

ფრაზეოლოგიური ველის „მომავალი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

a matter of time; in the long run; in the short run; in the short term; in the medium term; in the long term; when pigs fly; when hell freezes over; on a cold day in hell; not in a month of Sundays; jam tomorrow; be light years away; one day; some day; tomorrow is another day; sooner or later; from this day on; from this day forward; in (just) a second; in (just) a minute; live to fight another day; It'll be a cold day in hell when something happens; save something for a rainy day; It'll be a long day in January when something happens; at an early date; sooner or later; sooner than you think; one of these days; all in good time; be only a matter of time; for the time being; only time will tell; question of time; tomorrow's another day; in the long run; in the near future; a Harbinger of things to come; a portent of things to come; a sign of things to come; a taste of things to come; ahead of one's time; get ahead of oneself; come Monday; take a rain check on that; see it coming; the shape of things to come; on the threshold of; only a matter of time;

SCRIPT "FUTURE"

განმარტება: A Trajector is identified as occurring at the same time as some better-known Landmark. We consider sequenced calendric units (e.g. Tuesday, 1987, January) as periods for the purposes of this frame. Some lexical items allow certain types of frame elements while disallowing others (e.g. *DURING Tuesday...). Several words of this frame (e.g. now.adv) have deictic incorporation of the Landmark period.

1. He tried to take care of that ON his last visit.
2. I especially like brunch ON Sunday.
3. Dinosaurs lived in PREHISTORIC eras.
4. He did it THEN.

მოვლენა: The event which designates the time at which a trajector occurs.

1. DURING last night's walk , I stubbed my toe.

პერიოდი: The period in which a trajector takes place. This period can be cyclical and, in that case, is interpreted contextually.

1. I went to the store ON Tuesday.
2. IN the Triassic Era, the first flying vertebrates appeared.

დესკრიფცია: Describes the state of affairs reported by the target is understood to play a role in the state of affairs of the modifier.

When pigs fly (არანაირი პერსპექტივა მომავალში)

“His mind was crowded with memories; memories of the knowledge that had come to them when they closed in on the struggling pig, knowledge that they had outwitted a living thing, imposed their will upon it, taken away its life like a long satisfying drink.” --- William Golding, Lord of the Flies

“Oh, sweetie, you are a jackass. I love you, but you are dumber than a one legged duck in an ass kicking contest when pigs fly.” --- Tara Sivec, Futures and Frosting

“He clears his throat. 'Do you want to go to a movie or something?' The wings stop flapping. 'I can't. I'm sort of under house arrest.'

'Till when?'

'Till pigs fly and hell freezes over.'

'Soon, then.'

'Any minute.' --- Laura Ruby, Bad Apple

It'll be a long day (არასდროს არ მოხდება)

“Perhaps some day I'll crawl back home, beaten, defeated. But not as long as I can make stories out of my heartbreak, beauty out of sorrow.” --- Sylvia Plath, The Unabridged Journals of Sylvia Plath

“He glares at me as if he already hates it. “What is it?” I consider lying but what’s the point? I clear my throat. “Pooky Bear.”

He’s silent for so long I’m beginning to think he didn’t hear me when he finally says, “Pooky. Bear.”

“It was just a little joke. I didn’t know.”

“I’ve mentioned that names have power, right? Do you realize that when she fights battles, she’s going to have to announce herself to the opposing sword? She’ll be forced to say something ridiculous like, ‘I am Pooky Bear, from an ancient line of archangel swords.’ Or, ‘Bow down to me, Pooky Bear, who has only two other equals in all the worlds.’ ” He shakes his head. “How is she going to get any respect?” --- Susan Ee, World After

“You’ll know her more by your questions than by her answers. Keep looking at her long enough. One day you might see someone you know.”--- Jerry Spinelli, Stargirl

“When I think of you and me and what we shared, I know it would be easy for others to dismiss our time together as simply a by-product of the days and nights we spent by the sea, a "fling" that, in the long run, would mean absolutely nothing. That's why I don't tell people about us. They wouldn't understand, and I don't feel the need to explain, simply because I know in my heart how real it was... how real this is. When I think of you I can't help smiling, knowing that you've completed me

somehow. I love you, not just for now, but for always, and I dream of the day that you'll take me in your arms again” --- Nicholas Sparks, Dear John

A Harbinger of things to come (ახლო მომავლის აშბავი)

“You have to wait for good things to happen—wait and wait and work so hard—but bad things occur out of the blue, like fire alarms triggered in the dead of night, blaring randomly, a shock of sound, a chatter of current from which there is no turning back.

There's only the day that starts like any other, and when it ends, it leaves you shaken, wobbly, unsure of where you stand, the patch of ground that holds your feet dissolving, disintegrating from under you. Often there's a sign, a harbinger of what's to come. Sometimes there are many signs, like black crows scattered in the road, but they blend into the scenery on the path ahead. You can only spot them when you look back.” --- Gennifer Choldenko, No Passengers Beyond This Point

“If you don't choose to be saved, then you've chosen not to be saved. Your life and your eternity...it all rests on one heartbeat. And what will you do on the Day of Judgment? Remember the question, Nouriel...because in the end it's the only question. Remember the question...because no one knows when that day will come. The only thing you can be sure of is that it will come, and the only time you can be sure of is now. Now is all you have. And now is the time of salvation.” --- Jonathan Cahn, The Harbinger: The ancient mystery that holds the secret of America's future

“I dislike guilt,” the Morrigan said. “It is regret and recrimination and despair over that which cannot be changed. It is like eating ashes for breakfast. It is the whip that clerics use on the laity, making the sheep slaves to whatever moral code the shepherds espouse. It is a catalyst for suicide and untold other acts of selfishness and stupidity. I cannot think of a more poisonous emotion.” “I don't like it either,” I admitted. “So why do you bother to feel it?” the Morrigan asked. “Because an inability to feel guilt points to sociopathic tendencies.” The Morrigan made a purring noise deep in her throat, and her hands rose to pinch her nipples. “Oh, Siodhachan. Are you suggesting I'm a sociopath? You always say the sweetest things.” I took a step back and raised my own hands defensively. “No. No, that wasn't meant to be sweet or flirtatious or anything.” “What's the matter, Siodhachan?” “Nothing. I'm just not being sweet.” The Morrigan's eyes dropped. “Fair enough. Looks to me like you're scared stiff.” I looked down and discovered that the sodding abundance and fertility bindings weren't messing around. “Ignore that guy,” I said, pointing down. “He's always intruding on my conversations and poking his head in where he's not wanted.” “But what if I want him?” The Morrigan had an expression on her face that was almost playful; it humanized her, and for a moment I forgot she was a bloodthirsty harbinger of death and realized how stunningly attractive she was. She reminded me of one of those old Patrick Nagel prints, except very much in three dimensions and far

more sexy. I found it difficult to come up with a clever reply, perhaps because most of the blood that used to keep my brain functioning well had relocated elsewhere.” --- Kevin Hearne, *Two Ravens and One Crow*

ფრაზეოლოგიური ველის „მომავალი“ ქვეველს წარმოადგენს ველები „ოცნება“, „მიზანი“, „იმედი“.

ველის „ოცნება“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

dreams come true; a pipe dream; be/live in a dream world; beyond your wildest dreams; broken dreams; dream something away; dream on;

Beyond your wildest dreams (ოცნებადაც კი არ ღირს)

“Each time you make a good decision or do something nice or take care of yourself; each time you show up to work and work hard and do your best at everything you can do, you’re planting seeds for a life that you can only hope will grow beyond your wildest dreams. Take care of the little things—even the little things that you hate—and treat them as promises to your own future. Soon you’ll see that fortune favors the bold who get shit done.” --- Sophia Amoruso, #GIRLBOSS

“Darius said, “You’re a pain in the ass.”

He so totally loved me.

“Good,” I replied on a smile. “That’s what I strive to be.”

“Woman, trust me. You’re succeeding beyond your wildest dreams.” --- Kristen Ashley, *Rock Chick Revolution*

“As far as I can recall, none of the adults in my life ever once remembered to say, “Some people have a thick skin and you don’t. Your heart is really open and that is going to cause pain, but that is an appropriate response to this world. The cost is high, but the blessing of being compassionate is beyond your wildest dreams. However, you’re not going to feel that a lot in seventh grade. Just hang on.” --- Anne Lamott, *Stitches: A Handbook on Meaning, Hope, and Repair*

ველის „იმედი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

build one's hopes on someone or something; dash someone's hopes; not have a chance/hope in hell; have (high) hopes of something; hope against (all) hope; hope deferred makes the heart sick; hope for something; hope for the best; Hope for the best and prepare for the worst; Hope is a good breakfast but a bad supper; Hope springs eternal (in the human breast); in (high) hopes of

something; live in hope; live in hope(s) of something; not get one's hopes up; not have a snowball's chance in hell and not a hope in hell; pin one's faith on someone or something; pin your hopes on something/somebody; set one's hopes on someone or something; While there's life there's hope;

Hope deferred makes the heart sick (სასოწარკვეთა და სრული უიმედობა)

“Hope deferred makes the heart sick” (Prov. 13:12).” --- Henry Cloud, 12 'Christian' Beliefs That Can Drive You Crazy: Relief from False Assumptions

“Hope deferred makes the heart sick, but a dream fulfilled is a tree of life. —Proverbs 13:12” --- Gary Chapman, Love is a Verb Devotional: 365 Daily Inspirations to Bring Love Alive

“life. Such a relationship requires that you seek God like never before. So start this year right by becoming more deeply and intimately acquainted with the One who has all power in heaven and earth. JANUARY 3 Trust in the Power of Hope Hope deferred makes the heart sick, but when the desire is fulfilled, it is a tree of life. PROVERBS 13:12 I define hope as “the happy anticipation of good things.” You can hope for something good to happen to you by learning how to celebrate and enjoy life. Everything in life is a process in motion. Without movement and progression there is no life. As long as you live you are always heading somewhere, and you should enjoy yourself on the way. God created you to be a goal-oriented visionary. Without a vision you become bored and hopeless. But there’s something about hope that makes people lighthearted and happy. Hope is a powerful spiritual force that is activated through your positive attitude. God is positive and He wants positive things to happen to you, but that probably won’t happen unless you have hope and faith. Expect God to bring good out of every circumstance in your life. Whatever happens, trust in the Lord . . . and trust in the power of hope!” --- Joyce Meyer, Ending Your Day Right: Devotions for Every Evening of the Year

Hope springs eternal (in the human breast) (იმედი ბოლოს კვდება)

“Hope springs eternal in the human breast;

Man never Is, but always To be blest.

The soul, uneasy, and confin'd from home,

Rests and expatiates in a life to come.” --- Alexander Pope, An Essay on Man

“A wonderful fact to reflect upon, that every human creature is constituted to be that profound secret and mystery to every other. A solemn consideration, when I enter a great city by night, that every one of those darkly clustered houses encloses its own secret; that every room in every one of them encloses its own secret; that every beating heart in the hundreds of thousands of breasts there, is, in some of its imaginings, a secret to the heart nearest it! Something of the awfulness, even of Death itself, is referable to this. No more can I turn the leaves of this dear book that I loved, and vainly hope

in time to read it all. No more can I look into the depths of this unfathomable water, wherein, as momentary lights glanced into it, I have had glimpses of buried treasure and other things submerged. It was appointed that the book should shut with a a spring, for ever and for ever, when I had read but a page. It was appointed that the water should be locked in an eternal frost, when the light was playing on its surface, and I stood in ignorance on the shore. My friend is dead, my neighbour is dead, my love, the darling of my soul, is dead; it is the inexorable consolidation and perpetuation of the secret that was always in that individuality, and which I shall carry in mine to my life's end. In any of the burial-places of this city through which I pass, is there a sleeper more inscrutable than its busy inhabitants are, in their innermost personality, to me, or than I am to them?" --- Charles Dickens, A Tale of Two Cities

While there's life there's hope (სადაც სიცოცხლეა, იქ იმედიც არის)

“Yes, I decided, a man can truly change. The events of the past year have taught me much about myself, and a few universal truths. I learned, for instance, that while wounds can be inflicted easily upon those we love, it's often much more difficult to heal them. Yet the process of healing those wounds provided the richest experience of my life, leading me to believe that while I've often overestimated what I could accomplish in a day, I had underestimated what I could do in a year. But most of all, I learned that it's possible for two people to fall in love all over again, even when there's been a lifetime of disappointment between them.” --- Nicholas Sparks, The Wedding

“Annabeth,” he said hesitantly, “in New Rome, demigods can live their whole lives in peace.”

Her expression turned guarded. “Reyna explained it to me. But, Percy, you belong at Camp Half-Blood. That other life—”

“I know,” Percy said. “But while I was there, I saw so many demigods living without fear: kids going to college, couples getting married and raising families. There’s nothing like that at Camp Half-Blood. I kept thinking about you and me...and maybe someday when this war with the giants is over...”

It was hard to tell in the golden light, but he thought Annabeth was blushing. “Oh,” she said...

“I’m sorry,” he said. “I just...I had to think of that to keep going. To give me hope. Forget I mentioned—”

“No!” she said. “Gods, Percy, that’s so sweet.” ---Rick Riordan, The Mark of Athena

“Everything is more complicated than you think. You only see a tenth of what is true. There are a million little strings attached to every choice you make; you can destroy your life every time you choose. But maybe you won't know for twenty years. And you'll never ever trace it to its source. And you only get one chance to play it out. Just try and figure out your own divorce. And they say there is no fate, but there is: it's what you create. Even though the world goes on for eons and eons, you are

here for a fraction of a fraction of a second. Most of your time is spent being dead or not yet born. But while alive, you wait in vain, wasting years, for a phone call or a letter or a look from someone or something to make it all right. And it never comes or it seems to but doesn't really. And so you spend your time in vague regret or vaguer hope for something good to come along. Something to make you feel connected, to make you feel whole, to make you feel loved.” --- Charlie Kaufman, Synecdoche, New York: The Shooting Script

ველის „მიზანი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

all short of one's goal(s); aim for something and aim at something; aim for the stars; reach for the stars; reach for the sky; aim for the sky; shoot for the sky; shoot for the moon;

Reach for the stars (მიზანის მიღწევა)

“Tell me my copy is missing the last twenty pages or something.

Hazel Grace, tell me I have not reached the end of this book.

Oh my God, do they get married or not? Oh my God, what is this?!” --- John Green, The Fault in Our Stars

“We sit in the mud, my friend, and reach for the stars.” Ivan Turgenev, Fathers and Sons

“The desire to reach for the stars is ambitious. The desire to reach hearts is wise.” Maya Angelou

Shoot for the sky(მიზნის დასახვა)

...nothing wonderful lasted forever. Joy was as fleeting as a shooting star that crossed the evening sky, ready to blink out at any moment.” --- Nicholas Sparks, Safe Haven

“Wish on everything. Pink cars are good, especially old ones. And stars of course, first stars and shooting stars. Planes will do if they are the first light in the sky and look like stars. Wish in tunnels, holding your breath and lifting your feet off the ground. Birthday candles. Baby teeth.” --- Francesca Lia Block

“Once I blazed across the sky,

Leaving trails of flame;

I fell to earth, and here I lie -

Who'll help me up again?

-A Shooting Star” --- Johann Wolfgang von Goethe

“I should have told You

before talking in terms of Forever
 that any given day wears me out and works me sour,
 that there are nights when the sky is so clear
 I stand obnoxious underneath it
 begging for the stars to shoot at me
 just so I can feel at Home.” --- Buddy Wakefield, Live for a Living

„დროის“ კონცეპტის სტრუქტურის ახლო პერიფერია წარმოდგენილია კონცეპტებით „მომენტი“ და „ასაკი“.

ფრეიმის „მომენტი“ ლექსიკალიზაცია ხდება ისეთი ფრაზეოლოგიური ველების მეშვეობით, როგორცაა: „დასაწყისი“, „დასასრული“, „დროულად“, „არადროულად“. ფრაზეოლოგიური ველის „დასაწყისი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

start off; start out; start over; start up; go live; fresh start; start off on the wrong foot; get off to a flying start; get started on something; start the ball rolling; make a start on something; first flush of youth; beginning of the end; turn of the century; ring out the old; day one; zero hour; the thin end of the wedge; off on the right foot; off to a running start; start (off) with a bang; start (off) with a clean slate; from the year dot;

From the year dot (უხსოვარი დროიდან)

“On Titan the molecules that have been raining down like manna from heaven for the last 4 billion years might still be there largely unaltered deep-frozen awaiting the chemists from Earth” --- Carl Sagan, Pale Blue Dot: A Vision of the Human Future in Space

“Oh my God,” Jenna murmured, just as I said, “Holy hell weasel,” under my breath. I won’t repeat what Archer said.

Someone in the crowd-I think it was Taylor-shouted, “But the school is closed. Everyone was saying...”

Her voice trailed off, and one of the faeries piped up, her voice higher and clear. “You have no right to bring us here. The Fae are no longer in alliance with the rest of Prodigium. On behalf of the Seelie court, I demand you send us home.” Ah. That was Nausicaa. She was the only one of the faeries that talked like she was rehearsing a play.

Next to me, Jenna leaned in closer and said, “The Fae broke their alliance? Did you know that?”

I shook my head just as Mrs. Casnoff pinned Nausicaa with a glare. No matter how feeble she seemed, she could still throw one heck of a dirty look. “Alliances and treaties have no meaning here at Hecate Hall. Once you’ve been a student here, your allegiance is to the school. Always.” She gave a

smile that was more like a grimace. “It was in the code of conduct you signed when you were sentenced here.”

I remembered that, a thick pamphlet I’d barely read before scrawling my name on the dotted line. I suddenly wished I had of power of time travel so that I could go smack Sophie From A Year Ago around, and tell her to read things first.” --- Rachel Hawkins, *Spell Bound*

“The view from my window was of a sloping green field, dotted with a few muddy sheep; the same lush, safe, soggy world that nearly fifteen years earlier was all Lulu, Damien, and I had ever known. Until Dad had said, “We're going to Botswana.”

I felt profoundly homesick, for the first time in my life.

Knowing I'd be back, I'd never minded leaving before. There was the comforting thought of returning.” --- Robyn Scott, *Twenty Chickens for a Saddle*

ფრაზეოლოგიური ველის „დასაწყისი“ ქვევლებს წარმოადგენს „არსებობის დასაწყისი“ და „სიცოცხლე/ცხოვრება“.

SCRIPT “PROCESS – START”

განმარტება: An Event begins at a certain Time and Place. Reason may also be indicated. NB: Refer to Event frame.

1. The project BEGAN.

მოვლენა: Name of the Event which occurs.

1. The crying BEGAN after sunset.

დესკრიფცია: Depictive phrase describing the actor of an action.

ხანგრძლივობა: The period of time for which the Process is ongoing after it has started.

1. In three instances, violence ERUPTED for brief periods.

ახსნა: The Explanation for which an Event occurs.

სიხშირე: The number of times that the specified type of Event begins.

1. Clashes BROKE OUT twice because Kenneth had been arrested.

მანერა: Manner in which an action is performed.

ლოკაცია: Where the Event takes place.

შედეგი: Result of the Event.

თარიღი/დრო: When the Event occurs.

SCRIPT “ACTIVITY – START”

განმარტება: An Agent initiates the beginning of an ongoing Activity in which he will be continuously involved.

1. At the same time, city-states **BEGAN** to grow in influence on the southern Greek mainland.
2. Naturally, I **STARTED** crying to get out of work.

ქმედება: Identifies the Activity that an Agent starts.

გარემოებები: Circumstances describe the state of the world (at a particular time and place) which is specifically independent of the event itself and any of its participants.

1. The peace march **STARTED** with a prayer.

დესკრიფცია: Identifies the Depictive phrase describing the actor or undergoer of an action.

ახსნა: The Explanation denotes a proposition from which the main clause (headed by the target) logically follows. This often means that the Explanation causes the target's proposition, but not in all cases.

მანერა: Identifies the Manner in which an Agent starts an Activity.

საშუალება: Identifies the Means by which an Agent starts an Activity.

ახალი სიტუაცია: A consecutive event to the starting of the Activity of the Agent.

ლოკაცია: Identifies the Place where the Agent starts an Activity.

მიზანი: Identifies the Purpose for which an Agent engages in a starting Activity.

თარიღი/დრო: identifies the Time when the Agent starts an Activity.

ქვეველის „არსებობის დასაწყისი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

give birth to someone or something; come into existence; come into being; come into the world; first see the light of day; spring to life; see the sun; draw the first breath.

SCRIPT “BEING BORN”

განმარტება: This frame concerns the inception of the life of a Child, generally human, at a particular Time and Place. The Relatives may also be mentioned.

1. Little Jessie **CAME INTO THE WORLD** at 8 last night.

დესკრიფცია: The state of the Child as it enters the world.

ლოკაცია: The location where the Child enters the world.

თარიღი/დრო: Identifies the Time when the birth occurs, generally expressed as a date or a year.

ლექსიკური ერთეულები: born.v, come into the world.v

Give birth to someone or something (მისცე საწყისი; დაბადო)

“Dear Sawyer and Quin, If you ever read this and I'm gone I want you to know something that has been weighing on me. I watch you two play and it can be so sad sometimes. You two have been best friends since Sawyer's birth. Always inseparable. It's been adorable , but comes with its challenges. I'm worried when I watch you boys. Quinton, you are always driven by your ego. You're strong and talented, but much too determined to beat down everyone in your efforts to be the best. You push yourself to win a competition, then shove it in someone's face. I've rarely seen you compliment others, but you always give yourself a pat on the back. You don't play anything for the love of it, you play to win and normally do. I've seen you tear down your brother so many times just to feel good about yourself. You don't have to do that, dear. You don't have to spend your life trying to prove that you're amazing. One day you'll fail and be alone because you've climbed to the top of a pyramid with only enough room for yourself. Don't let it get to that point and if you do, learn humility from your brother. He could do without so much of it. Sawyer, just because you're most often the underdog and the peaceful introspective kid, don't think I'm letting you off the hook. Your humility has become your worst enemy. It's so intense that I wonder if it will be your vice one day, instead of your greatest virtue. It's one thing to believe you are below all men, even when you're not, but it's another thing to be crippled by fear and to no longer try. Sometimes , dear, I think you fear being good at something because you've tasted the bitterness of being the one who comes in last and you don't want to make others feel that way. That's sweet of you and I smile inside when I see you pretending to lose when you race your younger cousins , but if you always let people beat you they may never learn to work hard for something they want. It's okay to win, just win for the right reasons and always encourage those who lose. Oh, and Sawyer, I hope one day you read this. One day when it matters. If so, remember that the bottom of a mountain can be just as lonely as the top. I hope the two of you can learn to climb together one day. As I'm writing this you are trying to climb the big pine tree out back. Quin is at the top, rejoicing in his victory and taunting Sawyer. And Sawyer is at the bottom, afraid to get hurt and afraid to be sad about it. I'm going to go talk to you two separately now. I hope my words mean something. Love you boys, Mom” --- Marilyn Grey, When the City Sleeps

“The artist creates something out of nothing! Without the thoughts and feelings of the artist, there would be no art. It's their particular creative mind in contemplation that links to intention to give birth to what we call an artistic creation. This is how the power of intention worked in creating you, someone new, entirely unique, someone out of nothing. Reproducing this in yourself means encountering the creative impulse and knowing that the power of intention is reaching for the realization of all that it feels, and that it is expressing itself as you.” Wayne W. Dyer, The Power of Intention: Learning to Co-create Your World Your Way

Draw the first breath (მოევლინო ამ ქვეყანას)

“It’s time for the drawing. Effie Trinket says as she always does, “Ladies first!” and crosses to the glass ball with the girls’ names. She reaches in, digs her hand deep into the ball, and pulls out a slip of paper. The crowd draws in a collective breath and then you can hear a pin drop, and I’m feeling nauseous and so desperately hoping that it’s not me, that it’s not me, that it’s not me.” --- Suzanne Collins, The Hunger Games

“Because who knows? Who knows anything? Who knows who's pulling the strings? Or what is? Or how? Who knows if destiny is just how you tell yourself the story of your life? Another son might not have heard his mother's last words as a prophecy but as drug-induced gibberish, forgotten soon after. Another girl might not have told herself a love story about a drawing her brother made. Who knows if Grandma really thought the first daffodils of spring were lucky or if she just wanted to go on walks with me through the woods? Who knows if she even believed in her bible at all or if she just preferred a world where hope and creativity and faith trump reason? who knows if there are ghosts (sorry, Grandma) or just the living, breathing memories of your loved ones, inside you, speaking to you, trying to get your attention by any means necessary? Who knows where the hell Ralph is? (Sorry, Oscar.) No one knows.

SO we grapple with the mysteries, each in our own way.” --- Jandy Nelson, I'll Give You the Sun

“Coop kissed me deeply, drawing my breath from me in a long, sweet ribbon. "Perhaps I haven't mentioned it, but I'm an expert when it comes to first steps."

Are you," I said. "Then tell me how."

You close your eyes," Coop answered, "and jump.” --- Jodi Picoult, Plain Truth

ქვევლის „სიცოცხლე/ცხოვრება“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

the sweet and the bitter of life; thread of life; cat – and – dog life; lead a dog’s life; lead a fast life; life is not all beer and skittles; take one’s life in both hands and eat it; live at fortune’s alms; the line of life; live and learn; live and let live; live on air; live on wind pudding;

Live at fortune’s alms (სხვის კმაყოფაზე ცხოვრება; სამადლოდ არსებობა)

“And my happiness needs no higher aim to vindicate it. My happiness is not the means to any end. It is the end. It is its own goal. It is its own purpose...

I am a man. this miracle of me is mine to own and keep, and mine to guard, and mine to use, and mine to kneel before!

I do not surrender my treasures, nor do I share them. The fortune of my spirit is not to be blown into coins of brass and flung to the winds as alms for the poor of the spirit. I guard my treasures: my thought, my will, my freedom. And the greatest of these is freedom.

I owe nothing to my brothers, nor do I gather debts from them. I ask none to live for me, nor do I live for any others. I covet no man's soul, nor is my soul theirs to covet.

I am neither foe nor friend to my brothers, but such as each of them shall deserve of me. And to earn my love, my brothers must do more than to have been born. I do not grant my love without reason, nor to any chance passer-by who may wish to claim it. I honor men with my love. But honor is a thing to be earned.

I shall choose my friends among men, but neither slaves nor masters. And I shall choose only such as please me, and them I shall love and respect, but neither command nor obey. And we shall join our hands when we wish, or walk alone when we so desire. For in the temple of his spirit, each man is alone. Let each man keep his temple untouched and undefiled. Then let him join hands with others if he wishes, but only beyond his holy threshold.” --- Ayn Rand, Anthem

Live on air (ჰაერით იკვებო)

“Lost opportunities, lost possibilities, feelings we can never get back. That's part of what it means to be alive. But inside our heads - at least that's where I imagine it - there's a little room where we store those memories. A room like the stacks in this library. And to understand the workings of our own heart we have to keep on making new reference cards. We have to dust things off every once in awhile, let in fresh air, change the water in the flower vases. In other words, you'll live forever in your own private library.” --- Haruki Murakami, Kafka on the Shore

“Did you hear about the rose that grew from a crack in the concrete? Proving nature's laws wrong, it learned to walk without having feet. Funny, it seems to by keeping it's dreams; it learned to breathe fresh air. Long live the rose that grew from concrete when no one else even cared.” Tupac Shakur, --- The Rose That Grew from Concrete

“The heaviest of burdens crushes us, we sink beneath it, it pins us to the ground. But in love poetry of every age, the woman longs to be weighed down by the man's body. The heaviest of burdens is therefore simultaneously an image of life's most intense fulfillment. The heavier the burden, the closer our lives come to the earth, the more real and truthful they become. Conversely, the absolute absence of burden causes man to be lighter than air, to soar into heights, take leave of the earth and his earthly being, and become only half real, his movements as free as they are insignificant. What then shall we choose? Weight or lightness?” --- Milan Kundera, The Unbearable Lightness of Being

“Live in each season as it passes; breathe the air, drink the drink, taste the fruit, and resign yourself to the influence of the earth.” --- Henry David Thoreau, Walden

ფრაზეოლოგიური ველის „დასასრული“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

call time on; beginning of the end; call it a day; ring out the old; at a dead end; at an end; be the end of the line/road; bring something to a close; bring something to an end; bring something to a climax; bring something to a dead end; end something up; put a stop to something; put an end to something; the sharp end; hop the twig; draw to a close; draw to an end;

SCRIPT “END”

განმარტება: Name of the event which occurs.

1. A Process comes to an end.
2. The project CAME TO A CLOSE.
3. Let the carnage END.

ხარისხი: Degree to which the event occurs.

დესკრიფცია: Depictive phrase describing the actor of the event.

ხანგრძლივობა: The amount of time it takes for the Process to end.

ახსნა: The Explanation for which the event ends.

სიხშირე: The number of times that the event is repeated.

1. Twice the peace march ENDED with a prayer.

მანერა: Manner of performing the event.

ლოკაცია: Where the event takes place.

შედეგი: Result for the event.

თარიღი: When the event ends.

Bring something to a dead end (ჩიხში შესვლა; გამოუვალი მდგომარეობა)

“Realizing the emptiness of a "spirituality" -- and of a "spiritual" nurture -- that remains in the clouds need not bring us or our children to a dead end. It is a turning point. Now we can begin to deepen our awareness of the genuine spirituality of life's humblest moments.” --- Jean Grasso Fitzpatrick,

Something More: Nurturing Your Child's Spiritual Growth

“You never asked. How would I like you to kill it? You are a captain in the Red Army, for goodness’ sake. What do they teach you there?” “How to kill human beings. Not mice.” She barely touched her

food. “Well, throw a grenade at it. Use your rifle. I don’t know. But do something.” Alexander shook his head. “You went out into the streets of Leningrad while the Germans were throwing five-hundred-kilo bombs that blew arms and legs off the women standing ahead of you in line, you stood fearless in front of cannibals, you jumped off a moving train to go and find your brother, but you are afraid of mice?” “Now you got it,” Tatiana said defiantly. “It doesn’t make sense,” Alexander said. “If a person is fearless in the big things—” “You’re wrong. Again. Are you done with your questions? Anything else you want to ask? Or add?” “Just one thing.” Alexander kept his face serious. “It looks like,” he said slowly, his voice calm, “we’ve found three uses for that too-high potato countertop I built yesterday.” And he burst out laughing. “Go ahead, laugh,” Tatiana said. “Go ahead. I’m here for your amusement.” Her eyes twinkled. Putting his own plate on the bench, Alexander took the plate out of her hands and brought her to him to stand between his legs. Reluctantly she came. “Tania, do you have any idea how funny you are?” He kissed her chest, looking up at her. “I adore you.” “If you really adored me,” she said, trying to twist herself out of his arms, unsuccessfully, “you wouldn’t be sitting here idly flirting when you could be militarizing that cabin.” Alexander stood up. “Just to point out,” he said, “it’s not called flirting once you’ve made love to the girl.” After Alexander went inside, a smiling Tatiana sat on the bench and finished her food. In a few minutes he emerged from the cabin holding his rifle in one hand, his pistol in the other, and a bayonet attachment between his teeth. The dead mouse was swinging at the end of the bayonet. He spoke out of the corner of his mouth. “How did I do?” Tatiana failed to keep a straight face. “All right, all right,” she said, chortling. “You didn’t have to bring out the spoils of war.” “Ah, but I know you wouldn’t believe in a dead mouse unless you saw it with your own eyes.” “Will you stop quoting me back to me? Shura, you tell me, I will believe it,” said Tatiana. “Now, go on, get out of here with that thing.” “One last question.” “Oh, no,” said Tatiana, covering her face, trying not to laugh. “Do you think this dead mouse is worth the price of a...killed mouse?” “Will you just go?” Tatiana heard his boisterous laughter all the way to the woods and back.” --- Paullina Simons, *The Bronze Horseman*

ფრაზეოლოგიური ველის „დასასრული“ ქვეველებს წარმოადგენს „სიკვდილი“ და „სიკვდილის მოახლოება“.

ფრაზეოლოგიური ველის „სიკვდილი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

<p>answer the final summons; assume room temperature; bite the big one; breathe one’s last; buy the farm; bite the dust; come to an untimely end; cash in one’s chips; come to a sticky end; count worms; die with one’s boots on; drop dead; depart this life; drop off the twig; end it (all); fall off one’s perch; kick the bucket; kick the calendar; give your life; go over the Big Ridge; give up the ghost; go to the big [location] in the sky; go bung; go for a Burton; go to a better place; go to, or head for, the last roundup; go the way of all flesh; go to one’s reward; gone on; hand in one’s dinner pail; have bought it; hop on the last rattler; join the great majority; join the choir invisible; lay down</p>

your life; meet one's death; meet one's end; meet your maker; snuff it; pass on into eternal life; pass away; pass on; pass in one's alley; peg out; pop one's clogs; push up daisies; ride the pale horse; shuffle off this mortal coil; take a dirt nap; take a last bow; turn up one's toes; up and die; take the last train to glory; go west; lead the apes in hell; go to a better place; fall asleep; died peacefully; drop like flies; a happy release; breathe one's last; kiss of death; slip one's breath; join the angels' join the majority; join the great majority; give up the ghost; the great enemy; the last enemy; the great divide; quit the stage; gasp out one's life; loose one's life; yield the life; yield up one's breath; draw one's last breath;

SCRIPT "DEATH"

განმარტება: The words in this frame describe the death of a Protagonist. A Cause of death may also be expressed obliquely.

1. The machine was not switched off, but Mr. Lavelle **DIED** of natural causes, police said.
2. To avenge the **DEATH** of a son is not hasty work, if he is to be honored.

მოვლენა: Identifies the larger event in which the Protagonist dies, i.e. changes from living to dead.

1. The pilot **DIED** in the crash

დესკრიპტორი: Denotes the state of the Protagonist as the death occurred.

1. I think he **DIED** happy.

ახსნა: Explanation expresses any object or eventuality that brings about the Protagonist's death.

1. The cat **DIED** of old age.
2. The children **PERISHED** from hunger.

მანერა: Any description of the event which is not covered by more specific FEs, including force (hard, softly), secondary effects (quietly, loudly), and general descriptions comparing events (the same way).

1. He **DIED** horribly; I won't describe it.

ლოკაცია: Indicates where the death takes place.

1. Your father **PASSED AWAY** in his hospital bed.

შედეგი: Indicates what occurs as the result of the death of the Protagonist.

1. If we don't find something soon, we'll all **STARVE** to death.

თარიღი/დრო: Denotes when the dying or killing occurs.

1. Your father **PASSED AWAY** about four minutes ago.
2. He sadly **PASSED AWAY** in 1962 because of severe cerebrovascular disease.

Kick the calendar(წაიღო წერილი)

“Five years ago your brother Lymond was found to have been selling his own country for years: he’s been kicked from land to land committing every crime on the calendar and now he’s back here, God forgive him, with filthier habits and a nastier mind than he set out with.” ---Dorothy Dunnett, *The Game of Kings*

“From a nitty-gritty, practical standpoint, here is the drill that can get you there: **Loose Papers** Pull out all miscellaneous scraps of paper, business cards, receipts, and so on that have crept into the crevices of your desk, clothing, and accessories. Put it all into your in-basket for processing. **Process Your Notes** Review any journal entries, meeting notes, or miscellaneous notes scribbled on notebook paper. List action items, projects, waiting-fors, calendar events, and someday/ maybes, as appropriate. File any reference notes and materials. Stage your “Read/Review” material. Be ruthless with yourself, processing all notes and thoughts relative to interactions, projects, new initiatives, and input that have come your way since your last download, and purging those not needed. **Previous Calendar Data** Review past calendar dates in detail for remaining action items, reference information, and so on, and transfer that data into the active system. Be able to archive your last week’s calendar with nothing left uncaptured. **Upcoming Calendar** Look at future calendar events (long- and short-term). Capture actions about arrangements and preparations for any upcoming events. **Empty Your Head** Put in writing (in appropriate categories) any new projects, action items, waiting-fors, someday/maybes, and so forth that you haven’t yet captured. **Review “Projects” (and Larger Outcome) Lists** Evaluate the status of projects, goals, and outcomes one by one, ensuring that at least one current kick-start action for each is in your system. **Review “Next Actions” Lists** Mark off completed actions. Review for reminders of further action steps to capture. **Review “Waiting For” List** Record appropriate actions for any needed follow-up. Check off received items. **Review Any Relevant Checklists** Is there anything you haven’t done that you need to do? **Review “Someday/Maybe” List** Check for any projects that may have become active and transfer them to “Projects.” Delete items no longer of interest. **Review “Pending” and Support Files** Browse through all work-in-progress support material to trigger new actions, completions, and waiting-fors. **Be Creative and Courageous** Are there any new, wonderful, hare-brained, creative, thought-provoking, risk-taking ideas you can add to your system?” --- David Allen, *Getting Things Done: The Art of Stress-Free Productivity*

Join the choir invisible (სული განუტევა)

“O may I join the choir invisible
Of those immortal dead who live again
In minds made better by their presence; live
In pulses stirred to generosity,

In deeds of daring rectitude...” ---George Eliot, O May I Join the Choir Invisible! And Other Favourite Poems

“You hear stories like that all your life and think: cool, a ghost bus. But now we have to look at this stuff analytically... a ghost bus?! The “ghost” of a motor vehicle? A public conveyance, presumably, which didn't head towards the light, move on to join the choir invisible in... bus heaven, the great terminus in the sky, where all good buses go when they... I don't know, break down, but instead is doomed to ... drive eternally the streets of Earth! How can there be a ghost bus?!” --- Paul Cornell, London Falling

Pass in one's alley (გარდაცვალება)

“It was now autumn, and I made up my mind to make, before winter set in, an excursion across Normandy, a country with which I was not acquainted. It must be borne in mind that I began with Rouen, and for a week I wandered about enthusiastic with admiration, in that picturesque town of the Middle Ages, in that veritable museum of extraordinary Gothic monuments.

Well, one afternoon, somewhere about four o'clock, as I happened to be passing down an out-of-the-way by-street, in the middle of which flowed a deep river, black as ink, named the Eau de Robec, my attention wholly directed to examining the bizarre and antique physiognomy of the houses, was all of a sudden attracted by the sight of a series of shops of furniture brokers, one after the other, from door to door along the street. Ah! these second-hand brokers had well chosen their locality, these sordid old traffickers of bric-a-brac, in this fantastic alley leading up from stream of that sinister dark water, under the steep pointed overhanging gables of tiled roofs and projecting shingle eaves, where the weathercocks of the past still creaked overhead. ("Who Knows?") --- Guy de Maupassant, Ghostly By Gaslight

“I lived like a man who wanted to die but who had no courage to do it himself. I walked black streets and alleys alone; I passed out in cabarets. I backed out of two duels more from apathy than cowardice and truly wished to be murdered. And then I was attacked. It might have been anyone-and my invitation was open to sailors, thieves, maniacs, anyone. But it was a vampire. He caught me lust a few steps from my door one night and left me for dead, or so I thought.” --- Anne Rice, Interview with the Vampire

“What must it be like, Maureen wondered, to be that size? To be that strong? To know you can show your back to every dark stairwell, doorway, and alley. To have people stare at their shoes and not at

your tits when you caught them looking. For people to step aside and not “accidentally” brush up against you when they passed in close quarters. What’s it like to be that big instead of five-four, a hundred pounds, and female? For one week, for one day, I wanna be that size. A guy that size.” --- Bill Loehfelm, *The Devil She Knows*

Give up the ghost (მოკვდა; წაიღო წერილი)

“So we gave up. I'd finally had enough of chasing after a ghost who did not want to be seen. We'd failed, maybe, but some mysteries aren't meant to be solved.” John Green, *Looking for Alaska*

“Sometimes, upon waking, the residual dream can be more appealing than reality, and one is reluctant to give it up. For a while, you feel like a ghost -- Not fully materialized, and unable to manipulate your surroundings. Or else, it is the dream that haunts you. You wait with the promise of the next dream.” ---Craig Thompson, *Blankets*

“He fills me with horror and I do not hate him. How can I hate him, Raoul? Think of Erik at my feet, in the house on the lake, underground. He accuses himself, he curses himself, he implores my forgiveness!...He confesses his cheat. He loves me! He lays at my feet an immense and tragic love. ... He has carried me off for love!...He has imprisoned me with him, underground, for love!...But he respects me: he crawls, he moans, he weeps!...And, when I stood up, Raoul, and told him that I could only despise him if he did not, then and there, give me my liberty...he offered it...he offered to show me the mysterious road...Only...only he rose too...and I was made to remember that, though he was not an angel, nor a ghost, nor a genius, he remained the voice...for he sang. And I listened ... and stayed!...That night, we did not exchange another word. He sang me to sleep.” ---Gaston Leroux, *The Phantom of the Opera*

Yield up one’s breath (სული დალია მის ხელში)

“Still, he moved slowly, taking his time as much to prolong this moment as to gauge her reaction. He laid his hands on her hips as the rain beat and splashed, sliding them up her body, smooth and sexy as he lowered his head, paused - one long breath - then fit his mouth to hers. This, he thought as he took her face in his hands. Just this, so worth the wait. Soft, sweet, a yielding tremor, and her arms came up to wrap around his waist, to draw him into her.” ---Nora Roberts, *The Next Always*

“Through the intimacy of our relationship, you are being transformed from the inside out. As you keep your focus on Me, I form you into the one I desire you to be. Your part is to yield to My creative work in you, neither resisting it nor trying to speed it up. Enjoy the tempo of a God-breathed life by

letting Me set the pace. Hold My hand in childlike trust, and the way before you will open up step by step.” ---Sarah Young, Jesus Calling: Enjoying Peace in His Presence

“Human, witch, goblin, or whatever, a kiss is what it is created from. Every moment, every heartache, every breath of fear and passion and longing was all wound up in this one kiss. It was more feeling than any word could express.” --- Cyndi Goodgame, Yield

ფრაზეოლოგიური ველი აერთიანებს იმ ელემენტებს, რომელთა სემანტიკური სტრუქტურის ბირთვულ სემას წარმოადგენს „სიკვდილი, როგორც დამდგარი ფაქტი“. აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ველის შემადგენლობა მრავალფეროვანია როგორც ინგლისურ, ისე ქართულ ენაში, მაგალითად: სულის განტევება; სულის უფლისათვის მიბარება; სულის ამოდრომა; სულის აღმოხდომა; გარდაცვალება; ცხოვრების დატოვება; გაღმა გასვლა; მარილზე გასვლა; ბავშვების დაობლება; შავები ჩააცვა ცოლ-შვილს. აღნიშნული ერთეულების ერთი ჯგუფის სემანტიკური სტრუქტურის ბირთვს ქმნის სული ან სულის სახეცვლილება, რაც ქრისტიანული რელიგიის გავლენის დასტურია ენასა და ცნობიერებაზე - იგულისხმება ისეთი ფრაზეოლოგიური ერთეულები, როგორცაა: სულის განტევება; სულის უფლისათვის მიბარება; გარდაცვალებადა ა.შ. ფრაზეოლოგიური ველის „სიკვდილის მოახლოება“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

done for; be fading away; one's days are numbered; have one foot in the grave (age); one's hour has come; on one's last legs; not long for this world; one's number is up; at death's door; dance with death; gamble with your life; at the point of death; at death's door; on the verge of the grave; one foot in the grave; on one's last legs; on one's last pins; will not live through the night /until daylight; within an inch of death; mortal hour; death-bed; die by inches; within an inch of death; be at one's last gasp; have one foot in the grave; passing bell; in the jaws of death; hang on to life by the kin of one's teeth; be on the verge of death;

Mortal hour (სიკვდილის დრო; სიკვდილის მოახლოება)

“You said you were going for a walk!? What kind of walk takes six hours?”

"A long one?" ---Cassandra Clare, City of Glass

“Can a mortal ask questions which God finds unanswerable? Quite easily, I should think. All nonsense questions are unanswerable. How many hours are in a mile? Is yellow square or round?”

Probably half the questions we ask - half our great theological and metaphysical problems - are like that.” --- C.S. Lewis, A Grief Observed

“Two hours. More than enough time to kidnap a man. Or to slice his throat, bury him in the forest, and steal his magic project. How the hell did de Harven fit into it? Did he surprise the thieves? Of course, Adam Kamen could've killed his uber-bodyguard and bolted with the goods. Because he was secretly a ninja, adept at mortal combat and vanishing into thin air. Yes, that was it. Case solved.” --- Ilona Andrews, Magic Slays

Be on the verge of death (სიკვდილის პირა)

“Thalia had been turned into a pine tree when she was 12. Me... well, i was doing my best not to follow her example. I had nightmares about what Poseidon might turn me into if i were ever in the verge of death—plankton, maybe. Or a floating patch of kelp.” --- Rick Riordan, The Sea of Monsters

“Really love him, I mean," Geilie persisted. "Not just to bed him; I know you want that, and he does too. They all do. But do you love him?"

Did I love him? Beyond the urges of the flesh? The hole had the dark anonymity of the confessional, and a soul on the verge of death had no time for lies.

"Yes," I said, and laid my head back on my knees.

It was silent in the hole for some time, and I hovered once more on the verge of sleep, when I heard her speak once more, as though to herself.

"So it's possible," she said thoughtfully.” ---Diana Gabaldon, Outlander

“The books we need are of the kind that act upon us like a misfortune,that makes us suffer like the death of someone we love more than ourselves, that make us feel as though we were on the verge of suicide,lost in a forest remote from all human habitation” ---Franz Kafka, The Trial

ფრაზეოლოგიური ველი აერთიანებს იმ ელემენტებს, რომელთა სემანტიკური სტრუქტურის ბირთვულ სემას წარმოადგენს „სიკვდილის მოახლოება“. აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ველის შემადგენლობა მრავალფეროვანია როგორც ინგლისურ, ისე ქართულ ენაში, მაგალითად: უკანასკნელ დღეშია; ფეხზე ბატკანი ჰყავს გამობმული; სიკვდილის ბუზი დააჯდა; ესტუმრა მიქელ-გაბრიელი; სასიკვდილო სარეცელზეა, მისი დრო დათვლილია; მისი დღეები დათვლილია -Breathe one's last; At death's door; One's number is up; Dead man walking და ა. შ.

Breathe one's last (მისი დრო დათვლილია)

“The 3 types of terror: The Gross-out: the sight of a severed head tumbling down a flight of stairs, it's when the lights go out and something green and slimy splatters against your arm. The Horror: the unnatural, spiders the size of bears, the dead waking up and walking around, it's when the lights go out and something with claws grabs you by the arm. And the last and worse one: Terror, when you come home and notice everything you own had been taken away and replaced by an exact substitute. It's when the lights go out and you feel something behind you, you hear it, you feel its breath against your ear, but when you turn around, there's nothing there...”--- Stephen King

“I'll love you until my very last breath. Every beat of my heart is yours. I don't want to die without you knowing that.” ---Kiera Cass, The One

“Mythologically speaking, if there's anything I hate worse than trios of old ladies, it's bulls. Last summer, I fought the Minotaur on top of Half-Blood Hill. This time what I saw up there was even worse: two bulls. And not just regular bulls - bronze ones the size of elephants. And even that wasn't bad enough. Naturally they had to breathe fire, too.” ---Rick Riordan, The Sea of Monsters

ფრეიმის „ასაკი“ ლექსიკალიზაცია ხდება ისეთი ფრაზეოლოგიური ველების მეშვეობით, როგორცაა: „ახალგაზრდობა“, „შუახნის ასაკი“, „სიბერე“.

SCRIPT “AGE”

განმარტება: An Entity has existed for a length of time, the Age. The Age can be characterized as a value of the age Attribute, or a Degree modifier may express the deviation of the Age from the norm. The Expressor exhibits qualities of the age of the Entity.

1. This building is twenty thousand years OLD.
2. My grandpa is really OLD
3. Junior is only five weeks OLD.
4. A cunning OLDISH voice called out from the crowd.
5. His AGE was 23 at the time.
6. People of AGE 55 or older should consult their physician.
7. I have a 13-year-OLD cousin.
8. My grandma is OLD.
9. She is 45 years of AGE.
10. Billy is 13.

ხარისხი: A quantity or other characterization of the Entity's age.

ატრიბუტი: The feature of an Entity which is a function of the amount of time that the Entity has existed.

ხარისხი: A modifier expressing the deviation of the Age from the norm.

1. "Who's there?" she barked. "Ensign Kim, ma'me," the YOUNGISH voice of Voyager's young Harry Kim came over the comm. line. "

გარემოებები: Some specification of the circumstances under which the Entity has a particular Age.

დესკრიპტორი: A characteristic of the Entity.

ხანგრძლივობა: Duration denotes the length of time from the beginning of a continuous situation to its end. In many cases, the continuous situation is a dynamic action which is ongoing, while in others it is simply an undifferentiated state.

SCRIPT "CALENDRIC UNIT – AGE"

განმარტება: Words in this frame name the different parts of the calendric cycle, both man-made and natural. The Unit (e.g. Tuesday) specifies some time period as part of a specific larger temporal Whole (Tuesday of next week), or may be resolved to an exact time span by a Relative_time (next Tuesday).

1. Jo's mother will visit on this coming TUESDAY.
2. On APRIL 2 , she finally found her mother.
3. I 'll come back in APRIL .DNI

Most members of this frame can be used with iterative events, either with a plural Unit (on Tuesdays), or marked with every (every April).

1. On Tuesday and Thursday AFTERNOONS , we have tea .
2. On TUESDAYS , we have tea . INI

Words of this frame often occur in a non-lexical construction that uses some Calendric unit expressions to establish when an event occurred. To capture this information, we use the extra-thematic FEs Landmark period and Trajectory event on the second layer, as in the following:

1. Last TUESDAY she said I 'd have to come back.
2. Last TUESDAY she said I 'd have to come back.

We do not use these frames for cases where the temporal relationship is introduced by an overt word of the Temporal collocation frame (like on, in, at, before, etc.). Most lexical units of this frame occur in this construction, with or without requiring a Relative time.

There are a number of non-lexical constructions that evoke this frame, including date constructions (the third, May 5), decade constructions, year constructions (1975, 24 BCE, 10 AH, year 19, etc.), and time-of-day constructions. Although not annotated in this frame, examples such as the following show that the FEs Unit and Whole are quite appropriate:

1. The 4th of April dawned clear and cold.

2. December 11 was when Alex finally left.
3. The 23rd will be snowy.
4. Nothing much happened in the 90s, did it?

As described above for the lexical targets that evoke this frame, some non-lexical versions of the frame may also occur in a non-lexical temporal collocation construction:

1. No-one has forgotten what happened the 5th of November!
2. No-one has forgotten what happened the 5th of November!

Words in this frame figure into a variety of temporal schemas, realized as constructions, primarily cases in which the Calendric unit serves as a Landmark period in the Temporal collocation frame. There are families of constructions in which these words occur, including ones in which weekday names combine with day part names using particular prepositions (e.g. on Wednesday morning, on Wednesday, but in the morning) and ones in which calendric terms fill the slots in multi-word expressions such as N-after-N (e.g. day after day), N-by-N (e.g. week by week), N-to-N (e.g. month to month), etc. More can be found on these in Fillmore (2002). Note, also, the connection between this frame and Frequency, specifically that many iterative adjectives and adverbs are based on calendric terms (e.g. daily, weekly, monthly, etc.).

1. Jo's mother will visit this coming TUESDAY.

ერთეული: The Calendric unit that is denoted.

1. Jo fled in the early MORNING of Sunday December 15.
2. These last two WEEKS, I just keep getting myself into trouble .

პერიოდი: The time-expression that is used to establish when the Trajector_event occurred. This FE, when present, always occurs on the second layer.

1. Turn in your expense reports next APRIL.

This frame is not to be used when the relationship between a time expression and an event is overtly expressed by a target of the Temporal collocation frame, as in the following, which differs from the preceding sentence only in the use of by:

1. Turn in your expense reports by next APRIL .

სახელწოდება: Name is used for the name of a day (month, etc.). Note that only the word (or words) that is the name is (are) tagged, not the target word.

1. Labor DAY is just around the corner.
2. January is Black History MONTH.
3. Today was my school's cut DAY.

Republicans have indicated they plan to make Kerry's positions an election YEAR issue.

მოვლენა: An event that is located by the Calendric unit expression.

1. Last NOVEMBER , they selected a new president.
2. Over last NOVEMBER , they selected a new president.

ფრაზეოლოგიური ველის „ახალგაზრდობა“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

knee-high to a grasshopper; an old head on young shoulders; a wise head on young shoulders; tender age of; young blood; one's salad days; babe in arms; babe in the woods; come of age;

Young Blood (ახალგაზრდა)

“It's true that adventures are good for people even when they are very young. Adventures can get in a person's blood even if he doesn't remember having them.” ---Eva Ibbotson, *The Secret of Platform 13*

ფრაზეოლოგიური ველის „შუახნის ასაკი“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

mutton dressed as lamb; to be of a certain age; be past one's prime; no spring chicken; autumn years;

To be of a certain age (შუა ხნის ასაკში)

“Reading, after a certain age, diverts the mind too much from its creative pursuits. Any man who reads too much and uses his own brain too little falls into lazy habits of thinking.” ---- Albert Einstein

“Memory is a funny thing. When I was in the scene, I hardly paid it any mind. I never stopped to think of it as something that would make a lasting impression, certainly never imagined that eighteen years later I would recall it in such detail. I didn't give a damn about the scenery that day. I was thinking about myself. I was thinking about the beautiful girl walking next to me. I was thinking about the two of us together, and then about myself again. It was the age, that time of life when every sight, every feeling, every thought came back, like a boomerang, to me. And worse, I was in love. Love with complications. The scenery was the last thing on my mind.” Haruki Murakami, *Norwegian Wood*

“There is a certain part of all of us that lives outside of time. Perhaps we become aware of our age only at exceptional moments and most of the time we are ageless.” ---Milan Kundera

ფრაზეოლოგიური ველის „სიბერე“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

young at heart; live on borrowed time; get on in years; not as young as one used to be; long in the tooth; be on its last legs; evening of life; be past it; advanced in years; along in years; get gray hairs; well up in years; late in life; There's life in the old dog yet; old battle-axe; old geezer; There's many a good tune played on an old fiddle; old maid; over the hill; ripe old age; be as old as the hills; a dirty old man; be as old as Methuselah; late in life; old chap; one's old Dutch; green old age; have one foot

in the grave (age); sewn to the sky.

Old geezer (ბებერი კაცი)

“FROZEN DREAM”

I'll take the dream I had last night

And put it in my freezer,

So someday long and far away

When I'm an old grey geezer,

I'll take it out and thaw it out,

This lovely dream I've frozen,

And boil it up and sit me down

A dip my old cold toes in.” --- Shel Silverstein, A Light in the Attic

Ripe old age (მოწიფულობის ასაკი)

“When we try to understand something, more often than not, we kill it, and now I can feel the dangers of this encroaching on me: cynicism, bitterness, and infinite sadness...It's impossible to live if you're too aware, too thoughtful. Take nature for example: everything that lives happily and too a ripe old age is not very intelligent. Tortoises live for centuries, water's immortal, and Milton Friedman's still alive.” ---Martin Page, How I Became Stupid

“At the ripe old age of seventeen, Donna had decided that "happily ever after" didn't exist for freaks like her.” Karen Mahoney, The Iron Witch

“Do the thing you love to do. Hank Williams died at the ripe old age of twentynine. Stevie Ray Vaughan at thirty-five. Jesus at thirtythree. Don't think you're special and the Lord's gonna bless you with time.” ---Jill S. Alexander, Paradise

ფრაზეოლოგიური ველის „დროულად“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

be in the right place at the right time; on the dot; in due course; in due time; in good time; in the course of time; in time; right on time; the time is ripe; time for someone or something; beat the clock; on the stroke;

On the stroke (საჭირო დროს საჭირო ადგილას)

“The Chinese use two brush strokes to write the word 'crisis.' One brush stroke stands for danger; the other for opportunity. In a crisis, be aware of the danger--but recognize the opportunity.” --- John F. Kennedy

“My father had taught me to be nice first, because you can always be mean later, but once you've been mean to someone, they won't believe the nice anymore. So be nice, be nice, until it's time to stop being nice, then destroy them.” Laurell K. Hamilton, *A Stroke of Midnight*

“Want to play baseball?” she asked. Shane’s eyes opened, and he stopped stroking her hair. “What?” “First base,” she said. “You’re already there.” “I’m not running the bases.” “Well, you could at least steal second.” “Jeez, Claire. I used to distract myself with sports stats at times like these, but now you’ve gone and ruined it.” --- Rachel Caine, *The Dead Girls' Dance*

ფრაზეოლოგიური ველის „არადროულად“ კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

a day late and a dollar short; Time and tide wait for no man; too little, too late; late in the day; at the eleventh hour; ship has sailed; it’s early days (yet); ahead of time; in the wrong place at the wrong time; Better late than never;

Time and tide wait for no man (დრო არ იცდის)

“Time and tide wait for no man.” --- Stephen King

“the first riddle of the universe: asking, when is a man not a man?: telling them take their time, yungfries, and wait till the tide stops (for from the first his day was a fortnight) and offering the prize of a bittersweet crab, a little present from the past, for their copper age was yet un-minted, to the winner. One said when the heavens are quakers, a second said when Bohemeand lips, a third said when he, no, when hold hard a jiffy, when he is a gnawstick and detarmined to, the next one said when the angel of death kicks the bucket of life, still another said when the wine's at witsends, and still another when lovely wooman stoops to conk him, one of the littliest said me, me, Sem, when pappa papared the harbour, one of the wittiest said, when he yeat ye abblokooken and he zmear he zelf zo zhooen, still one said when you are old I'm grey fall full wi sleep, and still another when wee deader walkner, and another when he is just only after having being semisized, another when yea, he hath no mananas, and one when dose pigs they begin now that they will flies up intil the looft. All were wrong, so Shem himself, the doctator, took the cake, the correct solution being — all give it up? — when he is a — yours till the rending of the rocks, — Sham.” ---James Joyce

“Time and Tide wait for no man” ---Geoffrey Chaucer

„დროის“ კონცეპტის შორეული პერიფერია წარმოდგენილია ისეთი ფრეიმებით, როგორცაა: „დროის ციკლური სტრუქტურული ორგანიზაცია“, „დროში მიმდინარეობა“, „პერიოდი“;

„დროის ციკლური სტრუქტურული ორგანიზაციის“ ფრეიმის ლექსიკალიზაცია ხდება იმ ფრაზეოლოგიური ველების მეშვეობით, რომელთა ელემენტების სემანტიკურ

სტრუქტურაში წარმოდგენილია „განმეორებითობის/სიხშირის სხვადასხვა ხარისხის“, „დროში მიმდინარეობის“, „დროის პერიოდის თვისებრივი მარკერები“, „დროის ციკლური სტრუქტურული ორგანიზაციის“ ფრეიმის ლექსიკალიზაცია ხდება „განმეორებითობის“, „დროში მიმდინარეობის“, „პერიოდის“ ფრაზეოლოგიური ველებით; „განმეორებითობის“ ფრაზეოლოგიური ველის კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

from time to time; half the time; now and then; every once in a while; at one time or another; every time one turns around; every now and again/then; every so often; all the time; all along; day and night; morning, noon, and night; many (and many)’s the time; from day to day; day-to-day; day in and day out; day after day; with every (other) breath; again and again; like clockwork; now and then; time after time; time and (time) again; over and over; again and again; once in a blue moon; once in a lifetime; at no time; never in the million years;

Every time one turns around (მუდმივად)

“I couldn’t tell the difference between the two of you anymore!” he roared.

I smashed my fist into his face. Lies roll off us. It’s the truths we work hardest to silence.

Then you weren’t looking hard enough! I’m the one with boobs!”

I know you’re the one with boobs! They’re in my fucking face every fucking time I turn around!” ---

Karen Marie Moning, Bloodfever

“He goes directly to the ballroom, making his way to the center of the dance floor. He takes Celia’s arm, spinning her away from Herr Thiessen.

Marco pulls her to him in an emerald embrace, so close that no one distinction remains between where his suite ends and her gown begins. To Celia there is suddenly no one else in the room as he holds her in his arms. But before she can vocalize her surprise, his lips close over hers and she is lost in wordless bliss.

Marco kisses her as though they are the only two people in the world. The air swirls in a tempest around them, blowing open the glass doors to the garden with a tangle of billowing curtains. Every eye in the ballroom turns in their direction. And then he releases her and walks away. By the time Marco leaves the room, almost everyone has forgotten the incident entirely. It is replaced by a momentary confusion that is blamed on the heat or the excessive amounts of champagne. Herr Thiessen cannot recall why Celia has suddenly stopped dancing, or when her gown has shifted to its current deep green. “Is something wrong?” he asks, when he realizes that she is trembling.” --- Erin Morgenstern, The Night Circus

Like clockwork (საათივით აწყობილი; რეგულარული)

“Trains are great dirty smoky things,” said Will. “You won't like it.”

Tessa was unmoved. “I won't know if I like it until I try it, will I?”

“I've never swum naked in the Thames before, but I know I wouldn't like it.”

“But think how entertaining for sightseers,” said Tessa, and she saw Jem duck his head to hide the quick flash of his grin.” ---Cassandra Clare, Clockwork Prince

“Look at him. The face of a bad angel and eyes like the night sky in Hell. He's very pretty, and vampires like that. I can't say I mind either.” --- Cassandra Clare, Clockwork Angel

Never in the million years (დაუჯერებელი; წარმოუდგენელი)

“Everything is more complicated than you think. You only see a tenth of what is true. There are a million little strings attached to every choice you make; you can destroy your life every time you choose. But maybe you won't know for twenty years. And you'll never ever trace it to its source. And you only get one chance to play it out. Just try and figure out your own divorce. And they say there is no fate, but there is: it's what you create. Even though the world goes on for eons and eons, you are here for a fraction of a fraction of a second. Most of your time is spent being dead or not yet born. But while alive, you wait in vain, wasting years, for a phone call or a letter or a look from someone or something to make it all right. And it never comes or it seems to but doesn't really. And so you spend your time in vague regret or vaguer hope for something good to come along. Something to make you feel connected, to make you feel whole, to make you feel loved.” Charlie Kaufman, Synecdoche, New York: The Shooting Script

“This is, by far, the craziest shit I have ever seen,” Kenji says. “I really never would've believed it. Not in a million years.”

“It's like a soap opera... But with worse acting.”

“I think it's kind of sweet...” Tahereh Mafi, Ignite Me

“If you were mine, I would never have broken up with you, not in a million years.” ---Jenny Han, To All the Boys I've Loved Before

„დროში მიმდინარეობის“ ფრაზეოლოგიური ველის კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

all at once; at the same time; in time with something; one at a time.

SCRIPT “LOCATION IN TIME”

განმარტება: The word(s) in this frame detail a particular moment in time. These often occur with demonstratives such as this and that.

1. Late that DAY, 1776, America declared sovereignty.

კონკრეტული დრო: The particular, salient point in time. If a specified time is present, it is the focal time. Otherwise, the unit is the focal time. If there is an appositive that specifies an entity that it not necessarily larger than the target.

1. I didn't see it at that TIME.
2. The TIME is 10:00.
3. That DAY, Dec. 7th, will live in infamy.

დესკრიპტორი: A Descriptor is any characterization or description of the point in time.

WWII was a strange TIME to be an American.

დროის კონკრეტული მონაკვეთის სახელწოდება: Name denotes the name of the particular point in time.

1. Make sure you lock the doors at closing TIME.
2. The last DAY of June, market crashed.
3. It is TIME to go.
4. What TIME of day is it?
5. On that DAY, 1449, a battle raged.

All at once (ერთდროულად)

“As he read, I fell in love the way you fall asleep: slowly, and then all at once.” ----John Green, The Fault in Our Stars

“This life is what you make it. No matter what, you're going to mess up sometimes, it's a universal truth. But the good part is you get to decide how you're going to mess it up. Girls will be your friends - they'll act like it anyway. But just remember, some come, some go. The ones that stay with you through everything - they're your true best friends. Don't let go of them. Also remember, sisters make the best friends in the world. As for lovers, well, they'll come and go too. And baby, I hate to say it, most of them - actually pretty much all of them are going to break your heart, but you can't give up because if you give up, you'll never find your soulmate. You'll never find that half who makes you whole and that goes for everything. Just because you fail once, doesn't mean you're gonna fail at everything. Keep trying, hold on, and always, always, always believe in yourself, because if you don't, then who will, sweetie? So keep your head high, keep your chin up, and most importantly, keep smiling, because life's a beautiful thing and there's so much to smile about.” --- Marilyn Monroe

“Perhaps all the dragons in our lives are princesses who are only waiting to see us act, just once, with beauty and courage. Perhaps everything that frightens us is, in its deepest essence, something helpless that wants our love.” ---Rainer Maria Rilke, Letters to a Young Poet

„პერიოდის“ ფრაზეოლოგიური ველის კონფიგურაციას ქმნის შემდეგი ელემენტები:

devil of a time and the devil’s own time; have a thin time; have a rough time (of it); have a tough time (of it); a magic moment; have a rare old time; have a whale of a time; have the time of one’s life; have quite a time;

Devil of a time and the devil’s own time (დროის კარგვა)

“A lang, lang time ago...” MacPhee began, ignoring St.Vincent’s low groan, “there was a bonnie maid called Malvina. She was the betrothed of Oscar, the braw warrior who won her heart. Oscar bade his beloved tae wait for him while he went tae seek his fortune. But one black day Malvina received word that her lover had been killed in battle. He would lie forever in eternal rest in the faraway hills...lost in endless slumber...”

“God, I envy him,” St. Vincent said feelingly, rubbing his own dark-circled eyes.” ---Lisa Kleypas, Devil in Winter

“It is wonderful how much time good people spend fighting the devil. If they would only expend the same amount of energy loving their fellow men, the devil would die in his own tracks of ennui.” ---Helen Keller, The Story of My Life

დასკვნა

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია დასკვნის კითხვა-პასუხის ფორმით ჩამოყალიბება, ვინაიდან სწორედ აღნიშნული ფორმა ასახავს კვლევის სხვადასხვა ეტაპზე წამოჭრილ პრობლემათა გადაჭრის პროცესის თავისებურებას:

„რას უნდა ასახავდეს სამყაროს ენობრივი ხატი?“ - ხატის კონფიგურაციაში უნდა აღიბეჭდოს ადამიანთა პოზიციები, იდეალები, აღქმის პრინციპები, საქმიანობა, ღირებულებითი ორიენტაციები და სულიერი ორიენტირების თავისებურებები. ხატი, როგორც რთული, სტრუქტურირებული მთლიანობა, უნდა მოიცავდეს სამ ძირითად კომპონენტს: მსოფლმხედველობას, მსოფლალქმასა და მსოფლგანცდას.

თითოეული ენა ქმნის სამყაროს საკუთარ ხატს, რომლის შესაბამისადაც ახდენს ენის მატარებელი გამონათქვამის შინაარსის ორგანიზებას. ენა წარმოადგენს სამყაროს შესახებ ადამიანის ცოდნის ფორმირებისა და არსებობის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას. ასახავს რა რეალობას, ადამიანი სწორედ სიტყვაში აფიქსირებს შემეცნების შედეგებს. ენობრივი ფორმით დაფიქსირებული ცოდნის ჯამი წარმოადგენს იმ ფენომენს, რასაც ვუწოდებთ „სამყაროს ენობრივ რეპრეზენტაციას“ – „სამყაროს ენობრივ ხატს“.

„რა ტიპის ერთეულის კონსტრუირება უზრუნველყოფს სამყაროს ენისმიერი ხატის ადეკვატურ მოდელირებას?“

1. ერთეულმა უნდა ასახოს ხატთა სისტემა და ხატთა შორის არსებული კავშირი, კერძოდ: წარმოადგენს სამყაროსა და ადამიანზე, მათ შორის არსებულ კავშირზე (ადამიანის კავშირი ბუნებასთან, საზოგადოებასთან და ადამიანებთან) და ადამიანის კავშირი საკუთარ თავთან;
2. ერთეულში უნდა გამოვლინდეს მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის სპეციფიკა;
3. ერთეულში უნდა ფიქსირდებოდეს ლინგვისტურისა და ექსტრალინგვისტურის სინთეზი; სწორედ აღნიშნული სინთეზი წარმოადგენს ენის ჭეშმარიტი კვლევის საფუძველს;
4. ერთეული უნდა წარმოადგენდეს შემეცნებითი მოღვაწეობის საფუძველზე ფორმირებულ კონსტრუქტს, რომელშიც კოდირებულია სამყაროს „სახის“ მრავალრიცხოვანი დესკრიფცია;
5. ერთეული უნდა შედგებოდეს ისეთი კომპონენტებისაგან, როგორცაა: ენობრივი ცოდნა; ექსტრალინგვისტური ცოდნა (ცოდნა სიტუაციის კონტექსტისა და ადრესატის შესახებ); ზოგადი ფონური ცოდნა; ცოდნის აღნიშნულ სახეობათა

ერთიანობა, ადამიანის ცნობიერების ყველა ასპექტის ინტეგრირება ჯამში ქმნის ერთეულს, რომელიც ერთდროულად პიროვნულ-ინდივიდუალურიცაა და საზოგადოებრივ-სოციალურიც.

„რა პრინციპები უნდა იყოს ფუძემდებლური კონცეპტუალური სივრცის მოდელირებისას?“

1. მთელი უნდა შედგებოდეს არა ცალკეული, დამოუკიდებელი ნაწილისაგან, არამედ პირიქით, ცალკეული ნაწილის მნიშვნელოვნება უნდა გამომდინარეობდეს მთელის აგებულების კანონზომიერებიდან;
2. ყოველი ელემენტი, როგორც კონცეპტუალური სივრცის წევრი, უნდა განისაზღვრებოდეს სხვა ელემენტებით, სხვა სიტყვებით, სისტემა განსაზღვრავს მის ელემენტებს და პირიქით;
3. სივრცეში ელემენტთა ინტეგრაცია უნდა განხორციელდეს ენობრივ მნიშვნელობათა მთლიანობრივი და შინაარსობრივი ურთიერთგანსაზღვრულობის პრინციპების გათვალისწინებით;
4. კონცეპტუალურ სივრცე უნდა მართოს მთელისაგან ორგანული გამოყოფადობის კანონმა, რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ ერთმანეთს ორგანული მთელის წევრები თავიანთი ადგილის გათვალისწინებით.

„არის თუ არა საკმარისი სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურის ექსპლიკაციაზე, სიტყვის დენოტატური, სიგნიფიკატური და კონოტაციური მნიშვნელობების დაზუსტებაზე ორიენტირებული ანალიზი კანონზომიერებათა ჩამოყალიბებისათვის?“ - ბუნებრივია, - არა, ვინაიდან ამ ტიპის ანალიზი არ ითვალისწინებს იმ კონცეპტთა ძიებას, რომლებიც ერთიანდებიან ერთი ნიშნის გარშემო და განსაზღვრავენ ამ ნიშნის, როგორც კოგნიტური სტრუქტურის, არსებობას. ერთი შეხედვით, კონცეპტუალური ანალიზი სემანტიკურ ანალიზს ჰგავს, თუმცა სემანტიკური ანალიზის მიზანი სიტყვის ახსნაა, კონცეპტუალური ანალიზისა კი - სამყაროს შესახებ არსებული ცოდნის თავისებურების წარმოდგენა.

სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირება გულისხმობს ცნობიერების ენის მასალაზე კვლევას. აღნიშნული ტიპის კვლევა კი ცხადყოფს, რომ სამყაროს ენისმიერი ხატის მოდელირების პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია მხოლოდ პარადიგმათა სინთეზირებისა და სააზროვნო სივრცეთა ინტეგრაციის გზით.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ჰაიდგერი, მ.(1989). *ყოფიერება და დრო* თბილისი
- Величковский, Б. М.(1986). *Современная когнитивная психология*
- Звегинцев, В. А. (1996). *Мысли о лингвистике*. М. Изд. МГУ
- Кубрякова, Е.С. (2001). *Размышления о судьбах когнитивной лингвистики на рубежевеков*
- Кубрякова, Е.С. (1995). *Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века /Язык и наука конца 20 века*. М.: Институт языкознания РАН
- Куртанэ, Б.Д. (1871). *Некоторые общие замечания о языковедении и языке*
- Маслова, В.А. (2001). *Лингвокультурология* / В.А. Маслова. М.: Academia
- Маслова, В. А. (2004). *Когнитивная лингвистика*
- Barsalou, L.W. (1992). *Frames, concepts, and conceptual fields // Frames, fields, and contrasts*
- Barsalou, L.W. (1992). *Frames, concepts, and conceptual fields* in Lehrer A. & Kittay E. F. (eds.) *Frames, fields, and contrasts* Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Brinton, Laurel J. (2000). *The structure of modern English: a linguistic introduction*
- Borges, J.L. (1999). *Selected Poems* Edited by Alexander Coleman
- Corson, D. (1995) *Worldview, Cultural Values and Discourse Norms: The Cycle of Cultural Reproduction* International Journal of Intercultural Relations
- Coulson, S., & Oakley, T.(2000). *Blending basics Cognitive Linguistics* 11,
- Coulson, S. (2001). *Semantic Leaps; Frame –shifting and Conceptual Blending in*
- Croft W., & Cruse D.A. (2000). *Cognitive Linguistics*
- Croft W., & Cruse D.A. (2004): *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Cruse, D.A. (1991). *Prototype theory and lexical semantics // Meaning and prototypes*.
- Levin B., Pinker S. *lexical and conceptual semantics*. Cambridge
- De Mey, M. (1992). *The cognitive paradigm: An integrated understanding of scientific development*. Chicago: University of Chicago Press
- Dirven, R., & Verspoor M.(1998). *Cognitive Exploration of Language and Linguistics*. Amsterdam: Benjamins
- Duranti, A. (2013) *Linguistic Anthropology* Cambridge University Press

- Erickson, P.A., & Murphy L.D. (2003) *A History of Anthropological Theory* Pinker S., Levin B. (eds.), *Lexical and conceptual semantics*. Oxford: Blackwell
- Evans, V. (2013). *Language and Time A Cognitive Linguistics Approach*
- Fauconnier, G. (1994). *Mental Spaces. Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge: Cambridge University Press
- Fromm, E. (1941). *Escape from Freedom*
- Fedoseyev, P. N. (1978). *Philosophy in the System of World Views Dialectical Humanism*
- Fillmore, C. J. (1982). *Frame semantics. In Linguistics in the Morning Calm*. The Linguistic Society of Korea, Seoul: Hanshin
- Geeraerts, D. (1997). *Diachronic Prototype Semantics. A Contribution to Historical Lexicology*. Oxford: Clarendon Press
- Geeraerts, D. (1993). *Cognitive linguistics and the history of philosophical epistemology*. In Richard Geiger and Brygida Rudzka-Ostyn, eds., *Conceptualizations and mental processing in language 53–79*. Berlin: Mouton de Gruyter
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books *Ethos, World View, and the Analysis of Sacred Symbols*
- Gonzalez-Marquez., Coulson S., & Spivey M.J (2006). *Methods In Cognitive Linguistics*
- Günter, R. (1992). *The cognitive approach to natural language*. In Pütz, Martin (ed.) *Thirty Years of Linguistic Evolution*. Amsterdam: Benjamins
- Györi, G. (1996). *Historical aspects of categorization*. In: Casad, E.H. (ed.): *Cognitive Linguistics in the Redwoods The Expansion of a New Paradigm in Linguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter
- Györi, G. (2002): *Semantic change and cognition. Cognitive Linguistics*, 13, 1-44.
- Hampton, J. (1997). *Conceptual combination* In: Lamberts, K. & Shanks, D. (eds.): *Knowledge, Concepts and Categories* Cambridge, MA.: MIT Press
- Hart, C., & Luke D. 2007. *Cognitive Linguistics In Critical Discourse Analysis: Application And Theory Meaning Construction*. New York and Cambridge: Cambridge University Press
- Hatfield, G (1997). *The Workings of the Intellect: Mind and Psychology*
- Hayward, T. (1997). *Anthropocentrism: A Misunderstood Problem*. *Environmental Values* 6 (1)
- Heidegger, M. (1949). *Brief über den Humanismus (Letter on 'Humanism)*. Frankfurt *Die Sprache ist das Haus des Seins*

- Heit, E. (1997). *Knowledge and concept learning*. In: Lamberts, K., & Shanks, D. (eds.): *Knowledge, Concepts and Categories*. Cambridge, MA: MIT Press
- Hockett, Ch. F. (1958). *A course in Modern Linguistics*
- Holmes, A. (1967). *Phenomenology and the Relativity of World-Views*
- Houdé, O. (2008). *Dictionary of Cognitive Science: Neuroscience, Psychology, Artificial Intelligence, Linguistics, and Philosophy*
- Humboldt, W.V. (1988). *The diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind* Translated by Peter Heath. Cambridge, UK: Cambridge University. Press.
- Humboldt W. V. (1985) *Language and cultural philosophy*. M: Progress
- Hunt E., & Agnoli F. 1991. *The Whorfian hypothesis: A cognitive psychology perspective*. Psychological Review
- Huttar, G. L. *1977). *Worldviews, Intelligence, and Cross-Cultural Communication* Ethnic Studies 1
- Hymes D. (1974). *Studies in the History of Linguistics: Traditions and Paradigms*
- Jackendoff, R. (1991). *Parts and boundaries*
- Jackendoff, R. (1992). *What is a concept ? Frames, fields, and contrasts*
- Jackendoff, R. (1993). *Semantics and Cognition* 6th ed. Cambridge (Mass.): The MIT Press
- Jackendoff, R. (1993). *Semantics and cognition*
- Jackson H., Zé Amvela, E. (2000). *Words, Meaning, and Vocabulary*
- Johnson M. (1992). *Philosophical Implications of Cognitive Semantics*. Cognitive Linguistics.
- Jones, W. T. (1971). *Philosophical Disagreements and World Views*
- Jones, W. T. (1972). "World Views: Their Nature and Their Function." Current Anthropology 13
- Kearney M. (1975). *World View Theory and Study*
- Keesing R. (1976). *Worldview and Cultural Integration.*" In Cultural Anthropology: A Contemporary Perspective, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Lee D. (2002). *Cognitive Linguistics: An Introduction*
- Lakoff, G. (1977). *Linguistic gestalts*
- Lakoff, G. (1990). *The invariance hypothesis: Is abstract reason based on image schemas?* *Cognitive Linguistics* Chicago: University of Chicago Press

- Langacker, R.W. (1987). *Foundations of cognitive grammar*. Vol. 1. Theoretical prerequisites. Stanford
- Langacker, R. (1994). *Culture, Cognition, and Grammar*. Martin Pütz (ed.), *Language Contact and Language Conflict*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins
- Langacker, R. (1998). *Conceptualization, symbolization and grammar*
- Long, J. L. (1989). *World View and Meaning in Life*. M. A. Thesis, University of Houston
- Lucy, J. A. (1997). *Linguistic relativity*. *Annual Review of Anthropology* 26:291–312
- Molcar, C. C. (1986). *World View and Purpose in Life*. M. A. Thesis. California State University, Chico
- Oakley T. (1998). *Conceptual Blending, narrative discourse and rhetoric*
- Omazic M. (2005). *Cognitive Linguistic Theories in Phraseology*
- Osika, M. J. (1995). *Philosophy of Science, Psychology and World Hypotheses: Development and Validation of a World View Scale* (Constructivism and Scientism). Ph. D. Dissertation, The Fielding Institute
- Palmer G. B. (1996). *Toward a theory of cultural linguistics*. Austin: University of Texas Press
- Phillips C. (1996). *Order and Structure*
- Phillips C. (2001). *Levels of representation in the electrophysiology of speech perception*. Cognitive Science
- Redfield R. (1953). *The Primitive World and its Transformation* (1953)
- Risjord M. (1996). *Meaning, Belief, and Language Acquisition*. *Philosophical Psychology* 9 (4)
- Saunders T. (2011). *Being and Paradox: A new look at Anthropocentrism*
- Schiffer S., Steel S. (Eds) *Cognition and representation*. Boulder (Colorado), 1988
- Smith, E.E. & Medin, D.L. (1981). *Categories and Concepts*. Cambridge, MA.: Harvard University Press
- Spradley J. P. & McCurdy D.W. (1975). *World View and Values In Anthropology: The Cultural Perspective*, New York: John Wiley and Sons
- Talmy L. (2000). *Toward a cognitive semantics*. 2 vols. Cambridge, MA: MIT Press
- Trier J. (1931). *Der Deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes /Die geschichte eines sprachlichen Feldes* Heidelberg

Trier J. (1973). *Aufsätze und Vorträge zur Wortfeldtheorie*. Berlin: DeGruyter. Trier, Jost
Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes

Verspoor M.H. (1998). *Cognitive Exploration Of Language And Linguistics*

Weisgerber L. (1929). *Adjektivische und verbale Auffassung der Gesichtsempfindungen,
Wörter und Sachen* 12

Wierzbicka, A. (1984): *Apples are not a 'kind of fruit' – the semantics of human
categorization*. *American Ethnologist* 11

www.goodreads.com